

POZVÁNÍ NA CESTU

Katechetická příloha

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

2003-2005

1. díl

ze 4 dílů 2. ročníku dvouletého cyklu

POVOLÁNÍ SAMUELE

1S 1,1-3.9-28; 3,1-21

5.9.2004
13. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 68,2 — Povstane Bůh, a rozprchnou se jeho nepřátelé, na útěk se před ním dají, kdo ho nenávidí.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 1,1-3.9-11

PÍSNĚ

Má duše Boha velebí (BTS 29, NP 84, S 176); Chci Pána slaviti (EZ 167,4-6); Nezná tu nikdo (NP 29, S 217); To já, ó Pane můj (NP 24, S 331 a 333); Nás zavolal jsi, Pane (BTS 47)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI: – charakterizace pomocí jmen a jejich významu:

EL-KANA: Bůh vytvořil – ač nepatří „geneticky“ do Izraele – přece u něj Bůh vytvořil člověka víry. CHANNA: Milost, Přízeň (Ž 77,10), prosba o přízeň (Jb 9,17). PENNENA: Perla (v hebrejštině souvisí toto slovo se slovy jako základ, roh, opevnění, vůdce – ona se tedy cítí jako perla rodiny a základ její další budoucnosti) ELÍ: Vyvýšený, Obětník. CHOFNI: Bojovník, Pěsní zápasník. PINCHAS: Ústa z bronzu (Bronzová huba) SAMUEL: Vyslyšel Bůh. Jeho jméno se v příběhu vysvětluje dvěma „story“ – o vyslyšení Chany (1,20) a o naslouchání Hospodinovu povolání (3,10n). Tyto dva významové póly napovídají čtenáři: vyslyšající, milosrdný a překvapivě nadějně jednající Bůh – o toho tady jde – tomu je potřeba naslouchat a toho poslouchat.

Jména v hebrejském příběhu hodně napovídají o roli postav v příběhu. Zde je můžeme rozdělit na dvě skupiny: Elkana a Chana závisejí už svým jménem na Božím rozhodnutí a smilování. Svým způsobem mají tedy existenci křehkou a nejistěnou ani rodem, ani náboženskou institucí: „taky tu nemuseli bejt“. Penena, Eli, Chofni, Pinchas – jsou naopak už podle jména postavy

obecně respektované. Uprostřed své rodiny i lidu víry mají místo, zaručené plodností nebo náboženskou funkcí (viz i 2,28).

Navíc tu na sebe narážejí: osud Chany – bezdětné – je v ostrém napětí s osudem dětmi obdařené Peneny. Podobné napětí můžeme zaslechnout i mezi Samuelem – mimo oficiální kněžskou linii povoláním – na jedné straně a tehdejší kněžským establishmentem, Elím a jeho syny, na straně druhé.

– **bezdětnost**: je v protikladu s cílem manželství – totiž mít děti a „obejít smrt“ – zajistit pokračování života. Nemít děti znamená „prohrát budoucnost“. V konvenčním náboženském pohledu (Penena – viz 1,6) znamenala Boží trest až zavržení. – Bezdětnost má ovšem hluboký teologický význam: v příbězích izraelských pramatek (Sára-Rebeka-Ráchel) závisí vše na tom, až otevře lůno Hospodin. Napovídá se tím, že Izrael není Božím vyvoleným a prvorozeným „od přirození“. Potentní samci a své mateřství na odív vystavující samičky mohou udávat tón v pohanství. V Izraeli nic nezmohou – tam platí „pouhá milost“. (Nico ter Linden, Jákob)

– **Chanina modlitba** – je nejprve modlitbou z **hořkosti duše**: (viz Jb 10,1nn). V pláči vylévá (srvn. Ž 42,5 1.Sa 7,6) před Hospodina všechnu

bidu a hořkost své zavrženosti. Toto vylévání je příznakem obnovované důvěry v Hospodina. Je před koho „vylít“ až do dna svou duši plnou hořkosti. Její modlitba tedy **není projevem odevzdání**, ale spíš nově rostoucí důvěry, tušení – zatím neartikulovaného – jakési možnosti, šance. Toto tušení se vzápětí artikuluje do slibu: v.11

Vděčná víra, oživující očekáváním, také ví a respektuje, že darované patří Hospodinu. Její slib zní jako parafráze ustanovení z Nu 6,2.

- **závěrečná část** je nesená vděčností a věrností (cf Ž 116,12.14nn).

Jestliže Hospodin se ukázal jako věrný – a hodný důvěry – vyslychající prosby – osvědčuje víra vděčnost a věrnost: Hospodin DAL – JÁ oddávám. Splnění slibu naděje nepředstavuje pro Chanu žádnou ztrátu, ale „logické“ pokračování příběhu, který s ní začal Hospodin. Opakují se tu v opačném pořadí motivy z v. 19: tam se klanějí – obdarování pokojem a zaslíbením – a s tím vcházejí do domu svého, kdežto nyní vcházejí – se Samuelem – do domu Hospodinova – aby se tu poklonil darovaný Samuel.

- **trojí Hospodinovo zavolání:** jde především o stvrzení, že se nejedná o klam a šálení, ale skutečně Hospodinovo zavolání. Trojí opakování zároveň charakterizuje Eliho – jeho problémem je duchovní hluchota. Nerozpozná Hospodinovo oslovení a zavolání, což je zvláště tragické v čase, kdy je Hospodinovo slovo vzácné (3,1).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- **příběh rodiny a jednotlivců**
- **příběh celého Izraele.** V příběhu jednotlivců a rodin (např. praoteckých – ale do značné míry to platí i v našem případě) jde o poslání a další cestu Izraele, Božího syna, prvorozeného – uprostřed světa a jeho dějin.

- my podvědomě – a někdy i vědomě – přijímáme tyto příběhy pouze v individuální rovině. Proto je potřeba jasně si uvědomit a povědět, že jde o příběhy modelové – že do jednajících postav

se promítá kolektivní zkušenost víry (a nevěry) Izraele. Právě tato rovina je pak vyzdvížena v Chanině chvalozpěvu (2,1-10 viz též Lk 1,46-55).

- v dnešní době se stává čím dál větším problémem **bezdětnost**. Vyložte proto alespoň starším dětem (např. na praoteckých přibězích), že bezdětnost v Bibli má především „zvěstný význam“ – nejde o problém „gynekologický“, ale „teologický“ (či rozhodnutí umožní pokračování dalšího příběhu vyvoleného lidu).

- Při vyprávění o Chanině slibu je třeba vystříhat se náznaku, že jde o jakýsi „zbožný handl“ – jak by se při povrchním čtení mohlo zdát.

Neudělejte z příběhu **lacinou „lironádu“** o chudince, kterou nakonec potkalo štěstí. Příběh o nečekaném narození Samuele chce především naznačit Samuelovo jedinečné poslání (podobně jako v případě soudce Samsóna nebo Jana Křtitele).

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU

Obrázek můžete použít buď při motivaci na začátku nebo jako vyústění výkladu. Při motivaci mohou děti napsat do knihy například verš svého křestního kázání (pokud ho můžete předem zjistit) nebo verš, který máte v modlitebně, na kazatelně či na kostele (popř. můžete začít otázkou, zda si všimly, co máte v kostele napsané). Ptejte se potom, proč tam ten verš je, pro koho tam asi je, zda jim něco říká, zda mu rozumějí atd. Samuelův příběh jim potom může osvětlit jejich situaci.

Při aplikaci si mohou děti vzpomínat na verše, které si pamatují, které je zaujaly a vepsat si je do knihy. Mohou je také vepsat na jeden list v knize a na druhý se pokusit popsat nebo nakreslit situaci, do které by mohl promluvit.

4. POMŮCKY:

OkBP-II (Flanelograf), obrázky k úloze č.35.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Chodíte někdy někam společně s celou rodinou? Kam? Těšíte se na takové příležitosti?

Otázka pro **střední a starší** školní věk:

U jakého druhu zaměstnání poznáte, zdali ho dotyčný dělá jen pro peníze, nebo ho vykonává i jako službu ostatním?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Soustřeďte se na narození Samuele a vyprávějte podle BD, úl.č. 44

- I. Motivace
- II. Bezdětná Anna se netěší na slavnost v Šílo
- III. Modlitba a slib
- IV. Narození Samuele

V. Odevzdání Samuele do služby Bohu

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

Pokud děti příběh znají, můžete rozšířit vyprávění o motivy z druhé kapitoly o zpronevěřilých synech Eli. Vyzdvihněte přitom kontrast mezi „majitelským“ vztahem ke kněžské službě a nesamozřejmým povoláním Samuele, přes jehož službu ovšem Boží dílo s Izraelem půjde dál.

- I. Motivace
- II. Bezdětná Chana a její modlitba
- III. Vyslyšení modlitby a Samuelova služba
- IV. Služba Eliho synů
- V. Prorocká zvěst pro Eliho
- VI. Samuelovo povolání
- VII. Ne Eliho kněžský rod ale Samuel

VYPRÁVĚNÍ

I. BÝT SLYŠEN A SLYŠET

Co říkáme, když mlčíme? Nic? Přeci něco? Co všechno říkáme v duchu? Co slyšíme, když je ticho? Ticho je vzácné..., i když ještě vzácnější je slyšet nebo být slyšen.

Dnes potkáme ženu, která toho jednou hodně řekla, i když její hlas nebyl slyšet. Potkáme také jejího syna, který toho hodně slyšel, i když ostatní mysleli, že nikdo nic neříká.

II. CHANA A PENINA

V Bibli je příběh o ženě jménem Chana. Její život nebyl jen tak. Jméno, které nesla, nám napoví. Chana znamená Milost. Měla dobrého, milujícího muže, který se jmenoval Elkána. Ale o jedné věci se jim spolu mluvilo moc těžko. Neměli děti, ačkoli je moc chtěli. Všechno bylo o to složitější, že Elkánova druhá žena Penina už děti měla. Dovedete si možná představit, jak nesnadné to v jejich rodině bylo. Penina bezdětnou Chanu pravidelně dráždila a urážela. Chana hodně plakala; byla uzavřena do svého zármutku, jakkoli se jí její muž Elkána snažil potěšit.

III. ŠÍLO

Jednou za rok všichni společně putovali do domu Hospodina v Šílo. Tam byla tehdy hlavní izraelská svatyně. Tam bydlela

kněžská rodina: kněz Élí a jeho dva synové, Chofní a Pinchas. Ti měli zvláštní pověření: naslouchat Hospodinovu slovu a starat se o poutníky, kteří přicházeli, předkládat Bohu jejich oběti.

Sem přinášel Bohu svůj obětní dar i Elkána. Byla to veliká událost pro celou rodinu. Bylo to slavnostní. Jenomže pro Chanu byla cesta na bohoslužby čím dál tím obtížnější. Každý rok vždy znovu a ještě bolavěji vycházelo najevo, jak na tom je. Její čas stále ještě nepřišel, nemá syna a vůbec nemá jistotu, jak to s ní bude. Stále musí trpět ponížení a urážky od své protivnice. Byla na tom hodně jinak než všichni ostatní poutníci a pro pláč s nimi ani nejedla.

(Namalovat smutnou, plačící postavu nebo využít flanelografu.) Proč tedy pláče? Proč je smutná? Kam člověk jde, když je mu smutno? Za kým? A co tím říkáme, když pláčeme?

Zatímco ostatní poutníci jedli a pili, Chana vstoupila do svatyně a dlouhou dobu se tiše ve svém zármutku modlila. Slyšeli jste, co Chana ve své modlitbě říkala? Je možné, aby jí někdo slyšel? Co bychom asi řekli my na jejím místě? Bible nám pomáhá slyšet. Dočteme se v ní, že Chana řekla asi toto: „Hospodine zástupů, jestliže opravdu shlédneš na mé ponížení a rozpomeneš se na mne, jestliže na mne nezapomeneš a dáš mi mužského potomka, daruji jej, Hospodine, tobě na celý život.“ To byla její modlitba.

Kněz Élí ji sledoval, koukal se na ni, dával pozor na její ústa, která se pohybovala, ale hlas z nich nevycházel. O čem Chana ve svém srdci s Hospodinem tak dlouho rozmlouvá? Nic neslyšel. Podezíral ji, že si mumlá jen tak pro sebe, nebo že je snad opilá. Chana mu však řekla: „Není to tak, jak si myslíš. Mám veliké trápení, vylévala jsem před Hospodinem svou duši, otevřela jsem mu své srdce a vypověděla mu všechnu svou beznaděj a žalost.“ Élí se jí už dál nevyptával, propustil ji s požehnáním a s přáním, aby se jí splnilo, oč prosila.

IV. SAMUEL

Všichni se pak vrátili domů a než uplynul rok, narodil se Chaně syn! Dobře věděla, že život jejího syna není jen tak. Proto mu dala jméno Samuel, což znamená: Slyšel Bůh. Hospodin vyslyšel její modlitbu.

Byla se Samuelem doma, dokud jej neodkojila. Když potom šla znovu do Hospodinova domu, vzala Samuele s sebou, aby tam zůstal už navždy. Přivedla ho ke knězi Élímu, připomněla mu svou modlitbu a říkala: „Vyprosila jsem si ho přece od Hospodina, aby byl jeho po všechny dny, co bude živ.“ I když pro ni asi nebylo snadné odloučit se od syna, její srdce bylo plné vděčnosti Bohu.

Z jejich úst se ozval chvalozpěv Bohu, radostná píseň. Něco jako „Má duše Boha velebí“. Znáte ji?

V. HOSPODINŮV SLUŽEBNÍK PŘIJÍMÁ BOŽÍ SLOVO

Samuel už od dětství, už jako malý chlapec, přebýval u kněze Élího. Matka i otec ho každý rok navštěvovali. Bylo to v době, kdy bylo Hospodinovo slovo vzácné, nebylo časté. Navíc Élího synové byli hluší a slepí vůči Hospodinu i vůči otcovu napominání.

Říkali jsme, že slyšet druhého není jen tak. Slyšet je vzácné. (Co vzácného jste slyšeli, můžeme za chvíli psát do otevřené knihy.)

Mládenci Samuelovi se jednou stala zvláštní věc. Když ležel v noci v Hospodinově domě blízko truhly smlouvy, slyšel třikrát za sebou, že ho někdo volá. Někdo ho oslovuje. Třikrát běžel k Élímu a třikrát se u něj hlásil: „Tady jsem. Volal jsi mě?“ Unavený Élí nechápal, co se děje (stejně jako kdysi nepochopil Samuelovu matku). Posílal mládence, ať si jde lehnout. Až když za ním přišel Samuel potřetí, pochopil, že to není sen. Uvědomil si, že to volá Hospodin. A ačkoli sám už dlouho nic takového neslyšel, naučil Samuele, jak má na volání odpovědět: „Jestliže ten hlas znovu uslyšíš, řekni: Mluv, Hospodine, tvůj služebník slyší.“ Když pak Hospodin skutečně znovu zavolal Samuela jeho jménem, ohlásil se, jak ho to Élí naučil, a uslyšel vzácné Hospodinovo slovo.

Nebylo to však nic příjemného, ani pro něho samého, ani pro kněze, kterému to Samuel musel ráno povědět. Hospodin řekl, že Élí a jeho synové už dlouho konají službu v Šílo (šíleně) špatně, a proto to s nimi nedopadne dobře. Slyšet Hospodina znamená přijmout od něho někdy i zprávy nepříjemné.

Samuel dál vyrůstal v Šílo a Hospodin byl s ním. Promlouval k němu a Samuel slyšel. Celý Izrael poznal, že Samuel má od Hospodina prorocké pověření.

MODLITBA

Pane, prosíme za ty, kteří tiše nesou své bolesti a svá trápení. Shlédni na nás, rozpomeň se. Prosíme za ty, kterým se dáváš slyšet. Mluv k nám, Pane. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Proberte příběh a jeho postavy a zkuste je rozdělit na osoby významné a vážené a osoby obyčejné, bezvýznamné či pohrdané. S kterými Bůh počítá pro své další dílo?
- Dává nám vyprávění návod, jak vymoci na Bohu splnění našich proseb?

1 POVOLÁNÍ SAMUELE

- Stačí pro vyplnění prosby, abychom Bohu něco slíbili?
- Znáte nějakou rodinu, kde se kazatelské povolání dědí z generace na generaci? Myslíte, že je to dobře?
- Jak by se dala označit Samuelova zpráva pro Eliho: povýšený odsudek – kamarádské varování – vážná kritika (vyberte jen jednu možnost)?
- Vyřizoval Samuel Elímu Boží vzkaz se zadostiučiněním?
- Neměl Samuel Boží vzkaz z ohleduplnosti zamlčet?

DALŠÍ NÁMĚTY

- Varianta na hru „Ptáčku, pípní“: Jedno z dětí má zavázané oči, stojí uprostřed kruhu a na koho ukáže, musí říct (změněným hlasem): „Samueli, Samueli!“ Ten uprostřed kruhu hádá, kdo promluvil – když uhodne, vymění si místa.
- Samuel věděl, jak to v chrámu chodí, a tak připravte kostelnickou štafetu“ (vyvěsit písničky, najít v bibli příslušný oddíl, ujít určitou vzdálenost s plným kalichem a nerozlít, vyběhnout do věže,...)
- Anebo si vyrobte deskovou hru „Jak to chodí v kostele“, hrát se dá s figurkami a kostkou, k některým políčkům budou patřit kartičky s úkoly (např. Farář si zapomněl založit v bibli čtení. Najděte mu do 20 sekund zadaný text. // Přišli jste do kostela až při písni po kázání. Vyjmenujte části bohoslužeb, které vám utekly.) Určitě vás napadnou lepší.

IZRAEL ZTRÁCÍ TRUHLU SMLOUVY 12.9.2004

1S 4,1-11; 5,1-4.11; 7,1-15 14. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 132,6 + 8 — A hle, v Efratě jsme o ní uslyšeli, našli jsme ji na Jaarských polích. Povstaň, Hospodine, k místu svého odpočinku, ty sám i schrána tvé moci!

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 4,1-4.10-11

PÍSNĚ

Má duše Boha velebí (BTS 29, S 176); Bůh je náš Pán a Král (BTS 2); O pokání (NP 69, S 276); Voláme z hlubokosti (EZ 492,1-2.4-7); Odpust' (BTS 43, S 233); Bůh kdyby se k nám nehlásil (EZ 188,1-4); Až potud nám pomáhal (EZ 550); V nebi je trůn (NP 60, S 360 – v.1-4)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **krize:** kapitoly 4. až 7. v 1Sa reflektují jedno z nejkrizovějších období dějin Izraele. Kněz a soudce Elí selhává ve svém úřadě, jeho rod nemá důvěru lidu. Svaz dvanácti kmenů byl naprosto rozvrácen. Novou jednotící postavou se stává Samuel. Biblický vypravěč zdůrazňuje jako klíčový moment znovuoobnovení smlouvy (7,3-4), se kterým souvisejí obřady pokání, očista od modlářství a vyznání vin (7,6). I tady narážíme na dílo tzv. deuteronomické redakce, která zdůrazňuje, že obnova politické nezávislosti Božího lidu vyrůstá jediné z obnovy duchovní (viz úloha 31). Vypravěč svým podáním zdůrazňuje, že při pohledu nazpátek lze navazovat daleko spíše na duchovní zápasy (vyznání vin, pokání), než na zaslou slávu vítězství v bitvě. Ani kámen, upomínající na Boží pomoc, není jen pomníkem vítězné bitvy, nýbrž připomínkou celého tohoto zápasu.

– **truhla (schrána) smlouvy:** je jedinečné místo, zvolené Bohem na Sinaji, aby osvědčovalo jeho věčnou přítomnost mezi jeho lidem (Ex 29,42nn, Nu 10,33 aj.) Prostřednictvím truhly smlouvy projevuje Bůh svou moc (srv. BS-A s. 285). Truhla smlouvy je

znamením a pečeti toho, že Bůh svoje dílo neopouští, že se neunaví, nenechá se odradit těmi, kdo nařikají, že už nás nic dobrého nečeká. Truhla smlouvy je znamením toho, že Boží věrnost neskonale přesahuje naše odhodlání, naši rozhodnost – i naši únavu, nedůvěru a pochyby.

Příběh o ukořistění truhly a jejím „působení“ mezi Filistinskými má vlastně dvojí funkci: Lidu víry dosvědčuje, že Boží přítomnost a pomoc si nelze vynutit. Boha si nelze „odnést“ s sebou do boje. Boží přítomnost nelze mechanicky spojit s určitými náboženskými předměty. Dojde-li k tomu, mění se víra v modlářství – a příběh o drtivém vítězství pohanů, kteří zmobilizovali své síly (4,9), jasně ukazuje prázdnotu takového modlářství.

Když je ovšem Izrael na hlavu poražen a všechny jeho jistoty obráceny v trosky – a především, když už nikdo nečeká nic od Hospodina – jakožto božstva poražených – tehdy se projeví Boží moc. Když chtějí vítězni Pelištejci truhlu vystavit jako důkaz bezmoci Hospodinovy a moci Dágonovy, padne jejich božstvo na tvář před truhlou („klaní se jí). Oni sami jsou navíc postiženi epidemií pohlavních chorob, naznačujících výmluvně, že jejich božstvo plodnosti

přestalo fungovat. Tento černý humor a vyznavačská ironie dosvědčují Boží svrchovanost, která se brání jakékoli lidské manipulaci.

- **rozdíl mezi ustanoveným a povoláním** je v době soudcovské i královské dobře patrný. Slovem Hospodinovým je povolán soudce, vévoda, prorok, prorokyně. Mluví a jednají, protože je k tomu pověřil Hospodin. Ustanovený je vyučený kněz, král nebo dvorský prorok (1. Kr 22). Ti pak jednají z moci svého úřadu. To nevyklučuje, že by skrze ně mohl také někdy mluvit Hospodin.

- **Elí** – příběh tohoto kněze a soudce vyvolává údiv: jak je možné, že se někdo ve službě Bohu postupujícími lety kazí, mění k horšímu, projevuje slabost ve vlastní rodině a nechá se např. vláčet pověrou Izraele? Proč nepřibývalo Elímu s přibývajícím věkem duchovní moudrosti? Víra není zajištěným majetkem a člověk o ni musí bojovat až do posledka (Jan Čapek, Krátké úvahy, s.6)

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- **výběr oddílů** z kapitol 4 – 7 může vzbudit zdání jakéhosi obvyklého rytmu porážka – pokání – pomoc. Nezapomeňte proto zdůraznit, že po ztrátě truhly je řeč o dvacetiletém období krize, během kterého se uprostřed Izraele o Hospodina nikdo nezajímá. Samotný div navrácení truhly nijak nepohnul s přesvědčením většiny Božího lidu, že od Hospodina se už nedá nic čekat. Můžete děti upozornit, že dvacet let je období, kdy vyrůstá celá jedna generace, případně s nimi hovořit i o tom, v jakém duchovním ovzduší tato generace asi vyrůstala. Na tomto pozadí se pak jeví zcela jinak jak pokání v Mispě, tak darované vítězství nad Pelištejci.

- **příběh neodmítá truhlu** jako zbytečný předmět. Ve většině SŽních příběhů má truhla kladnou funkci a zvěstný význam: připomíná putujícímu Izraeli: Bůh je s vámi a rázi vám cestu (putování ze Sinaje – Nu 10, přechod Jordánu – Jz 3, dobytí Jericha – Jz 6, srvn. též Ž 68 – píseň „pochodující

truhly“). Problém je, když se víra zvrhne v pověru a ze znamení Boží svatosti a vysvoboditelského jednání si udělá magický podnos, na kterém si chce Hospodina „odnést“, kam potřebuje.

- **nádory**, o kterých je řeč v kap. 5 (podle Kralických – vředy v tajných místech, neduhy na zadku), nemají nic společného s rakovinou. V původním významu šlo o napadení pohlavních orgánů, o „zneplodnění“ vítězů. Vypravěči jde především o to zesměšnit ty, kdo se cítí být na koni a s truhlou smlouvy zacházejí jak sebejistí „stěhováci“. Při četbě 5. kapitoly má zaznívat úlevný „smích víry“, čemuž termín nádory rozhodně nepomůže. Možná je proto lepší vrátit se ke kralické verzi (i když vyprávíte podle CBL).

- **Kámen pomoci** (Eben Ezer), není jen nějaký pomník postavený na památku vítězné bitvy (tak CBL-SZ v Závěru). Credo Až potud nám pomáhal Hospodin se netýká jen darovaného vítězství, ale je i připomínkou všeho, co předcházelo (viz 4,1) a co si národy i dějepisci (zvl. pak legendarizující) připomínají jen velice neradi.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek můžete opět použít jak na úvod, tak na závěr výkladu. O tom, na co lidé pověřivě spoléhají, můžete nejdřív společně mluvit. Děti potom to, na co přijdete, nakreslí do truhly. Ptejte se jich pak, jestli je napadne, proč to kreslí zrovna do té truhly. Výkladem jim to můžete vysvětlit – pověřivě lze spoléhat i na Boží slovo, i na věci skutečně svaté. Na závěr můžete mluvit o tom, zda by nyní do truhly ještě něco domalovaly.

Pokud děti zpracovávají list až po výkladu, je důležité o tom, co nakreslily, mluvit. Na obrázcích se ukáže, zda se vykladači podařilo poselství příběhu dětem sdělit. Při rozhovoru může výklad dotáhnout.

4. POMŮCKY:

Dva kameny, obrázek truhly smlouvy

(Mil. Hájek, Biblická dějprava, Praha 1985, s. 41 nebo BS-N s. 39), Flanelo-
graf II

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Prohráli jste nějakou hru? Záleželo vám na vítězství? Co jste udělali, abyste příště nedopadli tak špatně?

Otázka pro **střední** a **starší** školní věk:

Užíváte nějaké „magické slůvko“, zařikávadlo, zázračnou formulku, od kterých očekáváte štěstí a úspěch při hře, ve škole a pod.? Nosíte amulet? Co si od něj slibujete?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk: – vyprávějte podle BD, úl.č. 46 a 47

I. Motivace

II. Prohra s Pelištejci a nápad se schránou smlouvy

III. Prohra a ztráta truhly

IV. Dvacet let nevěry a prosba o odpuštění

V. Pelištejská hrozba a Samuelova modlitba

VI. Darované vítězství

c) poznámky a osnova pro **střední** a **starší** školní věk:

I. Motivace

II. Prohra s Pelištejci a nápad se schránou smlouvy

III. Ztráta truhly a konec Eliho kněžského rodu

IV. Dvacet let nevěry a pokání v Mispě

V. Pelištejská hrozba a Samuelova modlitba

VI. Darované vítězství

VYPRÁVĚNÍ

I. CO S PROHROU?

Jaké to je prohrát, být poražen? Snášíte prohru hodně těžce? Při hře, ve sportu, ve rvačce, v životě...? A co po prohře? Dá se něco dělat, abychom příště nedopadli tak špatně? Můžeme smutnit, jít do sebe...? Někdy – nejspíš ze zoufalství – začne hráč švindlovat, sportovec dopovat, rvač dávat rány pod pás, člověk začne ze zoufalství klít... Pomůže to? Co pomůže? (Pracovní list.)

II. U KAMENE POMOCI

Všechno začalo na tábořišti U kamene pomoci (Eben-ezer). To jméno mělo Izraelcům připomínat, že Hospodin svůj lid neopouští, že mu pomáhá. Ale kdy a jak? Vždycky a za každou cenu? Musí Pán Bůh pomáhat? A je možno Pána Boha k jeho pomoci donutit? A musí Boží pomoc vypadat tak, jak si to člověk představuje? Právě o tom všem se nyní mají Izraelci přesvědčit na vlastní kůži.

III. IZRAEL PROHRÁVÁ

Izraelci bojovali proti sousedním Pelištejcům – a prohráli. Byli poraženi. Ale jak to? Hospodin by jim měl přece pomoci! Hledali nějakou rychlou pomoc a vzpomněli si na truhlu smlouvy, kterou uchovávali ve svatyni v Šílo, a dostali šílený nápad. Tato krásně zdobená truhlice, to je přece Boží trůn. Kde je Boží trůn, tam je i Bůh. A kde je Bůh, tam je i jeho pomoc. Vezmeme tu truhlu

do další bitvy a Hospodin nám pak určitě dá vítězství. Chofní a Pinchas, synové kněze Élího, vzali truhlu a přinesli ji do vojska. Teď mají v ruce trumf, s nímž nemohou prohrát.

Vyjde jim to? Lze si Boží pomoc vynutit? Pelištejci, pravda, dostali veliký strach, přítomnost truhly je děsila. Ale vzchopili se a svou silou, svou převahou Izraelce nejen znovu porazili, ale jako kořist si vzali i tu jejich vzácnou truhlu. Synové Élího v boji zahynuli a když on sám, starý a slepý, uslyšel o prohře a o ztrátě truhly, padl ze svého křesla na zem, zlomil si vaz a zemřel. Byla to i jeho poslední prohra, poslední selhání.

Truhla byla odvezena na území Pelištejců. Bylo to, jako by se z Izraele odstěhovala i Hospodinova sláva. Hospodinovo jméno bylo zneváženo. Co s takovou prohrou? Kdo nyní pomůže? Ale přišli s tou prohrou skutečně i o Boží blízkost a Boží pomoc? (Najdeme něco na pracovním listě?)

IV. CO S VÍTĚZTVÍM?

Pelištejci chtěli své vítězství korunovat tím, že si truhlu smlouvy přenesli do svého vlastního chrámu a postavili ji hned vedle sochy svého boha Dáгона. Ať všichni vidí, že oni jsou vítězi i nad Bohem Izraele, že ho mají ve své moci. Bude jim sloužit, budou si s ním moci zacházet podle svého.

Vyjde jim to? Lze si Boha odnést? Hned druhý den ráno našli sochu svého boha Dáгона povalenou tváří k zemi, jako by se před truhlou klaněla. Znovu ji postavili vedle truhly – a znovu ji našli padlou na zem. Tentokrát měla uraženou hlavu a obě ruce. Tím ovšem spoušť mezi Pelištejci zdaleka nekončila. Začaly se jim na těle na choulostivých místech dělat nepříjemné boláky. Rychle truhlu přestěhovali jinam, ale v každém městě, kde ji umístili, naháněla lidem až smrtelnou hrůzu a působila boláky. Po sedmi měsících se Pelištejci rozhodli vrátit truhlu zpět do Izraele.

V. KÁMEN POMOCI PO DVACETI LETECH

Kdo byl vlastně vítěz a kdo prohrál? Na to není odpověď. Pro Izraelce byla pouze jediná pomoc. Začít znovu a úplně jinak. Taková změna něco stojí. Nepřijde hned, jak si lidé zamancau, není to samo sebou a není to laciné.

Teprve po dvaceti letech Izraelci opět zatoužili po Hospodinu. Jak k tomu došlo? Důležitou roli v tom hrál nepochybně Samuel. K němu jedinému Hospodin promlouval, k němu lidé přicházeli, když se dotazovali na Boží vůli a potřebovali Boží pomoc.

Samuel vyzval všechen izraelský lid, aby se zbavil veškerých

svých pověr, falešných opor, švindlů a cizích bohů. „Celým srdcem se upnete k Hospodinu a k ničemu jinému. On vás vysvobodí z rukou Pelištejců.“ Svolal shromáždění celého Izraele v Mispě. Začal modlitbou k Hospodinu, přimlouval se za všechny lid. Potom slavili zvláštní obřad, při kterém nejprve čerpali vodu a pak vylévali před Hospodinem. Čerpali a vylévali. Potřebovali mnoho čerpat: mnoho síly, odvahy, Božího požehnání. Potřebovali i mnoho vylévat – ze svého srdce: mnoho strachu a zmatku, mnohá provinění, selhání, všechny ty své prohry.

Když se Pelištejci doslechli, že se Izraelci shromáždili v Mispě, vytáhli proti nim. Izraelci prosili Samuela: Modli se za nás, aby nás Hospodin zachránil. Pelištejci vyrazili do bitvy ve chvíli, kdy se Samuel modlil a obětoval – a Hospodin dal Izraelcům vítězství.

Končili společně U kamene pomoci – u Eben-ezer. Tentokrát to ale bylo docela jinak než na začátku našeho vyprávění. Samuel vzal kámen, položil jej na místě, kde je Hospodin zachránil, a prohlásil: „Až potud nám Hospodin pomáhal!“ A oni věděli, že všechno záleží na Boží věrnosti a pomoci. Uvědomili si, komu vděčí za svoji záchranu, komu patří skutečné vítězství. A také si uvědomili, v čem byla jejich prohra, že s Pánem Bohem nemohou zacházet podle svého. Ale to, že Hospodin pomáhal, pomáhá a bude pomáhat, to platí.

MODLITBA

Pane, i kameny mluví o tvé pomoci. Pomáháš nám jinak, než jsme si mysleli, že pomůžeš. Děkujeme, že naše prohry tvoji moc neumenší. Děkujeme za tvou trpělivost s námi. Děkujeme za nový začátek při nás. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Prohráli jste někdy nějakou hru? Dostali jste ve škole špatnou známku? Co vás na tom nejvíce mrzelo a co jste pak udělali?
- Je Boží působení v tomto světě omezeno jen na jeho lid, kostely, bohoslužby?
- Lze si nějak vynutit na Pánu Bohu, aby zasáhl v náš prospěch?
- Kde jsou ve vašem okolí památníky? Jak starých událostí se týkají? Vzpomínalo by se na tyto události i bez památníků?
- Platí o každém, že věkem nabývá moudrosti?
- Jaké znáte „funkcionáře“? Jsou ku prospěchu? Máme funkcionáře i v církvi?
- Je nutno kritizovat faráře a církevní funkcionáře? Kdo si to může dovolit? Na jakém základě?
- Máme nějaký předmět, který by nám připomínal Boží věrnost?

2 IZRAEL ZTRÁCÍ TRUHLU SMLOUVY

- Může se stát kostel, modlitebna, bible, nádoby k VP, křestní konvička a pod. předmětem stejné pověry, jako se stala truhla smlouvy za časů Eliho?
- Víte, co to byla úcta k ostatkům, kdy se vyskytovala a kdo proti ní vystupoval?
- Jaká falešná božstva a modly byste přikázali odvrhnout v dnešní době?

SAUL KRÁLEM

19.9.2004

1S 8,1-21; 10,17-27; 11,1-15; 12,13-25 15. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 89,19-20 — Štít nás patří Hospodinu, náš král Svatému Izraele. Ve vidění promluvil jsi jednou ke svým věrným.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 10,20-27

PÍSNĚ

Má duše Boha velebí (BTS 29, S 176, EZD 627); Neskládejte v mocných naději (NP 49, S 215); V nebi je trůn (NP 60, S 360); Připravujte cestu (NP 80, S 239); Můj Pán všechny svolá (S 193); Aj, Pán kraluje, své obhazuje (EZ 99); Vzdejte Pánu slávu čest (BTS 9)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **prosazení království v Izraeli** znamenalo v příběhu Božího lidu úplný převrat. Po období, v němž společně jednání bylo závislé na souhlasu všech nebo aspoň většiny, tedy po demokratickém zřízení, přechází autorita na jedince, krále. Zároveň vzniká pro Izrael další nesnáž, poněvadž v tehdejší světě je král pánem oblasti politické i náboženské. Vznikem království byla tehdy skutečně ohrožena vláda Boží. V okolních říších byl král oslavován jako bůh nebo se mu vzdávala pocta, jaká příslušela jedině Bohu. To v Izraeli pochopitelně budilo silný odpor.

Teprve později nabylo království tak závažného významu, že jím nastala nejdůležitější epocha Izraele. Nebylo to pouze nově politické období, byl to nový úsek dějin spásy. Král vstupuje do zvláštního poměru k Bohu, je Božím pomazaným, mášiachem (=mesiášem), královskému domu je dáno zvláštní Boží zaslíbení. Staré zaslíbení pro krále se pak stává základem očekávání jiného krále, očekávání Mesiáše. Poselství NZ nelze pochopit, aniž bychom porozuměli dějinám izraelského království. (C. Westermann, Tisíc let a jeden den, Kalich 1972, s.86).

– vyprávění o ustanovení krále

(a potom o králich vůbec) spojuje v sobě dvě roviny: jednak pohled na královskou instituci jako cosi nutného pro dobré fungování společnosti (proto najdeme v Dt 17,14– 20 i ustanovení, „tóru“ pro krále). Zároveň ovšem je vyprávění knih S a Kr kajícím hledáním důvodů dějinného ztroskotání Izraele v okamžiku babilónského zajetí. Za jeden z hlavních důvodů považovali přecenění a zpohanštění královské instituce. Vyprávěč vyznává, už tehdy, na začátku, když jsme zatoužili po králi, jsme přehodili výhybku špatným směrem.

– **touha po králi** vyrůstá ze zklamání nad vzájemnou nesolidárností izraelských kmenů. Kniha soudců končí hodnotícím konstatováním: „V těch dnech neměli v Izraeli krále. Každý dělal, co uznal za správné.“ (Sd 21,24) Na příběhu soudce-kněze Eliho je vidět, jak se z aktuálního povolání stává úřad. Podobné vyprázdnění lze pozorovat na Samuelových synech (8,1-2). Proto se mnohým zdálo, že pořádek bude nastolen silným králem. Linie kritická vůči království ovšem tuto touhu hodnotí jako další projev nevíry v Hospodinou věrnost a svrchovanost (1 S 8,8).

– touha po králi „jako mají ostatní národy“. Volání po království ohrožuje

modelovou jedinečnost Izraele. Jiné národy pokládaly krále za pojistku prosperity země. Pokud chtějí Izraelci krále jako mají jiné národy, pak vlastně požadují takovouto pojistku. To je zvrácené pojetí moci i boha. Kriticky pojaté volání po králi se odráží i v jeho jménu: Saul, dosl. „Vyžádaný“. (Svévolně) si ho vyžádali na Hospodinu. To je také jeden z důvodů, proč je Saul líčen kriticky a proč mu „neprojdou“ činy, které by pro jiné neměly tak fatální důsledky.

– **král, jak ho znal starověk** – „byl vždy mnohem víc než pouhou hlavou státu. Byl osobou božskou či aspoň polobožskou. Byl zárukou života a zdatru říše. Garantoval smlouvu s bohy, požehnání, plodnost země i lidí. V naší souvislosti je důležité, že měl funkci velekněžskou. Je tomu tak dokonce i v Izraeli, kde je knězem podle řádu Malkisedekova (Ž 110) a jako takový nadřazen kněžím Áronovcům“ (Mrázek, Nástin religionistiky, s. 291). V době Samuelově se probojovává zápas, zda Izrael bude mít krále „zbožšovaného“ nebo vévodu, který neměl funkci kněžskou ani božskou. V Izraeli se udrželo vědomí, že král nepatří na Boží stranu, ale na lidskou. Nejzřetelnějším výrazem toho byla skutečnost, že od prvního krále k poslednímu tu byla kritická instance, která vystupovala v případě nutnosti i proti králi: byl to hlas proroků.

– **vévoda** – Saul není pomazán za krále, ale za vévodu (10,1). Jedná se o jiný charakter vlády, ne o nižší titul. Vévoda tj voje-voda, tj. ten, který vede voj bojovníků. Do své hodnosti je dosazován jen pro válku. Saul tedy neměl být králem, ale Hospodinem zmocněným vůdcem. Zmocněn duchem Božím (11,6) bojuje proti Amonitským. Po boji zas jeho vláda končí. Teprve lid mu dává titul král (10,24). Izrael se měl vyhnout všem královským nešvarům. Měl jim vládnout vévoda. V době míru měli zemi spravovat starší, což byl demokratičtější způsob než království.

– **vítězství nad Náchašem Amonským** (1 S 11) v sobě nese osnovné rysy

události Hospodinova vysvobození. Nepřítel nejprve jedná s pyšnou a krutou svévolí, vědom si své převahy. Ohrožený lid se propadá do unařikánek beznaděje (11,4). Saul je zmocněn Duchem Božím (co když zavěje, vstane z mrtvých naděje). Na Izrael padne bázeň Hospodinova (11,7), která je opakem ustrašenosti. A Saul táhnoucí na pomoc může vzkázat dobrou zprávu „zítra přijde svoboda“ (11,9) – a z této zprávy se ohrožení radují už před bitvou (11,9b – srdce mě to ví, už s tím počítá).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **líčení v 1 S 8-12 se skládá se z různých tradic.** Jedna z nich je vůči království vyloženě kritická, druhá je přijímá radostně jako Boží dar. Obě tyto tradice lze od sebe dobře rozeznat podle velmi rozdílné řeči a podle četných jiných zvláštností. Smíme tedy vidět království jako Boží dar do těžké doby. Pomazávání králů se dalo z Božího pověření a království mělo Boží zaslíbení. Přesto byl tento dar od počátku spojen s nebezpečím a pokušením. Toho si je vědoma linie kritická vůči království. Ví, že království nese vinu na tom, že Izrael sešel na cestu neposlušnosti. Jestliže se ve starozákonní tradici udržely vedle sebe obě linie, je to znamením jisté historické věrnosti (pozdější tradice směr králi nepřátelsky nepotlačila a nezatajila). A pro nás to představuje výzvu udržet a předat tento podvojný pohled na království.

– **výběr textů** oslabuje pohled na Saula jako ad hoc pomazaného pro případ nouze (chybí kap. 9). Saul by ovšem neměl dopadnout jen jako „temné pozadí“, na němž se odráží věrnost jeho nástupce Davida. Právě on reprezentuje příležitostně vévodovství, zatímco davidovská dynastie hleděla upevnit svou moc po zptůsobu okolních království. Při svém vyprávění můžete dát alespoň patřičné místo vyprávění o vysvobození od Amonců. Motiv z něj najdete i na pracovním listu.

3. METODICKÉ POKYNY:

Obrázek asi využijete spíš po vyprávění

jako podnět k domýšlení jeho významu. O tom, co děti do obrázku dokreslí, společně mluvíte a ptejte se, zda to, víc odpovídá tomu, před čím Samuel lid varoval, nebo tomu, jak jednal Saul.

4. POMŮCKY:

Fotografie královských insignií; obrázek krále, který je v čele vojska; obrázek starověkého krále na trůnu; – ukázka volby představitele státu; Flanelograf II

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Když hrajete fotbal nebo hokej, zvládnete se nehádat nebo potřebujete kapitána? Podle čeho ho vybíráte? Má se spíš starat o to, abyste zvítězili, nebo aby si všichni zahráli?

Užijete-li tuto motivaci, může vám pomoci přiblížit nastolení krále jako volbu charismatického vůdce, který má mít na mysli především prospěch celku.

Otázka pro **střední a starší** školní věk:

Co může vládce udělat dobrého? Co může vládce udělat zlého? (Otázky pocházejí z pracovního listu. Jak naložit s odpověďmi, najdete níže v poznámkách. Nechcete-li postupovat touto cestou, můžete přiměřeně obměnit otázku pro mladší školní věk.)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova **mladší** školní věk:

Nabídnutá motivace vám pomůže soustředit se na „věvodovskou“ linii vyprávění. Izrael volá po králi, Samuel neustanoví božského panovníka, ale vůdce do bojů proti ohrožení. Při ohrožení Amonci Saul tento úkol plní.

- I. Motivace
- II. Rozhádáný Izrael přichází za Samuelem a dožaduje se krále, jako mají ostatní
- III. Samuel na Boží pokyn ustanovuje „voje-vodu“ pro čas ohrožení
- IV. Saul se ujímá svého úkolu při ohrožení Jábeš a osvobozuje od nepřátel

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Ve vyprávění se snažte udržet obě dvě linie – kritickou i přejnou. Tuto podvojnost můžete od začátku ilustrovat pomocí pracovního listu. Otázky z pracovního listu předložte nejprve bez ilustrace, různé typy odpovědi poznamenejte např. na tabuli či papír. Pak vyprávějte příběh a nakonec se vraťte k pracovnímu listu. Nechte děti doplnit další odpovědi na základě příběhu. Pak porovnejte odpovědi „před“ a „po“ příběhu. Zkoumejte, v čem příběh proměnil pohled na zadanou otázku. (rozhovor nad otázkami)

- I. Samuel dělá stejnou chybu jako Eli – ustanovuje své syny za soudce
- II. Zástupci celého Izraele chtějí krále jako mají okolní národy. Samuelova a Boží kritická reakce
- III. Samuel vyřizuje – krále pro Izraele vybere Hospodin
- IV. Volba Saule, který se ujímá svého úkolu jako vévoda
- V. Saul vítězí nad Amonitskými a zachraňuje Jábeš
- VI. Samuelova výzva k poslušnosti Hospodina – i král je jen služebníkem Hospodinovým (porovnání odpovědí)

VYPRÁVĚNÍ

I. VODOU – SMRTÍ – ZÁZRAKEM 2

Útěk pouští ze supercivilizace Egypta do malinké země zaslíbené byl dlouhý, moc dlouhý. Většina těch, kteří před 40 lety v té temné noci vyšli, zemřeli a nedošli do cíle. Ani Mojžíš.

Cesta pouští začala fantastickým a děsivým průchodem mo-

řem, jako by uprchlíci prošli peklem. Mořským dnem. Poušť a písek, které je čekaly – to byla další jistá smrt. Skončilo to celé stejně – a zaslíbená země začala – zázračným průchodem zastavnou vodou řeky Jordánu. Podvodím (kde jsou zlí vodníci a podvodníci), podsvětím, dnem, které normální smrtelník nikdy neuvidí a nevstoupí do jeho tmy. Byl to průchod smrtí, jakoby zázrakem. Průchod zázrakem.

II. ROSA

Od té doby je život Izraele – a život každého věřícího člověka – položený – jako karta na ruce – na Božím slově, Božím zaslíbení. Řekl (cosi v tom smyslu)... Tam za vodou je vaše zaslíbená země, ale zaslíbená takto: je vysoko, nejsou v ní řeky, nemá svou vodu. Je úplně odkázaná na déšť a rosu a ty jsou z nebe. Zůstaňte mi věrní a já vám vždycky svou rosu z nebe dám. Když nebudete, uschne tráva a stromy i vy. Vždyť i rosa na listech závisí na vaší modlitbě.

III. OMYL

Člověk má pocit, že kdo přežil průchod vodou, musel pochopit, že Hospodin je s ním a pokud to tak zůstane, už se není čeho bát. Omyl. Země zaslíbená byla tam nad nimi nahoře na horách a na skalách, nepřístupná, plná malinkých království a plná nepřátel. A strach a ztráta víry v Hospodina, že nesplní, co slíbil, byly zase tu.

IV. NEPŘÁTELE – OBYVATELÉ

Země zaslíbená? Kdo vám to nakukal, hulákali (jakoby) ze svých hradeb, ze svých bitevních vozů ti nepřátelé-obyvatele. „Co? Hospodin? Neznám! Nám zase řekl Uglúk, Hatif-nat a Raťafák, že to je naše země, vy bzdíci, vy bando přivandrovalecká špinavá! Táhněte, než vám zarazíme kopí do těch vašich hubených břich!“

V. CO NA TO „DOBYVATELÉ“

„Hospodin dal. Ale ti králové a mrňaví králíci a imperátoři těch časů svoji zářivou zemi nedali. Dalo se žít mezi jejich městy. Ale jako bezzemci a v neustálém strachu a ohrožení. Samý boj. Válka v oslabení. Jen některá města se podařilo vydobýt. Někdy poslal Hospodin Samsona a někdy Deboru a jiné soudce – tedy vlastně vojevůdce s jakýmsi Božím obdarováním (dotkl se jejich srdcí, 1S10,26), ale dnes – kdo ví. Nikdy to není jisté. Samuel je u svatyně v Beer-šebě. Byl vždycky skvělý, ale stárne, někdy je takový nerozhodný. Už nezvládá ani ty své sprosté syny, kradou z obětí

na oltáři, úplatky berou a jsou zlí (1S8,3). Co bude až Samuel umře? Bůh nám nepomůže už kvůli nim. Další válka hrozí. A tentokrát z toho asi nevyvážneme.

Jak je ta země zaslíbená?!? Vždyť ji mají Palestiňští, promiňte – Filistínští (nebo Pelištejští). Jejich královská města v Gaze ani Samson nedobyl. Stojí proti nám jako nepřátelské moře a zle se nám vysmívají. Nikdy to neskončí. To království na horách je pořád jako holub na střeše a v ruce máme sotva vrabce... Nová válka hrozí. A tentokrát z toho asi nevyvážneme.“

VI. VÁLKA

Náchaš Amónský, další z králů, přitáhl do Gileádu k městu Jábeši v pokolení Benjamin: nejenže si z nich udělá otroky, ale prý všem mužům na potupu vyloupne jedno oko. Jábešští muži prosí muže všech izraelských kmenů, aby přitáhli na pomoc, ale ti se bojí. „Amónci – o těch jsme si vždycky říkali ty urážlivé a posměšné přiběhy (1M19-30-38), možná se jim to doneslo, to je pomsta nebes.“ Celá země strachy hlasitě pláče.

VII. VÉVODA – VOJEVŮDCE

Jako náš Přemysl Oráč – z pole, kde oral s dobyt看em kdesi v zapadlém koutě toho Zapadákova, přichází mladíček Saul, krásný vysoký vesničan, a moc se diví. Když mu řekli, proč to ječení, stala se zvláštní věc: Rozzuřil se takovým způsobem, který snad nebyl z tohoto světa. Rozsekal svoje voly na kusy a poslal tu hrůzu všem Izraelcům se vzkazem, že tak dopadne každý, kdo se nedostaví na pomoc. A něco se změnilo: přestali se bát – asi dostali ze Saula větší hrůzu než z Náchaše a ta je spojila, snad na ně přešla ta posvátná hrůza. Přišli do jednoho a strašlivě všechny Amónce ztrestali.

Když vyhráli, najednou jim došlo, co se stalo.

VIII. JAKÝ BY TO BYL SKVĚLÝ KRÁL!

A podívali se na toho úžasného božího vzteklouna – který se už ovšem radoval a oslavoval – a bylo to jasné: jistotu a klid nám dá král! Vždyť na tomhle leží Duch Boží, je přímo božský – a to má správný král být! O hlavu vyšší nad lidmi a krásný! I ta hrůza, co z něj jde, je královská! Dokáže nás spojit, dokáže nás ochránit! To snad musí být vůle Boží! Vždyť nám říkal, že nás ochrání!

A hned na Samuele proroka: „Dej nám krále – nebo řekni Hospodinovi, ať nám ho dá! Pak si na nás nebudou troufat!“

IX. MARNÉ PŘESVĚDČOVÁNÍ

Samuel prorok – vidoucí, tedy ten, který vidí věci, které ostatní nevidí – si nebyl jistý, že by toto byla vůle... Kde je najednou důvěra, že Hospodin Bůh ochrání i v nejhorší chvíli stejně, jako dává rosu téhle zemi? Toto je jiné. Vždyť král – jakých je tady kolem hromada – to je takový bůžekbůh sám, jak by mohl být ten náš jiný? Král soudí, rozhoduje o životech a smrtích, sedí nahoře na vysokém trůnu jako by nebyl smrtelník.

Ale marné bylo přesvědčování: Vždyť král na vás bude krutý – jako ti okolo. Aby vás sjednotil, musí takový být. Aby vás ochránil, musí vám brát syny do války a dobytek a peníze, ztratíte práva i dcery, už nebudete svobodní. Není to s modlitbou bez krále lepší? Ne. Ne, ne a ne. Krále.

Na toto přistoupil i Hospodin, i když s bolestí. Ale kdo se tím králem stane, to rozhodne on sám.

X. POMAZANÝ – MESIÁŠ

Ztracené oslice (podobně Přemyslův koníček asi dobře věděl, kam jít) přivedly mladíčka na horu k vidoucímu, a potom i los na něj padl. A Samuel mu při východu Ranní hvězdy vylil „Hospodinův“ olej na hlavu, pomazal ho (mesiáš, mašiach). Saul z nejmenšího izraelského kmene, který se tomu bránil a schoval se mezi zbraně, se stal prvním, jitřenkovým, jitřním králem, izraelským svítáním. A skvělým králem! Porazil výsostné znamení pelištejské. V následné bitvě u Migrónu, v obrovské tísní proti přesile třiceti tisíc válečných vozů, šesti tisíc jezdců, pěšců jako mořského písku (1S13,5) – kdy ho bojovníci opouštěli a zalézali strachy pod zem – se šesti sty(!) věrnými (mezi nimi Jónatan) rozvrátili nepřátelské řady a pobíli je na útěku. Statečný, pravý král. Zázračný vojevůdce.

Vše nasvědčovalo tomu, že by mohl králem dobrým. Bude jím skutečně? To záleží na tom, bude-li se držet Hospodina.

MODLITBA

Na tvé dlani je můj život. Když mi dáš svůj déšť, budu žít a budu tě hledat. A se mnou se budou radovat topoly, kameny i hyacinty v louce. A já budu mít znovu sílu jít do tvého světa, k druhým, k bezmocným a ubohým, k tvým bezmocným a u-Bohým, u kterých jsi. S ptáky, laněmi a psy – a se sestrami a bratry na tebe čekám u napajedla. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Je potřeba, aby každá země měla prezidenta, ministry a parlament? K čemu to potřebujeme?
- Nestačilo by dnes všechno ve společnosti řídit pomocí počítačů? Jde to?
- Myslíte si, že když budeme mít dobrého prezidenta, že pak půjde všechno lépe?
- Slyšeli jste někdy vládě pevné ruky? Co to asi je, jaké jsou její výhody a nevýhody?
- Víte, kdo jsou anarchisté, jaký mají názor na vládu?
- Chtěli byste mít krále, nebo je lepší, že máme prezidenta, který musí být vždycky volen?
- Znáte nějaké krále nebo prezidenty, o kterých se říká, že byli dobří? Víte, co vykonali? Byli to křesťané?
- Slyšeli jste už přísloví „Slavných předků potomek bývá často holomek“? Co to znamená? – dnešní příběh nás učí (vyberte a příběhem zdůvodněte): – politika je svinstvo, křesťan se o ni nezajímá – nejlepší je silný vůdce, kterého všichni poslouchají – jediná správná forma vlády je království – vládce a politiky nesmí nikdo kritizovat – víra se ne nechá oslnit mocnými a oslavovanými lidmi – nejlépe je plout s davem – víra střízlivě přemýšlí o tom, komu svěřit vládu – ve společnosti kolem nás stejně nic nezměníme, tak proč se o ni starat.
- Jaký vztah má křesťan ke státu, který si činí nárok na absolutní moc? Víte jak se takové vládě říká? (totalitní vláda, diktatura, autoritativní režim)
- Co je autorita? Jak se získá? Je potřeba v životě lidí? Jaký vztah je mezi autoritou lidskou a Boží? Jaký vztah je mezi autoritou a láskou?
- Jak ovlivňuje moc lidskou povahu?
- Proč má Ježíš Kristus také titul „král“?

SAULOVA NEPOSLUŠNOST A NEKAJÍCZNOST

26.9.2004

1S 13,1-14; 15,1-35

16. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Ozeáš 6,6 — Chci milosrdenství, ne oběť, poznání Boha je nad zápalý.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 13,5-11

PÍSNĚ

Má duše Boha velebí (BTS 29, S 176); Moudrosti poklad z nebe (EZ 446); Mír na zemi daruj nám (BTS 38, S 184); Bojujte dál (NP 48, S 17); Je lepší na skále (NP 130, S 118); Byl boj na nebi (NP 59, S 24); To já, ó Pane můj (NP 62, S 333); Vedou tě v poutech (S 366); Nás zavolať jsi, Pane (BTS 47, EZD 680)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **Pelištejci** (Filistinští) – se jako nepřátelé Izraele objevují v závěru knihy Soudců. Byli na vyšší civilizační úrovni než Izrael (viz 1 S 13,19-22), po nich také celá země dostala jméno (Palestina). V biblickém podání ovšem hrají napořád roli utlačovatelů Izraele, jak tomu napovídá i vyznění jejich jména v hebrejštině – Pelištím – „Válčovači“ (svobodných poměrů v zaslíbené zemi).

– **Amálekovci** – (1 S 15,2-3) jsou podle Dt klatý národ (srvn Ex 17,8 a zejména Dt 25,17-19). Důvod je jeho „hyenismus“ – útočí na slabé a nemocné – na ty, kdo na „cestě za svobodou“ zůstávali pozadu a bez záštity. (Podobně v 1 S 30 zaútočí na bezbranné ženy a děti z Davidovy družiny.) Problematika „klatých národů“ souvisí s pojetím Izraele jako zvláštního modelového lidu víry, který tu je jako Boží vlastnictví. Zatímco většina ostatních národů je zahrnuta do perspektivy požehnání (srvn. Gn 12,1nn – v tobě budou požehnány všechny národy země), určitému typu pohanství je vyhlášen nesmiřitelný boj (viz Dt 7,1-6). Vedle sedmi spolubyvatelů Kenaanu jsou to právě Amálekovci. I v tomto případě jde

o to, že je odmítnut určitý typ „kultu“ (tedy vztahování se k bohu), nikoli lidé pro svou národní příslušnost. Nejde tedy o biblickou formu vyjatého nacionalismu či bigotního konfesionalismu. Jde o nesmiřitelnost s tím, co ohrožuje samu podstatu vztahu Hospodina a jeho lidu. (Kenaanka Tamar přitom může být prohlášena za spravedlivou – Gn 38). Střežit podstatu hospodinovského způsobu existence byl úkol, za nějž nesl král – pomazaný – zvláštní odpovědnost. Proto také je Saul volán k odpovědnosti. (Problematice klatých národů se věnuje stručně avšak přehledně M. Prudký v článku Izrael – lid Hospodinův ve svědectví Pisma, in Téma: církev, knižnice SpEKU sv. 4, str. 59-61)

– **výsostná znamení** – sloup byl náboženský symbol, který zároveň představoval znamení pelištejské svrchovanosti (13,3; srvn. 2 S 8,6.14); jeho porážení byl první krok ke svržení panství Pelištejských. Jónatan svým činem dává najevo, že „Izrael odmítá uznat pelištejskou nadvládu. Modlářský sloup či socha naznačovala totiž suverenitu filistinských – pelištejských bohů nad krajem. ... Pro Izraele znamená Jónatanův čin akutní ohrožení

ze strany Pelištejců (Filistinců).“ (Knihy Samuelovy, Praha 1977, s.76)

– **oběť před bojem** byla tehdy obvyklá a znamenala sebeodevzdání Bohu. Náboženským úkonem chtěl Saul odevzdat (zasvětit) bojovníky Bohu. Ve skutečnosti však spoléhal jen na sebe. Jako nekňez ani obětovat nesměl. Pro pohany byla oběť skoro důležitější než samotný boj, protože přízeň božstev byla pro ně součástí vojenské strategie. Saul chce oběti dosáhnout příslibu vítězství, aniž by čekal na Boží zmocnění. V pozadí Samuelovy kritiky je právě tento pohanský přístup – proto je na první pohled „zbožný“ počin, oběť, označen za pomatenost. Oběť jako úkon, který „zaručuje“ předem zajistit vítězství, mohou konat jen pohansky uvažující „pomatení“.

– vévoda (viz předcházející úloha). Je opět zdůrazněno, že Hospodin si nevyvolil nového krále, ale vévodu (13,14). Králem v pravém slova smyslu je Hospodin.

– Saul má **poslechnout** (1S 15,1) Hospodinovo slovo, tj. zničit všechno jako prokleté (klaté). K neuposlechnutí tohoto příkazu ho zřejmě vedla královská svévole a touha po kořisti (15,19). Před Samuelem se pak vymlouvá, že chtěl Hospodinu obětovat nejlepší část kořisti, a tak Hospodina uctít. Jádro příběhu tkví v tom, že král nesmí svévolně vykládat a překrucovat Boží příkazy. Proto Samuel zdůrazňuje **svrchovanost poslušnosti nad kultem** (v. 22) a proto mluví nakonec o zavržení (23b). Samuelova kritika „obřadnictví“ (spoléhání na automatickou působnost určitých náboženských obřadů, v SZ to byly oběti) je motiv, který se táhne napříč celým Písmem (Iz 1,11; Jr 7,22; Mi 6,6-8; Žd 10,6-9; Kaz 4,17; Oz 6,6; Mt 9,13; Mt 12,7). Samuel neříká, že oběti jsou zbytečné (to je možné říci teprve díky Kristovu dílu), ale slyšíme zde jasně prorockou kritiku formálního uctívání Hospodina a spoléhání na samospasitelnost obřadu.

– **vše má být zničeno jako klaté**. V tomto ohledu je svaté a klaté sobě

navzájem velmi blízké – majetek propadá Hospodinu, je nedotknutelný. Kořist se stává základem pro královský majetek; i tímto způsobem se Saul stále více stává králem.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– děti těžko pochopí, proč je biblické svědectví vůči Amálekovi tak nesmiřitelné. Nesmiřitelnost s Amálekem lze pak přirovnat např. k nesmiřitelnosti s mentalitou, která toleruje násilnictví na slabším, šikanu a pod.

– stejně ta lze dnes těžko porozumět, že je něco klaté a odsouzené k záhubě. Mladším dětem bychom měli spíše zdůraznit, že Izrael si neměl nic ponechat ke svému obohacení. Starší děti si pamatují na příběhy s obdobnou tematikou a vědí o nebezpečí modlářství, k němuž nejdnou klaté věci sloužily (viz např. Achanova krádež v Jerichu). Snad lze kořist přirovnat k hračkám infikovaným při propuknutí vážné choroby – ty je také lépe spálit, aby se od nich sourozenec nenakazil.

– problém násilí – neměli bychom vztah mezi Izraelem a Pelištejci (Filistinci) vykreslit jen jako neustávající krvavý spor dvou zneprátených zemí. Jak ukazuje např. kap. 14., k boji mezi Saulem a Pelištejci nakonec nedojde, protože sami Pelištejci jsou zděšení a vyvedeni z míry tím, že Jónatan rozbil výsostné znaky jejich božstev. Ve starověku byl národ ustaven společným kultem. Mohly ho tvořit různé kmeny, které měly společný kult. Při vyhubení celého národa (tak i kap. 15) se jedná většinou o zničení svatyní a model. Proto se sice v jedné kapitole mluví o vyhubení celého národa, ale tentýž národ vystupuje v některých následujících kapitolách znovu.

– bylo by příliš zjednodušující říci, že Hospodin Saula zavrhl a on přestal být králem. Saul kraluje dál. Nesmí být násilně zlikvidován. Vykonává svůj úřad (viz kap. 24), ale jeho pověření a zmocnění Duchem Božím obrzčí mezitím někdo jiný.

3. METODICKÉ POKYNY:

Úkol na obrázku předpokládá, že děti už vyprávění slyšely. Použijte ho tedy po výkladu. Řešení necituje bibli doslova. Může být podnětem k rozhovoru, kdy ještě Boha jenom využíváme. Lze také společně hovořit o nesprávných řešeních, které obrázek nabízí.

4. POMŮCKY:

Obrázek obětiště, obětování, oltáře; obraz kajícího člověka; doklady neposlušnosti (porušení dopravních předpisů, kriminální přestoupení zákona); Flanelograf II)

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Má právo kapitán družstva o všem sám rozhodovat, nebo musí i on poslouchat trenéra a sudího? Má právo sudí kapitána vyloučit ze hry? Má trenér právo povolát nového kapitána? Z jakých důvodů?

(Navržená motivace pomůže ujasnit, že Saul byl za výkon své „funkce“ odpovědný – a Samuel ho k této odpovědnosti právem volal a posléze mu „kapitánskou pásku“ sebral)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Soustřeďte se jen na 1 S 13,1-14. Z 15. kapitoly můžete připojit důrazy veršů 22-23 (poslušnost je víc než obřadnictví). Tématika klatých národů

a věci je pro tuto věkovou kategorii nerosrozumitelná.

- I. Motivace
- II. Jónatan svým odvážným činem vyprovokoval pelištejské rojení
- III. Většina lidu je sklíčena, Saul čeká na Samuele
- IV. Saul se snaží zachránit situaci zaručeným rituálem – obětí
- V. Samuel kritizuje obřadnický přístup k Bohu a vyřizuje Saulovi Hospodinův odvrát
- VI. Neochotu „poslouchat“ si pomazáný nesmí dovolit

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

- I. Motivace
- II. V důvěře v Hospodina Jónatan bourá znamení pelištejské nadřazenosti
- III. Přesila Pelištejců a strach izraelských bojovníků
- IV. Saul neumí být poslouchajícím charismatickým vůdcem (vévodou), ale králem jako všichni ostatní – proto obětuje a nečeká na Samuele
- V. Samuel ohlašuje Saulovi povolání nového krále
- VI. Saul má na Boží příkaz vyhubit Amalechitské, ale ponechává si část kořisti
- VII. Samuel vyhlašuje soud – poslušnost Hospodina je víc než oběť
- VIII. Saul zůstává králem, ale není již Hospodinovým služebníkem

VYPRÁVĚNÍ**I. MOTIVACE**

Do roka a do dne! Říkává se to občas v pohádkách a znamená to, že pak se ukáže, jak se vlastně věci mají. Podobně i v tom příběhu o Saulově kralování. Až na to, že tady to není pohádka, ale dost smutný příběh ze života.

II. ZAČÁTEK SAULOVA KRALOVÁNÍ

Uběhl rok Saulova kralování a zdálo se, že všechno je v pořádku. Samuel to asi viděl moc černě, když Izraelce varoval před tím, aby si pořídili krále jako ostatní pohanské národy. Král Saul v něko-

lika bitvách porazil Pelištejce a dodal Izraelcům odvahy. Vycvičil si armádu – dva tisíce bojovníků bylo s ním a dalších tisíc s jeho synem Jónatanem. Byli připraveni chránit Izraelce proti nepřátelům. To se hned lépe žije, když Izraelci vědí, že mají v čele takového udatného bojovníka! Ten je vždycky ochrání! Jenže nenechme se splést. Někdy to, co zvenčí vypadá dobře, klame.

III. JÓNATAN BOURÁ ZNAMENÍ PELIŠTEJSKÉ NADŘAZENOSTI
Pelištejci ještě stále byli sousedy Izraele a nemínili se s porážkami smířit. Jméno „Pelištejci“ prý znamená něco jako „Válcovači“. Přijet do cizí země, převálcovat ji, ukrást úrodu a zase odjet – to byl jejich způsob a nemínili si ho nechat vzít. Aby si obyvatelé dobytých území dobře pamatovali, kdo je tady pánem, postavili Pelištejci vždycky na nějakém kopci nebo významném místě svůj znak. Sloup, něco jako totem – dnes by vyvěsili vlajku. Každý, kdo šel kolem, měl vědět, že si nesmí moc dovolovat, protože Pelištejci zase přijedou a jejich armáda je převálcuje.

Jenže Jónatan se nebál. Několik těch sloupů zbořil. „Toto je země, kterou nám dal Hospodin, abychom tu žili. Dal ji nám, ne Pelištejcům, takže se jich nebojte. Žádné sloupy nám tu stavět nebudou, natož aby nám vládli.“ Byla to odvaha a vlastně tak Jónatan dostal svému jménu, které znamená „Hospodin daroval“. Kdo ví jako Jónatan, že mu něco „Hospodin daroval“, ten se nemusí bát ani Pelištejců, ani nikoho a ničeho jiného.

IV. PŘESILA PELIŠTEJCŮ A STRACH IZRAELSKÝCH BOJOVNÍKŮ
Pelištejci se s tím nehodlali smířit. Nějaký malý nárůdek jim tady přece nebude vzdorovat! Stavět se proti jejich moci. A tak shromáždili velikou armádu – třicet tisíc vozů, šest tisíc jezdců a bojovníků tolik, že se ani nedali spočítat. Muselo to být působivé – zvlášť když si vzpomeneme, že Saul měl jenom tři tisíce bojovníků. Pelištejci byli v pořádné přesile. Na některé Izraelce to zapůsobilo až tak, že utekli a schovávali se po různých jeskyních. Někteří dokonce utekli až za Jordán – tak se báli. Jenže Saul byl odvážný král a Pelištejcům se chtěl postavit.

V. SAUL NEUMÍ BÝT POSLOUCHAJÍCÍM CHARISMATICKÝM
VŮDCEM, NEČEKÁ NA SAMUELE A OBĚTUJE

Když Izraelci bojovali, tak měli vědět, že nejde o to, jak dobré mají zbraně a jak silné vojsko, ale především o to, že je chrání Hospodin. Je-li s nimi Hospodin, nemusí se bát – i kdyby nepřítel bylo třeba stokrát tolik. Proto vždycky před tím, než šli bojovat, přiná-

šeli Pánu Bohu obět. Ne aby si ho koupili a on jim zařídil vítězství (tak to dělali se svými bůžky pohanské národy), ale proto, že tak vyjadřovali svou důvěru: „Věříme, že nám pomůžeš, vždyť nebojujeme pro zisk, ale proto, abychom chránili zemi, kterou jsi nám daroval a kde chceme v pokoji žít. Prosíme, buď s námi, bez tebe by nám ani vítězství k ničemu nebylo.“ Tak tomu mělo být i před tímto bojem.

Obětovat ovšem nemohl každý. Obětovat nesměl ani král (aby si snad nemyslel, že může všechno). Obětovat měl Samuel. Byl se Saulem domluvený, že v určený čas přijde a bude obětovat, tak jak bylo zvykem. Jenže Samuel se zdržel.

Čas běžel, nepřátelé se blížili, Izraelci se báli čím dál víc. „Tak kde je ten Samuel?“ říkal si asi už dost netrpělivý a našťvaný Saul. „Pokud budeme ještě chvíli čekat, tak nás nepřátelé zastihnou nepřipravené. To bychom určitě prohráli! A co když Samuel nepřijde a nebude obětovat? Vždyť bez oběti bychom neměli zajištěnou Hospodinovu pomoc!“ To už Saul uvažovat jako pohan; myslel si, že Pána Boha je potřeba si nejdřív nějak naklonit, koupit si jeho přízeň, jinak že jeho pomoc nefunguje. A tak se rozhodl, že bude obětovat sám, bez Samuele. Je přece král, může si to dovolit. Obětoval připravená zvířata na oltáři.

VI. SAMUEL OHLAŠUJE SAULOVÍ POVOLÁNÍ NOVÉHO KRÁLE

V tu chvíli dorazil Samuel. Saul mu šel naproti a pozdravil ho. Samuel hned věděl, která uhodila: „Cos to udělal?“ „Co bych udělal! Lid se bojí, Pelištejci jsou za kopcem a ty nikde. Tak jsem obětoval sám, abych si naklonil Hospodina – aby nám pomohl, kdyby došlo k bitvě. Co je na tom špatného?“ Pro krále sousedních, pohanských národů by na tom nic špatného nebylo. Ti si mohli dělat, co chtěli. Jenže král v Izraeli měl být jiný. Ten měl být Božím služebníkem stejně jako každý druhý Izraelec a stejně tak musel Boha poslouchat. A aby si někdo nemyslel, že si může Pána Boha přivolávat, jak a kdy se mu zachce, byli k přinášení obětí určeni jen kněží – jako třeba Samuel. Saul si tady přisvojil příliš velkou moc. A tím to prohrál.

Samuel mu říká: „Choval ses jako blázen. Neposlouchal jsi Hospodina, a to je tvůj konec. Mohl jsi dobře kralovat nad Izraelem, ale takhle se tvoje kralování skončí. Hospodin si už vyhlédl jiného, který bude dobrým správcem Izraele.“

VII. SAUL MÁ NA BOŽÍ PŘÍKAZ VYHUBIT AMALECHITSKÉ, ALE PONECHÁVÁ SI ČÁST KOŘISTI

I přes tu Saulovu neposlušnost Izraelci bitvu s Pelištejci vyhráli. Saul směl ještě vládnout. Ještě měl možnost ukázat, že lituje toho, co udělal. Jenže on si kraloval po svém a ne tak, jak po něm chtěl Bůh.

Dostal za úkol bojovat proti Amálekovcům. To byl také národ, který zvláště hanebným způsobem bojoval proti Izraelcům. Saul měl porazit a všechnu kořist zničit – aby po nich nic nezůstalo. Jenže Saul si tento příkaz trošku (a hodně) pozměnil. Když Amálekovce porazili, ponechal naživu jejich krále a také z kořisti zničili jen to, co považovali za bezcenné. Nejlepší kusy z jejich ovcí a krav a vůbec všechno, co se jim líbilo, si nechali. Jako nějakí lupiči nebo zbojníci.

Hospodin viděl, že si Saul i nadále bude dělat, co se mu zlíbí. Místo, aby Izraelce dobře vedl, tak je zle svádí. Hospodin litoval, že udělal ze Saula krále.

VIII. SAMUEL VYHLAŠUJE SOUD – POSLUŠNOST HOSPODINA JE VÍC NEŽ OBĚŤ

Saul se vrací z bitvy a říká Samuelovi: „Tak jsme tady, řídili jsme se přesně podle Hospodinových slov.“ Lže mu do očí. „A co to bečení ovcí a bučení dobytka, které slyším?“ „Vybrali jsme pro Hospodina to nejlepší, co Amálekovci měli, abychom to mohli obětovat,“ tvrdí rádoby zbožně Saul. Rychle si našel omluvu. Jenže Samuela to nedojalo: „Hospodin má raději, když ho lidé poslouchají, než když mu oběťují. Protože to nechceš pochopit a stále nechceš brát Boží slovo vážně, Hospodin tě jako krále zavrhl. Tvé kralování je u konce.“

IX. SAUL ZŮSTÁVÁ KRÁLEM, ALE NENÍ JIŽ HOSPODINOVÝM SLUŽEBNÍKEM

Samuel odešel a už se Saulem nikdy nesetkal. Ani to nemělo cenu, když si Saul nakonec vždycky udělal, co sám chtěl. Nějakou dobu pak ještě seděl na trůnu, ale Hospodin s ním už nebyl. Moc mu stoupla do hlavy. Přestal být Hospodinovým služebníkem. Smutný konec krále, do kterého Izraelci vkládali tolik nadějí pro jeho krásný vzhled a odvalu. Snad si teď alespoň uvědomili, kdo je jejich skutečným Králem a komu mají především naslouchat a podle jeho slov se řídit.

MODLITBA

Pane, prosíme, uč nás slyšet to, co nám říkáš. Slyšet a poslouchat. At dovedeme být trpěliví a nechceme, aby všechno bylo hned a vždycky po našem. Na tebe se přece můžeme spolehnout. Amen

PODNĚTY PRO ROZHVOVOR

- Existují politikové, kteří by chtěli rozhodovat o všem? Víte o nějakém prezidentovi, který se postupem času změnil v diktátora?
- Může člověk odpovědné postavení a moc změnit k horšímu?
- Setkali jste se s nějakým učitelem, vedoucím, který vás zaujal a pak zklamal svým nezájmem?
- Je farář, ordinovaný presbyter, starosta, ředitel školy povoláný nebo ustanovený? Jak lze těchto úradů zneužít? Jak zneužití bránit?
- Co to znamená, dělat něco „mechanicky“? Vztahuje se to i na život církve? (návštěvy bohoslužeb, čtení z Bible, modlitba, zpěv, vykonávaní církevních funkcí)
- Znamená poslouchat Hospodina – bez přemýšlení dělat to, co slušní lidé kolem nás?
- Proč v písničce „Nás zavolal jsi, Pane“ (EZD 680) prosíme „ať naučí nás slyšet a poslouchat“? Jaký je mezi tím rozdíl?
- Zajímá vás, za jakých podmínek je možné vypovědět poslušnost zavedeným autoritám (učiteli, faráři, rodičům, ...)? Stačí na to náš pocit, že už toho bylo dost, nebo je třeba nějaké jiné měřítko?
- Víte, že vyprávění 1 S 15 o zavržení krále bylo pro anglické státovědce potvrzením práva na svržení a usmrcení krále (viz anglická revoluce). Mají křesťané nějaké oprávnění na svržení tyрана, diktátora? Víte o tom, že německý teolog Dietrich Bonhoeffer se zúčastnil atentátu na Hitlera?
- Je potřebné učit se poslušnosti? Jak postupovat při učení?
- Je něco pro nás „klaté“ – co nesmíme? Čemu dnes lidé vyhlašují „nesmiřitelný boj“? Jsou to opravdu věci, s nimiž se nelze smířit? Napadá vás nějaký projev zlého, kterému nikdo nesmiřitelný boj nevyhlašuje?
- Je podle Bible všechno odpustitelné, nebo něco není?
- Co je pokání a co je nekajícenost? Máte zkušenost ze svého života? Jak jedná kající a jak nekající?
- Jaké oběti žádá Bůh od nás?
- Čemu říkáme v církvi „obětavost“?

DAVID POMAZÁN ZA KRÁLE

1S 16,1-25

3.10.2004
17. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 89,21-22 — Nalezl jsem Davida, svého služebníka, pomazal jsem ho svým olejem svatým. Pevně bude moje ruka při něm, udatným ho učiní má paže.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 16,1-4a

PÍSNĚ

Má duše Boha velebí (BTS 29, NP 84, S 176); Srdce čisté (NP 139, S 349); De profundis (NP 38, S 327); „Náměšť“ (S 165); Volný jsem (NP 78, S 375); Stvoř srdce čisté, Bože, mi (EZ 379).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **pomazání** – pomazáním byl v Izraeli oddělen ke službě kněz, král, někdy prorok. V době královské neměl titul „pomazaný“ – mašiach (mesiáš) význam, který mu přikládala doba pozdější – „Mesiáš“ tj. Zachránce. Zde mesiáš – pomazaný označuje člověka odděleného k zvláštní službě, která ovšem bezprostředně souvisí s nejvlastnějšími Božími záměry.

K jaké funkci byl uschopněn David, to přítomní mohli jen tušit. Samuel nevyšlovl, o jakou funkci jde. Pro přítomné bylo vlastně tajemstvím, pro jakou úlohu si Hospodin Davida vyhlédl. Pouze Samuel věděl, že Hospodin si vybral mezi Jišajovými syny nového krále. Účastníci obětího hodu v Betlémě nevěděli ani to, že Hospodin odstoupil od krále Saule – ten vystupoval stále jako legitimní král. David Saulovo pomazání respektuje i později během svého pobytu na královském dvoře a dokonce i na útěku. Pouze čtenáři mají vhléd a vědí „všechno“.

– **král a vévoda** – biblický text kolísá mezi dvěma tituly. Vévoda je titul pro vládce stanoveného pro určitou chvíli, pro období války. Jde o povolání vůdce, tj. vojevůdce (ten, který vede

vojenské voje – tj. vojvoda, v češtině vznikl zkomolením málo srozumitelný titul vévoda). Král je titul pro mocnáře, pocházejícího většinou z královské (u pohanů z božské) dynastie, který s pomocí dědičného práva si nárokuje právo na vládu i pro své potomky. Dědičným nárokem vzniká trvalá královská instituce, kdežto vojvoda je vůdce pro danou chvíli. Po boji jeho funkce končí a vévoda má čekat na další zmocnění, tak jako proroci a soudcové (charismatické osobnosti). David je povolán Hospodinem za vévodu (1S 13,14), kdežto muži judští pomazali Davida za krále (2S 2,4). K tomuto posledně jmenovanému způsobu chápání královské funkce pak náleží i pozdější svědectví o zaslíbení, které potvrzuje setrvalost davidovské dynastie.

– **Samuel hodnotí podle vzhledu**, což není nutně příznak povrchního hodnocení. Knězem se např. mohl stát pouze ten, kdo nebyl nějak poznamenaný, zmrzačený (Lv 21,16). Podle tohoto měřítko byl také vybrán Saul (1Sa 9,2; 10,23) – o hlavu převyšoval ostatní. Z tohoto oddílu však zaznívá, že rozhodující je smýšlení, nikoli vzhled. Hospodin hledí k srdci. Hospodin si volí Davida jako muže svého srdce (srvn 1Sa 13,14).

– **srdce** ve Starém zákoně není jen sidlem citu, nýbrž i rozumu a vůle. Srdce je centrem lidské bytosti (integrity člověka), ze srdce vychází rozhodnutí a základní životní nasměrování člověka. Hospodinův pohled není tedy nějakým starověkým rentgenovým přístrojem, ale Hospodin zná naše smýšlení a jeho slovo proniká až do morku kostí (Jr 20,12; Žd 4,12-13). Rozhodující není zjev člověka, ale jeho smýšlení, přání i soucítění (Mt 5,8).

– **jména osob a jejich možná role v příběhu** – JIŠAJ, Bohatec je bohatý na syny, má z čeho nabídnout. ELÍ-AB, Bůh můj je otec – jako prvorozený syn se zdá být přirozeně i tím, ke komu má ze všech nejbližší Bůh. ABÍ-NADAB, Otcův Nabízený, či Otcem Chtěný – je nabízen hned jako druhý. Třetí, na něž ukázal Jišaj, nese jméno ŠÁM, tedy Bezútěšný, samozřejmě z Božího pohledu. Jména synů podtrhují to, co zaznívá ve v. 7 – pro Hospodinův pohled nejsou podstatná měřítka vzhledu, tradice, lidských hodnotících škatulek a záměrů, ale srdce.

Jméno DAVID znamená MILÁČEK, rozuměj Boží. Jej Bůh vyvolil. Příznačné je, že se toto jméno dovidáme až poté, co byl pomazán, tj. oddělen a pověřen.

– **Hospodinův duch** (1Sa 16,13) – spočinul na Davidovi podobně jako byl k vysvoboditelským činům Duchem zmocňován např. Samson nebo Saul (1 S 8,6). Bibličtí vypravěči naznačují tímto obratem Boží blízkost a uschnutí k činu. První Davidův čin „v Duchu“ však nebude boj s nepřáteli, ale písničkou pro Saula.

– **zlý duch od Boha** (1S 16,14) – tento obrat vyjadřuje, že Saul má najednou k Bohu nesmírně daleko a je v pokušení vidět vše zle, podezřívavě, nenávislně. Zlý duch na Saula padl, nebo ho také „ničil“. (Septuaginta překládá, že ho dusil.) Hebrejský výraz „duch“ souvisí s dýcháním, s vanutím. Když odstoupí Duch Boží, nedá se dýchat, ztrácí se svoboda, naděje, smysluplný vztah k životu a okolí. To co dříve

umožňovalo vysvobozující a nadějně nadechnutí (viz 1 S 11,6), to teď škrtí, ochromuje, dusí (zlý duch jedná přesně opačně, než čteme např. u Iz 61,1n).

Saul pocituje naléhavě své negativní stránky, svou bídu, zlobu a trápení – souznívá s nimi, nebrání se jim. Saul by dnes řekl: „přichází na mne to, co stejně mělo přijít“, popř. „Bůh to dopustil, protože mne opustil nebo mne nenávidí.“ Saul podléhá pokušení, tzn. je mu cizí bázeň před Hospodinem. Hospodin se mu jeví jako pokušitel a protivník. Saul se nakonec obrací na věstkyni – vzdálen od Boha – usiluje o nějaký „nadlidský“ kontakt, který by mu nahradil Boží blízkost. Tohle prožívá Saul uvnitř i navenek – je kolem něj „dusno“.

Z tohoto dusna ho aspoň na chvíli osvobozuje David svou hrou: „ulevil“ mu (v 23), doslova „učinil ho vzdušným“, umožnil mu dýchat.

– **hra na cítaru** – na citeru (harfu) se hrají písně radostné (např. Ž 33, 71, 81 aj.), které připomínají skutky Hospodinovy. David vstupuje na scénu příběhů Izraele jako mesiášský písničkář, kolem něhož se „dá dýchat“. Svými písněmi „větrá Saulovi v duši“. Není tedy náhodou, že starozákonní tradice pak později připisuje mnohé žalmy právě Davidovi a některé z nich uvádí přímo do souvislosti s příběhy, které se odehrávaly mezi ním a Saulem. Tato souvislost napovídá: s davidovskými písníčkami se neutíká „z reality života“ k Bohu, ale spíš naopak – s Boží písničkou na rtech můžeme jít do této reality a jejich někdy „nedýchatečných“ poměrů.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **volba Davida** neznamená, že má nejlepší srdce. **Kontrast** je v tom, že je „osmý“ (nevešel se do „základní sestavy“) a především „nejmenší“ – a to podle otcova hodnocení (v. 11). Není tedy ještě způsobilý sedět u stolu s dospělými, když probírají svoje „dospělé“ záležitosti. Tohoto „nezpůsobilého náhradníka“ nechává Hospodin pomazat. Saula

nevystřídá někdo ještě od pohledu mohutnější, ale „prcek“ David. (viz Ž 8)

– **nevykreslete Davida a Saula černobíle** po způsobu pohádek, kde by David byl mládenec dobrého srdce, kdežto Saul pekelník, proklátec, který neúprosně spěje ke svému trpkému konci. Jde spíše o hlubokou Saulovu krizi. Saul je zneklidněn odklonem Samuelovým i jeho výrokem, že Hospodin si zvolí nového krále. Jako vévoda nad Izraelem měl Saul počítat s tím, že jeho funkce není věčná ani dědičná. Jenže Saul chtěl čím dál víc být králem. Zde pramení jeho nejistota, nedůvěra, podezřívání a konečný pád.

– **David nebyl psychoterapeut.** Když na něm spočinul Duch Hospodinův, neznamena to, že měl David automaticky vše lehčí. Bůh se nestává součástí Davidovy psychiky nebo charakteru. David Saula neléčil meditační „duchovní“ hudbou. Spíše je příkladem člověka, který zvěstí zpívaného slova mohl Saulovi pomoci do jisté míry a po jistý čas. David mohl písní naznačit kořen Saulovy „nemoci“, neovlivnil ho však natrvalo.

– **odvržení Saula** neznamena totální prokletí, protože stejným slovesem je popsáno „odvržení“ prvního Jišajova syna Eliába (1S 16,7). Eliáb není proklet a zatracen, nýbrž Hospodin si ho nevyvolil a neuschopnil. Vyprávěčovy „silné výrazy“ nám znějí nezvykle, ale podtrhují v tomto případě Boží svrchovanost. Vyvolení je věc, do níž člověk nemá co mluvit, byť by to myslel sebelíp.

3. METODICKÉ POKYNY:

Obrázek můžete použít po motivačním rozhovoru (nebo přímo jako motivaci). Vyzvěte děti, aby si sami tiplý, kdo by se ze skupiny na obrázku hodil na krále a kdo ne, nebo koho asi Samuel za krále vybere a koho asi nevybere. Ptejte se jich na důvod jejich volby. Do Samuele a rozdílu mezi našim a Božím pohledem se potom budou moct lépe vžít. Výklad pro ně bude zároveň vyřešením jejich hádanky.

4. POMŮCKY:

Obrázek krále s korunou na hlavě (ilustrace z pohádkové knížky), obrázek krále nebo královny v „civilu“ – (zeptajte se děti, zda králové a královny jsou na první pohled rozeznatelní od jiných lidí); obrázek Alberta Einsteina (např. jak vyplazuje jazyk) – vypadá jako jeden z nejchytřejších lidí? Mohl by vládnout? Obrázek kytary, CD aj.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Motivace pro **mladší** školní věk:

Můžete začít obrázkem na pracovním listu č. 5: kdo tu vypadá nejzasloužileji – kdo je nejsilnější – kdo má nejkrásnější šaty – kdo je nejvyšší – kdo má nejlepší výzbroj – kdo vypadá nejučeněji ... atd?

Motivace pro **střední a starší** školní věk:

Kdo je u vás ve třídě/v oddíle/v partě/ve vsi nejoblíbenější? Proč ho spolužáci mají v oblíbě – je to krasavec/krasavice, čestný, statečný, z úspěšné rodiny, přitažlivý a hezky oblékaný? Zaspívejte si písničku „Náměšť“ (S 165). Co je v jednotlivých slokách „nej“? Jsou to věci, hodnoty, na které bychom přišli sami od sebe, když bychom se řídili svými zkušenostmi, názory většiny...?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámka a osnova pro **mladší** školní věk:

Využijte pracovního listu (viz motivační uvedení). Potom můžete vyprávět příběh o „zcela jině“ volbě Boží. Příběh zestručněte jen na vv. 1.-13. Po dokončení vyprávění se vraťte k pracovnímu listu a porovnejte, koho označil Bůh a jak se postavy jevíly nám.

- I. Motivace – rozhovor nad pracovním listem
- II. Samuel se rmoutí nad Saulem, je poslán do Betléma pověřit nového pomazaného
- III. Jišajovi synové a Samuelova volba
- IV. Hospodin neměří obvyklými měřítky
- V. Pomazání Davida

b) poznámka a osnova pro **střední a starší** školní věk:

První z navržených motivací vám umožní přejít přímo k problematice vyvolení a pomazání. Druhá (s písničkou Náměšť) umožní zůstat déle u rozhovoru nad tím, co obvykle považujeme za „veliké“, „pevné“, „krásné“ atd. – a pokud se rozhovor vydaří, zjistíte společně, že to skutečně „nej“ nevyplývá automaticky z většinového pohledu či zažitých zkušeností. Vyprávěný příběh pak pomůže odhalit, odkud se ten zvláštní pohled na to, co je nejpodstatnější, v našem světě bere. Davida pak můžete představit jako vyvoleného představi-

tele toho, co je v z Božího pohledu nejpodstatnější. Proto může také pomoci souženému Saulovi.

- I. Motivační rozhovor
- II. Samuelův zármutek nad Saulem a nové Boží poslání
- III. Samuel hledí na krásné, mocné, silné a velké Jišajovy syny – ale Hospodina jeho pohled nepotvrzuje
- IV. Pomazán je „prcek“ David a dostává Božího ducha
- V. Saule dusí nejistota a zloba – ví, že Hospodin od něho odstoupil
- VI. David Saulovi hraje na citaru, Saulovi se ulevuje

VYPŘÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Představte si, že máte udělat takový malý průzkum veřejného mínění (třeba mezi svými kamarády) a položit jim otázku: „Kdo má podle vás šanci stát se mezi lidmi oblíbeným? Komu dávají lidé přednost?“ Co myslíte, že by odpověděli? Co byste odpověděli vy? Televize a časopisy jsou plné podobných anket o nejoblíbenějšího herce, baviče, politika, modelku, učitele... Myslíte, že výsledek těch anket bývá spravedlivý? Proč? Co takhle udělat také anketu o nejoblíbenějšího faráře, presbytera, učitelku NŠ? Že je to nesmysl? A proč? Protože to není důležité? Protože bychom mohli někomu ublížit? Protože je to nespravedlivé, když hodnotíme jenom podle toho mála, co o druhém víme? Protože záleží také na tom, co má člověk v sobě a co se ukáže třeba jen v nějaké náročné situaci?

II. SAMUELŮV ZÁRMUTEK NAD SAULEM A NOVÉ BOŽÍ POSLÁNÍ

Král Saul byl statný muž, dobrý a odvážný bojovník. Převyšoval ostatní o hlavu. Byl oblíbený. Jenže to nebylo nic platné, když odsunul Pána Boha na vedlejší kolej. Takového krále Izraelci mít nemají. Samuel byl smutný, že to takto dopadlo. Vždyť Saul byl jinak celkem schopný a mohl dobře vládnout. Kdyby mu ta moc tolik nestoupla do hlavy! Co kdyby se to s ním ještě zkusilo?

Ale jednou k němu promluvil Hospodin: „Samueli, už nad Saulem netruchli. Takového krále nechci. Vyberu si jiného. Jdi do Betléma za Jišajem, králem se stane jeden z jeho synů.“ „Ale Bože, až se to dozví Saul, tak je se mnou konec!“, brání se Samuel. „Jdi tam a řekni, že přicházíš slavit bohoslužbu.“ Tak se to král nedozví.

III. SAMUEL HLEDÍ NA KRÁSNÉ A SILNÉ JIŠAJOVY SYNY, ALE HOSPODIN MU JEHO POHLED NEPOTVRZUJE

Samuel přišel do Betléma. Bylo z toho trochu pozdvižení – lidé se polekali. Nepřináší Samuel nějakou zlou novinu? „Přicházíš v pokoji?“ „Přicházím. Budeme slavit bohoslužbu. Budeme společně obětovat. Připravte se na to.“ To se jim ulevilo.

K obětní hostině přizval Samuel také Jišaje a jeho syny. „To jsem tedy zvědav, který z nich to bude,“ říká si v duchu a je celý napjatý. Jak asi vypadá člověk, který bude lepším králem než Saul?

Už přichází nejstarší Jišajův syn Eliab – „To je on!“, říká si Samuel. Mladý muž radost pohledět. Až se srdce tetelí. „Nevěděl jsem, že ještě někdo může být tak pěkně urostlý jako Saul! Navíc je prvorozený, ze všech synů má největší právo být vůdcem. Určitě bude umět kralovat.“ Ale Bůh mu řekne: „Nedívej se na to, jak člověk vypadá – jak je urostlý. Já jsem ho nevybral. Hospodin se nedívá na to, na co se díváte vy lidé. Hospodin se dívá k srdci!“ Přišel tedy druhý Jišajův syn – Abinádab. „No tak snad ten – není o mnoho menší, má takový moudrý pohled. To bude on.“ Ale nebyl. Přichází tedy třetí, čtvrtý, pátý Jišajův syn. Jeden hezčí než druhý. Podle Samuele by každý z nich hned mohl být králem. Jenže Hospodin si nevybral žádného z nich. Co teď? Snad se ten pravý pozná podle chování u stolu? Nebo podle toho, jak duchaplně bude hovořit? Nebo uspořádáme rytířský turnaj?

IV. POMAZÁN JE PRCEK DAVID A DOSTÁVÁ BOŽÍHO DUCHA

A vůbec: „Jišaji, to jsou všichni tví synové?“ Ne, ještě je jeden, ale ten se snad ani nepočítá. Je nejmladší a pase ovce. „Pošli pro něj! Dokud tu nebude, nezačneme.“ A tak ho zavolali. Ten poslední syn byl také hezký. Trochu zrzek. Jmenoval se David. Vedle svých starších bratrů vypadal ale jako malý kluk. Snad byl i ušmudlaný, jak přišel z pastvy. „To je on, Samueli. To bude král!“ Samuel moc nechápal, ale byl zvyklý Hospodina poslouchat. Měl sebou nádobku s olejem a podle izraelského zvyku pomazal Davidovi hlavu olejem. „Tebe si Hospodin vybral pro velký úkol. Bude ti při něm pomáhat. Nezapomínej na to.“ Ostatní bratři s otcem Jišajem stáli okolo a nechápavě se po sobě dívali. Jaký úkol? A proč zrovna tenhle? Co na něm Bůh vidí? Každý z nás toho dovede víc než on! Možná ještě nechápal ani David, ale to vlastně v tu chvíli nebylo důležité. Důležité bylo, že Hospodin věděl, proč si vybral právě jeho. Snad, že ti menší si toho o sobě většinou tolik nemyslí. Snad, že si spíš nechají poradit. Snad nám chce ukázat, že ti, kterých si ve svých anketách oblíbenosti ani nevšimneme, mají před Bohem

královskou cenu. Boží duch sestoupil na Davida, píše se v Bibli. To znamená, že od této chvíle bude Bůh Davidovi nablízku. Brzo uvidíme, co to vlastně znamená.

V. SAULA DUSÍ NEJISTOTA A ZLOBA – VÍ, ŽE HOSPODIN OD NĚHO Odstoupil

Zatímco na Davida sestoupil duch Boží, se Saulem to bylo naopak. Nestál o to, aby mu Bůh byl nablízku, chtěl kralovat sám. Bylo to s ním čím dál horší. Duch Hospodinův od něho odstoupil. Místo toho ho občas popadal jakýsi zlý duch. Bylo mu zle – asi hlavně na duši, jak už to bývá u králů, kteří se bojí o svou moc. Bez Boha se stal otrokem svého králování.

Saulovi služebníci mu radili: Sežeň si hudebníka, třeba ti pomůže. Když ti bude zle, tak ti zahraje, zažene zlého ducha a bude ti zase dobře. Saul jim řekl: Tak mi někoho sežeňte! A oni mu přivedli – hádejte koho? Davida. Kdosi věděl, že David umí hrát krásně na citaru.

VI. DAVID SAULOVÍ HRAJE NA CITARU, SAULOVÍ TO POMÁHÁ

A skutečně – kdykoli na Saula přišel ten zlý duch, David hrál a Saulovi se zase udělalo dobře. Možná to bylo i tím, co David Saulovi hrál. Říká se, že David je autorem některých písní, kterým se říká žalmy (znáte nějaký?). Zkuste se zeptat starších lidí ve sboru, jestli jim také pomáhá, když si je čtou nebo zpívají. Taková písnička může pomoci hlavně ve chvíli, když je na tom člověk špatně a neví kudy dál.

Když David hrál a zpíval, tak to Saulovi skutečně přinášelo úlevu. Snad i proto, že se v těch Davidových písních mluví o odpuštění, o záchraně, o důvěře v Boží blízkost. To Saulovi nejvíc chybělo. Když mu David zpíval, tak si možná zase na Hospodina vzpomněl. Jenže mu to nikdy dlouho nevydrželo.

Zvláštní úkol pro izraelského krále: zpívat písničky a přinášet lidem radost, uzdravovat od zlých duchů a nálad, zpívat o Bohu a připomínat jeho blízkost a odpuštění. Když se zpráva o tom dostala k Samuelovi, možná si řekl: „No to je přece ono! Jak jsem jen mohl mít tak zavřené oči! Vždyť právě takového krále přece Izrael potřebuje, žádného svalovce ani diplomata! Ještě že ty, Hospodine, vidíš víc než my lidé a neposuzuješ nás podle našich měřítek!“

MODLITBA

Pane, děkujeme, že se o nás staráš. Že za námi posíláš lidi, kteří přinášejí radost, když je nám zle. Ukazuj nám tvou lásku a odpuštění. Dej

ať i my umíme zpívat jako David a přinášet pokoj všem lidem, kteří jsou na tom zle. Ať už je máme rádi nebo ne. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Poznal Samuel na první pohled, koho má pomazat? Myslel si, že první pohled a první „nezkreslený“ dojem je směrodatný?
- Lze prokouknout člověka na první pohled? Myslíte, že to dovedou dospělí? Dá se na první pohled poznat, kdo bude dobrý kamarád?
- Není všechno zlato, co se třpytí – co to znamená?
- Už vám někdo dal nějaký velký úkol a vy jste se zavázali, že ten úkol splníte?
- Znáte někoho, o kom se říká, že je dobrosrdečný? Jak se chová? Chová se tak neustále?
- Znáte někoho, o kom se říká, že je něčím „posedlý“? Chová se tak neustále?
- Pamatujete si, že o Josefovi bylo také řečeno – jako o Davidovi (1S 16,18) – že je s ním Hospodin? Byl s Josefem, i když byl ve vězení, v cizí zemi, uprostřed cizinců, nebo jen když byl doma s rodiči?
- Neměl David místo hraní na citaru zosnovat spiknutí proti Saulovi, když byl pomazán Samuelem za budoucího krále?
- Jste nervózní, když neslyšíte hrát svou oblíbenou skupinu?
- Může hudba uklidňovat? Může hudba znervózňovat? Znáte nějakou písničku, kterou si zpíváte, když je vám smutno? Uklidňuje vás zpěv žalmů při bohoslužbách, nebo jste této muzice ještě nepřišli na chuť?
- Když přijdete ze školy domů, pustíte si rádio či magnetofon? Uklidňuje vás poslech písniček? Myslíte, že podobně to bylo s Davidovým hraním pro Saule?
- Když se stal David Saulovým zbrojnošem, musel uznat Saulovu nadřazenost. Je dobré být podřízen někomu staršímu, chtěli byste to také? (Zkuste si vymyslet příklady z dneška, třeba být mechanikem u automobilového závodníka aj.)
- Co to znamená, že má někdo „modrou“ krev?

DALŠÍ PODNĚTY

Následující písničku z tábora „S mesiášem na útěku“ (nápěv podle S 23) můžete postupně přidávat k jednotlivým davidovským příběhům:

Jeden biceps ukazuje, druhý výškou ohromuje,
třetí reklamní má vzhled, Bůh však k srdci hledí teď

Goliáš se naparuje, ruku s mečem rozpřahuje
Malý David s vírou jde a tu zrůdu zabije

Žárlivost je hrozná nemoc, zvlášť když králi jde jen o moc.
Však přátelství vítězí nad Saulovou závistí

Svévole je svévolníků, nedám zlobě svoji ruku,
říká David, psanec sám, Saul je z toho vylekán.

5 DAVID POMAZÁN ZA KRÁLE

Když Nabal hned neposlechne, tak se David rychle vztekne.
Rozpáleného zbojníka zchladí krásná Abigajil

Králem když se David stane, pravda s láskou nenastane.
Musí Bůh mu připomnět, „mistr světa nejsi teď“

Král David je mocný vládce, dělá si, co se mu zachce.
Batšebu si klidně vzal. Prorok to tak nenechal.

Nemá David klidnou vládu, Abšalom ho přivede k pádu.
Navrátil se s pláčem pak: Proč je všechno naopak?

I když Bůh vybírá krále, Boží lid s ním má namále.
Naděje však v hořkosti kotví v Boží věrnosti.

DAVID A GOLIÁŠ
1S 17,1-54

10.10.2004
18. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 124,8 — Naše pomoc je ve jménu Hospodina; on učinil nebesa i zemi.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 17, 34-37

PÍSNĚ

Má duše Boha velebí (BTS 29, S 176, EZD 627); Mír na zemi daruj nám (BTS 38, S 184); Bojujte dál (NP 48, S 17); Buď vůle tvá (NP 52, S 21); Pán Bůh je síla má (EZ 182, BTS 42); Hrad přepevný jest Pán Bůh náš (EZ 189 B); Narodil se Kristus Pán (EZ 281,4); Vítězi k počtě zpíváme (S 373, EZD 667)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ

A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **rozdílná charakteristika Davida a Goliáše** – u Goliáše (v.4b-7) je uvedena jen jeho „funkce“ (souborový zápasník) a soupis veškeré vojenské výbavy. Je to zrůda, která se nehodí k ničemu jinému, než k zastrašování a válce. Jeho jméno znamená Zajatí. Takový osud Izraelcům hrozí. O Davidovi se z vojenského hlediska (v. 12-15) dozvídáme jen, že byl příliš mlád. Ne-prošel ani u „odvodů“ (opět se zdá být ve srovnání se staršími bratry „neschopen“) . Napětí plynoucí z této nesouměřitelnosti vyslovuje naplno Saul ve v. 33. Už od začátku příběhu má čtenář rozpoznat, že problém vposledu nespočívá v úrovni výzbroje a ve velikosti armády, ale v základním postoji člověka k životu a k Bohu (viz též „komentář k boji“ ve v. 50).

– vyprávění odráží **starověkou vojenskou strategii**. Před každým bojem se musely konat náboženské obřady, při nichž bylo obětováno bohům, kteří měli zaručit vítězství (proto obětoval před bojem i Saul Hospodinu). To, co se pak odehrává mezi Davidem a Goliášem, je souboj. Souboj byl svým původem Boží soud – k němu Goliáš vy-zývá. Souboj se odehrával před vlastní

bitvou. Demonstrativně bylo ukázáno, na čí straně bůh či Bůh je, ke komu se přikloní, popř. mohl tento souboj celou bitvu nahradit. Proto pak některé vojsko bez boje utíká – bohové by jim stejně nežehnali. Boží soud rozhodne o vítězství či porážce vojska na souboji dvou vybraných zástupců. Souboj jako Boží soud znal ještě i středověk.

– **Goliášovy kletby, zlořečení skrze bohy** – jde o „psychologickou válku“ – kletba má ochromující účinek (v.10.11), zbavuje odvahy. Opačným případem je, když někdo „vzkypí“, protože ho někdo urazil. Důvěra Hospodinu uschopňuje Davida a on nepodléhá Goliášově kletbě, ale naopak vyznává důvěru Hospodinu (v. 45nn; vítězí, aby odčinil potupu lidu izraelského – jde o boj Hospodinův.)

– **prak** „byl velmi účinnou zbraní. Skládal se z kusu kůže, upevněné z obou stran provazy; do koženého pouzdra se vkládal kámen (až o průměru 7 cm), pak se prak roztočil nad hlavou a jeden z provazů se pustil, takže kámen prudce vylétl. Kámen mrštěný Davidem rozrazil Goliášovi lebku a omráčil ho.“ (Knihy Samuelovy, Praha 1977, Kalich, s.109)

– **pohled víry** – doprostřed situace, kterou její aktéři vyhodnocují pragma-

tický (neporovnatelně větší síla Goliáše), vnáší David nový pohled – pohled víry: nejde o to, je-li Goliáš nepřemožitelný, ale o to, že uráží Hospodina. Tento „prorocký“ pohled vzbudil všeobecný rozruch a leckoho svou neslýchaností pobouřil.

– Davidovo „krédo“ slyšíme ve v 34-37a. Na Hospodinovu záchranu – vytržení zprostředkovaně ohrožení silnějším – se dá spolehnout i tváří v tvář reprezentantu cizích božstev a nesrovnatelně lépe vyzbrojené armády.

– „**celý svět pozná, že v Izraeli je Bůh**“ – „**celé toto shromáždění pozná, že Hospodin nezachraňuje mečem a kopím**“ (v 46-47) – tato výpověď zařazuje souboj do základní zvěstné linie SZ – Hospodinovo dílo záchranu a naděje se v tomto světě chce projevat skrze onen jeden konkrétní lid víry – Izrael. A když tento lid jako společenství víry selhává a je plný strachu, povolává si Hospodin své vyvolené, mesiáše, aby vysvobodující moc dosvědčili. Vítězství nad Goliášem je v prvé řadě událostí, osvobozující od strachu „shromáždění Izraele“ (káhál), teprve potom je namířeno proti Pelištejcům. Tato perspektiva nám mj. umožňuje lépe porozumět starozákonním bojům a nepropadat předsudkům o „násilném“ SZ a mírumilovném NZ.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– **Goliáš není virtuální postava** na rozdíl od hrdinů filmových seriálů a počítačových her. Vyzdvihněte úlohu slovního zápasu mezi Davidem a Goliášem a strach Izraele z Goliášových slov. Připomeneť dětem, že i dnes žijí osoby, které mocí svého politického postavení a vahou svých slov ochromují posluchače, vyvolávají paniku a obavy, vytvářejí s pomocí veřejného mínění politicky labilní poměry, které doveďou ovlivnit, např. kurz české měny. Ochromení lidé se nedovedou bránit. Moc slova a pomluv, kletby i požehnání poznáváme dnes v jiné podobě. V příběhu o Davidově boji s Goliášem jde zejména o rovinu slova, víry a naděje,

kletby a požehnání, nikoli jen o utkáni dvou bojovníků, z nichž jeden je statečný a sympatický, druhý vulgární a hrozivý tlučhuba. Davidův statečný boj má také tento společensko-náboženský rozměr.

– **nelze vyzdvihovat Davida** jako toho, kdo **má víc odvahy** než ostatní. Zdrojem jeho rozhodování je především víra – důvěra Bohu i vyznavačská věrnost (26b, 36b.37.45-47). Na druhé straně je ovšem zcela zřejmé, že pravá víra je zdrojem odvahy i tváří v tvář nepřátelské přesile. Tam, kde všechny opanoval strach a odevzdanost, je právě víra podhoubím, z něhož vyrůstá odvážné jednání.

– Saul měl jít za dané situace do boje jako první – to byla povinnost „krále“, pomazaného. Král tehdy nesedával se svým štábem v závětří týlu, nýbrž se účastnil boje jako vojvoda (viz též král Achab je zasažen šípem ve válečné vřavě – 1Kr 22,29n). **Vyslání Davida proti Goliášovi nelze chápat** jako zástupně vyslání jakéhokoli bojovníka, **jako zkouška „nanečisto“**, nýbrž jde o zásadní boj – souboj, do něhož se Saul neodvážil jít.

– **nelze Davidovu rozhodnost vysvětlit** tak, že David dopředu věděl, jak boj dopadne. Přestože mluví velice rozhodně a jedná vyznavačsky, nemá výsledek svého zápasu předem v ruce. Jistota víry neznamená, že se člověk pouští do zápasů předem vyhraných. Neúspěch v boji s nepřítelem goliášovských rozměrů neznamená, že takový boj byl zbytečný a bezcenný.

– upozorněte děti, že v tomto příběhu jde o situaci války a hrozbu znesvobodnění, nikoli o běžné poměry. David není vzorem pro „vyřizování si účtů“ v mírové situaci, tj. ve třídě. „Vzorové“ je pouze Davidovo odhodlání bránit Hospodinovu věc.

3. METODICKÉ POKYNY:

Do obrázku mají děti vlastně kreslit to, o čem asi budete společně mluvit při motivačním uvedení (vojenské přehlídce, silnější kluk „vejtaha“, skinhead,

diktátor, hrdina z akčních filmů...). Mohou to udělat v jeho rámci. Na to, zda někoho, jako byl Goliáš, znají nebo se s ním dokonce setkaly, se ovšem děti můžete ptát také po vyprávění a rozhovor může do dotvoření obrázku vyústit.

4. POMŮCKY:

Obrázky ozbrojenců (moderních zbraní, tanků apod.), vojenské přehlídky; obrázek ohroženého Davida ve zpěvníku Buď Tobě sláva – zeptejte se, zda obrázek děti chápou jako aktualizaci obrany a ohrožení, popř. jak se bránit; obrázek masek, které si před bojem nasazují primitivní kmeny; – Flanelograf II

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Motivační uvedení pro **mladší** školní věk:

Už jste někdy zažili, že by nějaký přehlížený náhradník rozhodl utkání? Koho takový vývoj události zaskočí?

(Tato motivace umožní představit Davida jako toho, s nímž se nepočítalo, který nebyl považován za schopného nominace. Příběh pak vyprávějte spíše z perspektivy Davida).

Motivační uvedení pro **starší** školní věk:

Už jste viděli vojenskou přehlídku? Proč myslíte, že se konává? Báli jste se? *(Tato motivace umožňuje vyzdvihnout nábožensko-psychologický rozměr Goliášova vystoupení).*

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámka a osnova pro **starší** školní věk:

Příběh vyprávějte spíše z perspektivy Davida – přichází, slyší Goliáše, zjišťuje, že se s ním nepočítá, vyznává víru, vítězí – a dosvědčuje Boží záchrannou moc Izraeli

- I. Motivace
- II. Nevoják David je pobouřen Goliášovou troufalostí a rezignovanou nečinností Izraelců
- III. David naráží na nepochopení a obavu
- IV. David vyznává své spolehnutí na Hospodina
- V. Mladík David vítězí nad ozbrojencem a zbavuje strachu Izraelce
- VI. Nepřátelé zbavení opory panicky prchají

b) poznámka a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Navržená motivace umožní, abyste se soustředili víc na vysvětlení, čím Goliáš nahání strach a jak paralyzuje Izrael a na takto otevřenou scénu pak můžete uvést Davida – jako toho, s nímž se nepočítá, a který se přece nenechá zastrašit.

- I. Motivace
- II. Čím vším Goliáš naháněl strach Izraeli
- III. Hospodinův vyvolený se nebojí, ale nikdo ho nebere vážně
- IV. Vyznání víry před Saulem
- V. Vyznání víry před sebejistým Goliášem
- VI. Vítězství dosvědčuje Izraeli i celému světu, kdo je skutečný, věrný a vysvobozující Bůh

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

I když jsou mezi vámi jistě i ti, kteří jsou v něčem první a nejlepší, většina z vás asi dobře ví, jaké to je, když vás nikdo nepotřebuje a nepovažuje za důležité. Když si kapitáni při vybíjené vybírají hráče, volají si nejprve ty, kteří hrají nejlíp. Nakonec zůstávají ti, kterým nikdo moc nevěří a považují je za nešikovné. Může se však stát, že právě takový „neschopný“ hráč rozhodne zápas. Něco podobného se kdysi stalo v Izraeli. Ve chvíli, kdy se dospělí a silní chlapi báli, zahanbil je svou statečností mladý chlapec.

II. PŘEDEHRA BITVY

Izrael musel často vést války. Nepřátelé jim většinou chtěli ukrást obilí a úrodu a pak se zas vraceli domů, aby se příští rok šarvátky zase opakovaly. Proti takovým loupežníkům dokázali Izraelci svou zemi většinou ochránit. Tentokrát však šlo o víc. Pelištejci vytáhli proti Izraeli v plném počtu. Chtěli dobýt a podrobit si celou jejich zemi a z Izraelců učinit své otroky, kteří je budou živit. Bylo samozřejmě, že otroci musí přijmout bohy svých pánů, a to by byl konec Izraele. Byl to národ, který držela pohromadě víra v jediného Boha. Kdyby je Pelištejci porazili, přestal by Izrael existovat a nikdo by se už k Hospodinu nehlásil.

Právě pro takové chvíle si Izraelci přáli mít krále. Ten měl za úkol povolat všechny boje schopné muže k obraně země a společné víry. Saul tak učinil a mladí muži se shromáždili v místě, kterému se říkalo „ U posvátného stromu“. Pelištejská armáda se shromáždila na jedné straně údolí, Izrael měl tábor na protějším kopci. Tak se několik dnů navzájem hlídali a pozorovali. Čas před bitvou byl často důležitější než bitva sama. Jak se vojáci navzájem okukovali a předváděli své zbraně, odhadovali své šance na vítězství nebo už se smířovali s neodvratnou porážkou.

Z obou stran kopce na sebe obě strany pokřikovaly svá válečná hesla, podobně jako diváci na sportovních stadionech. Dnes se z podobných důvodů konají vojenské přehlídky a cvičení, která mají demonstrovat sílu a odradit protivníky. V novinách i v televizi se vychvalují vlastní vojáci a zesměšňuje nepřítel. Pomocí propagandy a umělé vyvolaného strachu lze i dnes ovlivnit ceny zboží, způsobit hospodářskou krizi či vyvolat národnostní nepokoje.

III. VÝZVA NA SOUBOJ

Tehdy však existoval ještě jeden způsob, který mohl rozhodnout bitvu dříve, než k ní došlo. Z každého strany nastoupili nejsilnější muži a ti se utkali ve vzájemném souboji na život a na smrt. Kdo vyhrál, bral všechno. Věřilo se, že vítěz souboje má přízeň bohů, a poražení se pak raději sami vzdali, než aby se pouštěli do marného boje.

Z pelištejské strany sestupoval každý den do údolí výjimečně silný a vysoký voják, který jen těžko mohl hledat mezi Izraelci soupeře. Říkal si Goliáš. Vykřikoval na Izraelce své nadávky, posmíval se Hospodinu. Byl si jist svou převahou. Z Izraelců se nenašel nikdo, kdo by mu na jeho posměšné řeči odpověděl. Král sám neměl odvahu se mu postavit a ani mezi svými muži nenašel nikoho, kdo by měl šanci nad tím mužem zvítězit. Na Izraelce padla úzkost.

Jestliže se nikdo z nich nedokáže postavit tomuto obru, nemohou v tomto boji zvítězit.

IV. DAVID PŘICHÁZÍ NA BOJIŠTĚ

Každá rodina vypravila někoho do boje. Jišaj z Betléma poslal do boje své tři nejstarší a nejsilnější syny. Jejich nejmladší bratr David musel zůstat doma u stád. Ale Jišaj chtěl vědět, co se v táboře děje, a proto poslal nejmladšího synka za bratry, aby jim donesl jídlo a také malou pozornost pro jejich velitele. Když David přišel k vojsku, Goliáš právě vycházel, aby se Izraeli a Hospodinu posmíval. Na celé údolí křičel: „Kam jste zalezli, vy ubožáci?! Zahodte své zbraně a vzdejte se. Copak nevidíte, že jste odsouzeni k porážce? Vždyť mezi vámi není nikdo, kdy by se mi postavil. Váš Bůh vás už dávno opustil. Jste jen otroci. Budete nám sloužit, tak jako jste sloužili v Egyptě. Váš král je zbabělec, když se mi nedokáže postavit.“ Přes všechny tyto urážky mu však nikdo z Izraelců neodpověděl.

David to nechápal. Když se však svých bratří zeptal, proč se někdo Goliášovi nepostaví, nejstarší ho okřikl: „Vrať se ke svým ovčím a nepleť se, kam nemáš.“ Davidovi to však nedalo. Zaslechl, že zoufalý Saul slíbil muži, který se Goliášovi postaví, svou dceru a povýšení do šlechtického stavu. David neustále opakoval: „Jak můžete dopustit, aby ten člověk takhle urážel živého Boha? Proč s ním někdo nejdete bojovat?“ A tak ho nakonec přivedli k Saulovi.

V. DAVID PŘED SAULEM

Teprve před králem David prohlásil: „Kdo věří Bohu, nesmí se nikdy vzdávat. Já chci bojovat proti tomu muži.“ Králi se líbilo jeho nadšení, ale řekl mu: „Proti takovému člověku nemáš šanci. Od mládí nedělá nic jiného, než že se cvičí v boji a zápase. David však odpověděl: „Já sice nechodím do zápasnické školy, ale jako pastýř jsem si musel už od dětství poradit s dravou zvěří. Když mé stádo ohrožuje vlk nebo medvěd, musím se mu postavit, jinak by mi ze stáda nic nezbylo. Když jsem přemohl lva i medvěda, nebojím se ani tohoto drzého zápasníka. Vždyť uráží Boha a náš národ! Nejsme žádní otroci, jsme lidé, kterým Hospodin daroval svobodu.“

Saul už se dlouho nesetkal s nikým, kdo by měl takovou víru a odvalu. Sám si do boje jít netroufal, protože věděl, že Pánu Bohu není věrný. Ale David si ho svou prostou a přímou vírou získal. Položil mu ruku na rameno a řekl: „Jdi, tobě Hospodin požehná.“

Nabídl Davidovi, že mu půjčí svou královskou zbroj. Byly to nádherné zbraně, jaké v Izraeli nikdo neměl. David si oblékl královské brnění, nasadil si jeho přilbu a přepásal se vzácným železným mečem. Ale protože Saul byl vysoké a mohutné postavy, kdežto David útlý mladík, nemohl v tak těžké zbroji chodit. A s tak těžkým mečem neuměl ani zacházet. Raději to všechno zase sundal a místo toho si vzal svou pastýřskou hůl a z potoka pět kamenů do praku, kterým byl zvyklý zahánět dravou zvěř.

VI. DAVID PŘED GOLIÁŠEM

Když sestoupil do údolí, kde se pyšně procházel Goliáš, vyvolal pouze jeho smích. „Koho jste mi to poslali? Vždyť je to ještě dítě! S takovým já ani nebudu bojovat. Pojď blíž, ať si tě mohu prohlédnout. Jsi tak malý, že tě ani nevidím. Kvůli tobě snad ani nebudu vytahovat zbraně. Tebe rozšlapu na kaši a o zbytek se postarají hyeny a supi.“

David mu však před celým Izraelem odpověděl: „Ty si myslíš, že tě nikdo nepřemůže, protože jsi o hlavu větší a máš nejlepší zbraně. A přece jsi slabší než já. Spoléháš jen sám na sebe, ale mojí zbraní je víra v Hospodina, kterému ty se posmíváš. Ještě dnes mi dá Hospodin sílu, abych tě umlčel, a tvá armáda se dá strachy na útěk. Celý svět pozná, že Bůh stojí na straně svého lidu a nezachraňuje ani mečem ani kopím, ale vírou a odvahou. Vždyť ty nebojuješ jen proti našemu národu a zemi, ale proti samotnému Bohu.“

Když se proti němu Goliáš rozběhl, vložil David kámen do praku, roztočil jej a dobře mířenou ranou trefil obra přímo do čela. Přesný zásah Goliáše omráčil, takže se slavný zápasník skácel k zemi. David rychle přiskočil, vytrhl Goliášovi meč a jeho vlastní zbraní jej zabil.

VII. VÍTĚZSTVÍ

Obě vojska na chvíli strnula úžasem, ale vzápětí se rozlehl údolím strašlivý řev. Pelištejci křičeli strachem a Izraelci štěstím. Pelištejci se dali na útěk, kdežto Izraelci se na ně vrhli s jistotou vítězů. Během několika hodin zahnali všechny nepřátele a zmocnili se nebývalé kořisti.

Hlavní trofej však patřila Davidovi. Goliášův meč i hlavu donesl slavnostně do svatyně a poděkoval Hospodinu za vítězství. Nikdo nechápal, jak mohl tak mladý a neznámý bojovník osvobodit celou zemi. Leckdo si možná říkal: „Vždyť to bylo tak snadné. Jedna rána mezi oči. To bych uměl také.“ Ale když chodil Goliáš údolím

a posmíval se Hospodinu, všichni se klepali strachem a mlčeli.

Vítězství dosvědčilo Izraeli i ostatním národům, kdo je skutečný, pravý Bůh: Hospodin, který vysvobozuje svůj lid. Kdo přichází ve jménu Hospodinově, ten zvítězí.

MODLITBA

Pane Bože, je to smutné, když si lidé mezi sebou vyhrožují a nahánějí strach a jeden druhého se bojí. Lépe by bylo, kdyby se uměli domluvit. Ale když někdo silný stále ohrožuje ostatní svými zbraněmi, není možné se jen třást hrůzou, je třeba se vzchopit a porazit toho rozséváče zla. Takový byl David. Ta vůle zastavit zlo, byla od tebe. Věříme, že ty dovedeš postavit člověka na nohy. Těšíme se, že to také někdy zakusíme. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Ke kterému z filmových hrdinů lze přirovnat Goliáše? (Rambo, Vetřelec, atp.)
- Kterému typu lidí by mohl být Goliáš dnes sympatický? Čím?
- Znáte vánoční píseň, v níž se zpívá o Goliášovi? (O co byl Goliáš oloupen? Kdo ho oloupil?)
- Je v životě důležité, aby člověk ostatním naháněl strach (silou, zbraněmi, postavením, vizáží)?
- Hrajete si rádi na vojáky? Proč?
- Může ovlivnit výsledek předzápasu žáků nebo dorostenců průběh následujícího zápasu dospělých?
- Viděli jste dokumentární film z Papuy – Nové Guineje? Víte, že tam dodnes bojují podobným způsobem jako Pelištejci s Izraelem?
- Byli jste někdy zdeptáni tím, že vám někdo vynadal?
- Pamatujete si, zda se David Goliášovi posmíval nebo nadával? Odpovídal stejným způsobem?

VSTUPNÍ VERŠ

Přísloví 18,24 — Přáteleť se s kdekým je ke škodě; kdo však miluje, přilne víc než bratr.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 18,1-9

PÍSNĚ

Bůh je záštita má (NP 3, S 23); Nové přikázání (BTS 88, S 364); Písnička díky BTS 18); Pomoz mi, můj Pane (EZ 384, S 261); Moc předivná nás tiše obestírá (NP 134, S 186); Rok za rokem (NP 105, S 286)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

- **smlouva** měla pro Boží lid jako celek i pro jeho jednotlivé příslušníky základní význam. Vytvářela pevný rámec a teprve uprostřed tohoto rámce měl život jednotlivce smysl a záruku budoucnosti. Jako společenství zakotvené ve smluvním svazku byla chápána i rodina. Smlouvu ovšem uzavírali mezi sebou i jednotlivci (tak Jónatan a David). „Jónatanovo drama záleží v tom, že musí zachovat věrnost rodinné smlouvě, následovat svého otce a nenávidět Davida, ačkoli s Davidem uzavřel smlouvu, jejíž závažnost dává tušit 1S 18.“ (BS-A, s. 248) V této souvislosti lépe pochopíme, proč Jónatan jedná někdy velice zvláště, proč se na něj jeho otec tak osopil (20,30), proč se Míkal vymlouvá (19,17), i proč se David bezelstně Jónatanovi vydává do rukou. Zároveň je zřejmé, jak vyšinutý a zběsilý Saul zatěžuje ty, kdo mu chtějí zůstat věrní, nepřipadným břemenem.

Jónatan ovšem vlastní budoucnost nevidí zaručenou smlouvou rodinnou, ale smlouvou s Davidem (20,16.42). David pak skutečně, už jako král, osvědčí příteli věrnost, když se postará o jeho syna Mefibóseta (2S 9).

Jónatan se mohl vymluvit na „věrnost rodině“ a Davida vydat do Sau-

lových rukou. Přesto hledí vynalézavě najít cestu k záchraně a s nasazením vlastního života (i on zažije na vlastní kůži výbuch hněvu určeného Davidovi – 20,33) se mu to daří. Jsou situace, kdy se nelze vymlouvat na poslušnost nadřízeným a zavedeným autoritám, ale je třeba odpovědně jednat, aby druzí nebyli postiženi bezprávím a svěvolí těchto autorit a nadřízených.

Smlouvu uzavíral vždy silnější se slabším, z iniciativy silnějšího. Tento charakter má Boží smlouva s lidem, též smlouva Jónatana s Davidem. Smlouva se lišila od dnešních hospodářských smluv, v nichž jsou oběma stranám stanoveny stejné podmínky a závazky a právní rovnost. Tehdejší smlouvy zrcadlí faktický stav společenství – silnější se vždy stává garantem slabšího – princ nabízí smlouvu slabšímu – Davidovi. Ten stojí společensky níže, proto David o sobě mluví jako o služebníkovi (20,8) a obává se, aby se Saul o této smlouvě nedozvěděl (20,3). Hierarchický odstup je „změkčen“ smlouvou, která ruší bariéry a dovoluje vykvést přátelství. (Tento princip „smlouvy“ je zakotven v evangeliu Ježíšovou výzvou: „Co jste učinili jednomu z těchto nejmenších, mně jste učinili.“ – Mt 25,40). Cílem není rovnostářská nivelizace vztahů, nýbrž uznání jedinečnosti jed-

notlivce, jeho nesmírná „cena“ – to je vzor Kristova pohledu na člověka.

Nikdo na královském dvoře neví, ani Jónatan, že David získal pomazání. Podobně nikdo nezná, kromě Saula, Samuelův výrok o zavržení adresovaný Saulovi. Drama, které se zde odehrává, je pro čtenáře zřejmé, pro účastníky je však záležitostí nevyzpytatelné Boží přízně nebo nepříně. Několikrát je zdůrazněno, že lidé rozpoznávají, že Hospodin je s Davidem, protože mu dopřává zdar.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- nesmíme Jónatana vyličit jako slabocha, který nemá sílu odpoutat se od zavedených pořádků a vymanit se cele z otcova vlivu.

Naopak – přestože je vázán rodinnou smlouvou, několikrát ji vlastně porušuje, když nesdílí otcovo nepřátelství, projevuje solidaritu s pronásledovaným Davidem a nakonec mu pomůže uprchnout. Podobně i Míkal, když Davida nechala uprchnout, nevymlouvá se nijak lacino, ale chrání se před otcovým a královým hněvem, který by mohl postihnout ji (19,17).

- Saulovu dceru Míkal bychom neměli vyličit jen jako chytrou a odvážnou ženu, ale zejména jako věrnou ženu, pro níž je svazek manželský víc než svazky pokrevní. Pobytím na královském dvoře David neziskává jen přátelství s Jónatanem, ale i věrnou manželku Míkol.

- **přátelství** – „Jistě se nemýlíme, domníváme-li se, že křehký a drhocenný jev přátelství je v naší době ohrožen mnoha vážnými nebezpečími. Bible nám může jedinečným způsobem ukázat zdroje a podstatu pravého přátelství. Je s to tento vzácný statek zachovat a obnovit.“ (C.Westermann, Tisíc let a jeden den, s.94) Jónatan a David však nejsou dětmi, vzory dětského jednání, dětských přátelství. Je nutné dětem připomenout, že tak jako až dospělí lidé uzavírají manželství, tak také dospělí prožívají hluboká přátelství. Teď se děti na vše teprve

připravují a učí se umění, jak přátelství vytvořit a pěstovat.

- Míkal, podobně jako Raab, zachrání život pronásledovaného. Lstivým jednáním dosáhne zdržení těch, kteří by Davida mohli pronásledovat, a lže, aby si zachránila život. Příběh nenavádí ke lhaní, pouze upozorňuje, že jde-li v nebezpečné situaci o záchranu života, nikoli o krytí nějakého deliktu, nějaké krádeže, podvodu atp., je nutné jednat ve prospěch ohroženého, zejména v totalitních režimech dochází k takovým situacím. Výjimečná situace je charakteristická tím, že jde skutečně někomu o život, zejména ze společenských a politických důvodů. Naopak nesmíme lhát tehdy, když bychom se lhaním stávali spoluúčastníky nějakého zločinu, deliktu nebo přečinu, který musí být potrestán, popř. napraven či uhrazen. Těžko se takové věci dětem vysvětlují, protože dětská spravedlnost často nerozlišuje, co je např. donášení učitelí, a co je povinnost nezamlčet delikt. V rozlišování správného a nesprávného jsme ovšem na tom stejně nevalně jako děti. Odpovědnost dospělých je však neododdiskutovatelná, a my se nemůžeme z rozhodnutí vyvázat nějakým úhybným manévrem – to je úděl dospělých, jak svědčí některá podobenství, popř. výroky.

3. METODICKÉ POKYNY

Děti mohou puzzle vystříhat a sestavit na začátku. O obrázku, který sestaví si potom můžete povídat (Co představuje? Co tedy skutečně přátelství znamená?). Vaše vyprávění pak dětem obrázkem osvětlí. Lze také postupovat obráceně: nejdřív budete příběh vyprávět a děti budou s obrázkem pracovat až potom. Sestavené puzzle jim váš výklad znovu připomenou. Nechte pak děti, aby řekly, o kterou scénu se jedná a kdo tedy na obrázku je.

Puzzle také můžete zvětšit a pokud se děti vrací do shromáždění, mohou dát dospělým za úkol, aby je sestavili a hádali, z kterého biblického vyprávění je výsledný obrádek.

4. POMŮCKY:

Fotografie, na níž si státníci potřásají pravicí (jsou to skutečně přátelé, i když se na sebe usmívají?); formulář nějaké smlouvy; symbol Desatera – symbol smlouvy; ústava české republiky; prsteny – jako symboly manželské smlouvy.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Znáte z vyprávěných nebo z filmových pohádek nějakého prince, který si našel věrného přítele?

Otázka pro **starší** školní věk:

Máte kamaráda nebo kamarádku, které byste nevyměnili za nic na světě? Už jste spolu prožili něco těžkého, ohrožení či smutek? Pomohlo vám vaše přátelství?

6. OSNOVY VYPŘÁVĚNÍ:

a) poznámka a osnova pro **mladší** školní věk:

Zdůrazněte dětem, že se děj odehrává na „královském dvoře“ a že proto tatínek Saul je v trochu jiné situaci než ostatní tatínkové – jde o politickou moc a o obavy krále, že není králem navěky – v pohádkách a v dynastických královstvích je král „navěky“. Také princové a přičozí (David je „pomazaný“, ale na dvoře královském o tom nikdo neví). Je tomu jinak než v pohádkách o dobrém králi a poslušném kralevisci a jeho dobrých přátelích Dlouhém, Širokém a Bystrozrakém – a přesto právě zde může rozkvést přátelství, má k tomu více šancí než pohádková přátelství zázračně obdařených s poslušnými kralevisci.

Můžete vynechat kap. 20,1-40, a zakončete vyprávění až verši 20, 41-42 a soustředíte se pouze na motiv přátelství a jeho praktické důsledky, na pomoc ohroženému slovem (Jónatan se přimlouvá za Davida), i činem (dopomůže Davidovi k útěku). 19, 11-17 můžete vynechat. Z kap. 20 stačí připomenout, že David s Jónatanem se opět setkali, ale již nebylo možné, aby David

žil v blízkosti Saulově a Jónatanově – přesto smlouva trvá.

- I. Jónatan uzavírá s Davidem přátelství – smlouva
- II. David je opěvován jako zdatný bojovník
- III. Saul se cítí Davidem ohrožen – chce ho zlikvidovat
- IV. Saul chce využít Jónatana k likvidaci Davida
- V. Jónatan se přimlouvá za Davida a Saul přísahá, že David nebude zabít.
- VI. Saul je uklidňován hrou na citaru (18,10) Saulova recidiva – Saul se pokusí Davida zabít.
- VII. Jónatan varuje Davida před Saulem a umožňuje mu útěk
- VIII. David s Jónatanem se opět setkávají, David by se chtěl vrátit, ale není to možné. Rozloučení a slib (20,41-42)

b) poznámka a osnova pro **starší** školní věk:

- I. Jónatan uzavírá s Davidem přátelství – smlouva
- II. O pomazání Davida za nového krále nikdo neví, David respektuje Saula i Jónatu
- III. David je úspěšnější než Saul, David je oblíbenější – opěvován jako zdatný bojovník
- IV. Saul vyhlašuje svůj plán č. 1: David musí být zlikvidován
- V. Saul chce využít Jónatana k uskutečnění likvidace Davida
- VI. Jónatan se přimlouvá za Davida a Saul přísahá, že David nebude zabít
- VII. Saul je uklidňován hrou na citaru (18,10) Saulova recidiva – Saul se pokusí Davida zabít
- VIII. Jónatan varuje Davida před Saulem
- IX. Davidova žena Míkal ví o Saulově rozhodnutí Davida zabít, pomůže Davidovi utéci a přelstí vojáky, kteří měli Davida zabít
- X. David s Jónatanem se opět setkávají, David by se chtěl vrátit na královský dvůr

XI. Davidova prosba – obrací se na přítele jako služebník, jako znevýhodněný, jako důvěřující – proto jako důstojný, nikoli ponížný služebník XII. Jónatanův plán (19.11-12.18-23 – vypravěč plán „narušil“ vsuvkou o smlouvě – která ovšem dává plánu onu pravou váhu)	XIII. Smlouva mezi domem Davidovým a Jónatanem XIV. Hostina na královském dvoře – Jónatan obhajuje Davida a je za to mále zabit – oštěpem XV. Rozhněvaný Jónatan, domluvené znamení – rozloučení Jónatana s Davidem

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Většina z vás jistě má nějakého přítele a kamaráda. Přáteli se stávají lidé, kteří si rozumí, mají podobné názory a jde jim o společnou věc. Některá přátelství však vznikají z vypočítavosti. Kluk, který je silný a každého přepere, nemá většinou o přátele nouzi, protože ostatní chtějí být s tím, kdo vyhrává. Také ti, kdo jsou z bohaté rodiny a mohou své přátele něčím obdarovat, bývají obklopeni zástupem příznivců. Vypočítavá přátelství však dlouho nevydrží. Stačí, aby silák dostal od někoho po hubě, a nikdo se k němu nezná. A když bohatí lidé přestanou mít na rozdávání, počet jejich přátel také rychle klesá.

Jsou však i přátelství jiného druhu. Třeba když si silný a urostlý hoch najde spolužáka, kterému se ostatní posmívají, a rozhodne se ho chránit. Zdánlivě z takového přátelství nic nemá. Ale když spolu někam jdou, mají si o čem povídat. Právě proto, že jsou každý jiný, učí se dívat na svět očima toho druhého. Ideální je, když se přátelé navzájem doplňují a vědí, že se na sebe mohou spolehnout. Lidem, kteří nemají přátele, bývá smutno. Mnozí se stěžují, že je nikdo nemá rád. Ale přitom by stačilo, kdyby sami své přátelství někomu nabídli, někomu pomohli, někoho se zastali. Dnes si povíme o dvou mladých mužích, kteří se stali přáteli na život a na smrt. Jejich přátelství však bylo vystaveno těžké zkoušce.

II. DAVID NA KRÁLOVSKÉM DVOŘE

Když David zvítězil nad Goliášem, král se rozhodl, že ho učiní jedním ze svých důstojníků. David byl statečný a v bojích, do kterých ho Saul posílal, měl vždycky úspěch. Král mu dokonce začal závidět. Nejvíc mu vadila písnička, kterou si lidé občas zpívali, když vzpomínali na Davidovo vítězství nad Goliášem. Refrén té písničky zněl: „Saul jich přemohl tisíc, ale David deset tisíc“. Saulovi to přišlo nespravedlivé. Zatímco on se staral o blaho celého království a svedl s nepřáteli mnoho vítězných bitev, David byl oslavován za jediné vítězství. Proto mu dával najevo opovržení a svěřoval mu

ty nejtěžší úkoly.

Král měl syna, který se jmenoval Jónatan a ten se k Davidovi choval zcela opačně než jeho otec. Jónatan Davida obdivoval pro jeho statečnost a David si Jónatana vážil. Divil se, že si ho takový vznešený princ vůbec všiml, a nabídl mu své přátelství. Dlouhé hodiny si spolu vyprávěli. Každý přitom vyrostl v úplně jiném prostředí. David v horách s ovce, Jónatan v přepychu královského paláce, a přece si rozuměli a jeden bez druhého neudělali ani krok.

III. DAVID SE STÁVÁ SAULOVÝM ZETĚM

David byl jako Saulův voják úspěšný a hovořilo se o něm stále častěji. Když lidé Davida chválili, Saul v duchu zuřil. Brzy litoval, že z Davida učinil svého služebníka. Pojal ďábelský plán. Dozvěděl se totiž, že se do Davida zamilovala jeho mladší dcera Míkal. Před svými služebníky proto schválně nahlas řekl, že by ji Davidovi dal, kdyby vykonal nějaký hrdinský skutek. Tajně počítal, že David v boji zahyne a on od něj bude mít navždy pokoj. Ale David v odvážné akci proti nepřítelům uspěl a králi nezbylo, než mu svou dceru dát. Jeho nenávisť k Davidovi tím jen vzrostla. Saul už dlouho žil v nepřátelství s Bohem. Porok Samuel mu kdysi řekl, že pro svou neposlušnost království ztratí. Když král viděl Davida, jak mu Pán Bůh přeje, dostal z něj strach a došlo mu, že právě David jej může jednou připravit o trůn. A nejen jeho, ale i jeho syna Jónatana. Nebyla to však pravda. David o nic takového neusiloval, ale trpělivě čekal, kdy ho Bůh ke královskému úřadu povolá. O svém pomazání nikomu neřekl.

IV. SAULŮV PLÁN NA ODSTRANĚNÍ DAVIDA

Jednou svolal král Saul válečnou radu, kam měli přístup jen jeho nejvěrnější. Zde oznámil, že se rozhodl se Davida zbavit. Všichni byli zavázáni nejprísnějším mlčením včetně Jónatana. Otec věděl o jejich přátelství, ale byl přesvědčen, že Jónatan svého přítele opustí, až pochopí, že David je oba chce zbavit trůnu. Jistě se s Jónatanem přátelí jen proto, aby se ho později zbavil. Tak to bylo tehdy běžné. Nový král se vždycky zbavil všech možných konkurentů.

Jónatan však Davidovi věřil a otcův plán mu svěřil. Včas svého přítele varoval a pokusil se krále obměkčit. Když byli sami, přednesl otcí svou prosbu. Připomněl Saulovi, co všechno David pro Izrael udělal, mluvil o jeho statečnosti a nezištnosti. Král se zpočátku mračil, ale nakonec synovy argumenty uznal a svůj rozsuz

dek smrti nad Davidem odvolal. David se opět mohl vrátit na královský dvůr a sedal u stolu spolu s králem a jeho služebníky. Král si ho dokonce opět volal, když propadal melancholií a vzteku. David mu zpíval a hrál na harfu, což Saule uklidňovalo. Ale když se na Davida jednou zadíval, zase ho napadlo, že je to člověk, který ho chce připravit o trůn, a v návalu hněvu popadl kopí. Mrští jím po nic netušícím Davidovi, ale naštěstí minul. David zděšeně utekl a skrýl se ve své domě.

Král poslal své služebníky, aby v noci hlídali Davidův dům a ráno ho usmrtili. Míkal se musela rozhodnout, na čí stranu se postaví. Rozhodl však slib, který dala Davidovi při svatbě. I když věděla, že se otcův hněv a vztek může obrátit i proti ní, pomohla Davidovi uprchnout. Když pak na ni otec křičel, bránila se, že ji David vyhrožoval smrtí a ona je jen slabá žena.

V. JÓNATAN SE SNAŽÍ ZA DAVIDA PŘIMLUVIT

Problém byl však v tom, že David neměl kam uprchnout. Nikde se nemohl skrývat dlouho a byla jasné, že dřív nebo později ho Saul dopadne. Tehdy se David odvážil tajně sejít s Jónatanem a postěžoval si mu: „Proč je tvůj otec proti mně? Vždyť jsem mu nic zlého neprovedl! Přesto mě honí jako nějakého zločince. Kam mám před ním utéct?“

Jónatan měl rád Davida i svého otce. Stále věřil, že je možné, aby je oba smířil. Proto Davida ujišťoval, že všechno bude zase v pořádku a on se bude moci vrátit ke své rodině i práci. Ale David už tomu nevěřil. Báł se, že král už ani svému synovi všechno neřekne, protože ví o jejich přátelství.

Nakonec se dohodli, že se Jónatan pokusí zjistit královy pravé úmysly pomocí nenápadné zkoušky. Za několik dnů měla být slavnost, které se měli povinně zúčastnit všichni královi služebníci. Jónatan Davida omluví, že musel vyřídit něco neodkladného v Betlémě. Když král tuto omluvu přijme, bude to znamenat, že jeho nepřátelství k Davidovi bylo jen chvilkové selhání. Ale když omluvu odmítne a promluví o Davidovi zle, bude jasné, že David musí uprchnout, opustit rodinu i království a skrývat se jako psanec v horách.

Jónatan slíbil Davidovi, že mu dá co nejdříve zprávu, jak zkouška dopadla. Řekl Davidovi: „I kdyby se stalo, že bychom se my dva ocitli v boji proti sobě, slibme si, že jeden druhého nezradíme. Já ti řeknu, zda proti tobě můj otec něco chystá, a ty mi slib, že nikdy nebudeš bojovat proti mně a mým potomkům. Možná se jednou staneš králem, protože Bůh ti žehná. Já bych si však přál, aby

naše rodiny nikdy nestály proti sobě. Když jsme mohli být přáteli až doteď, zůstaňme jimi i v budoucnu.“

David byl dojat tím, co Jónatan řekl. Věděl, jak je to pro jeho přítele těžké. Musel se rozhodovat mezi otcem a cizím člověkem. Mnozí mu našeptávali, že David se s ním přáteli jen proto, aby jej nakonec připravil o trůn. Ale Jónatan Davidovi věřil. A tak si slíbili přátelství až za hrob.

VI. SAUL MÁLEM ZABIJE VLASTNÍHO SYNA

V den slavnosti se všichni sešli u slavnostní tabule, jen David chyběl. Král si hned všiml prázdného místa, ale nic neřekl. Teprve druhý den se Jónatana otázel: „Kde je David?“ Jónatan Davida omlouval a vysvětloval, že se musel zúčastnit rodinné slavnosti v Betlémě. Sotva to dořekl, Saul vzplanul hněvem. Tentokrát se však rozčílil i na Jónatana. Především mu začal ošklivě nadávat a vyčítat, že se s Davidem spojil. „Pamatuj si, že dokud bude žít David, nemáš naději stát se králem. On tě připraví o trůn. To kvůli tobě se ho chci zbavit, ty hlupáku! Okamžitě ho přiveď a já ho dám zabít.“ Ale Jónatan se Davida znovu zastal. „Proč bys ho zabíjel? Vždyť nám nic zlého neprovedl!“ V tu chvíli Saul vzteky vyskočil a po vlastním synu hodil kopí. Byl by ho zabil, kdyby princ neuskočil. V tu chvíli bylo Jónatanovi jasné, že se David už nikdy nemůže vrátit ke králi. Navždy se teď bude muset skrývat a žít kdesi v poušti.

VII. LOUČENÍ

Jónatan se s Davidem sešel na smluveném místě. Když mu Jónatan řekl, že nad ním král vynesl rozsudek smrti, oba se rozplakali. Bylo jim jasné, že už se nikdy nevidí. Nikdy už spolu nepůjdou do boje a jeden i druhý ztratí člověka, na kterého se mohli plně spolehnout. Ale znovu se slíbili, že i když budou od sebe daleko, jejich přátelství tím neskončí. I kdyby se v budoucnu stalo cokoli, jeden druhému neublíží. Z dalšího vyprávění víme, že oba tento slib dodrželi a že to platilo i pro jejich děti.

MODLITBA

Milý Pane Bože, víme, že přátelství mohou být různá. Někdy je to vztah křehký, ale jindy může být neobyčejně pevný. Některé přátelství nás stojí i dost sil, protože jiní mu nerozumí, nechápou, s kým se přátelíme, a musíme se hájit třeba i před rodiči. A přece cítíme, že to není jenom náš výběr, kdo je pro nás výhodný, že některé lidi nám staviš do cesty ty, protože nás potřebují a naše přátelství má veliký smysl. Uč nás rozpoznávat, komu se můžeme stát přítelem. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Co všechno ohrožuje naše lidská přátelství?
- Jak se bránit tomu, když nám někdo poroučí jednat proti víře a svědomí, a my bychom ho měli poslouchat (např. učitel)?
- Přebíráme od rodičů a starších jen dobré věci, nebo i jejich předsudky, nenávisť, neochotu ke smíru? Je lehké to rozpoznat a odmítnout?
- Lze brát zřetel na to, když se např. odsuzovaní vojáci či policisté hájí tím, že zakročili nepřiměřeně brutálně, protože jim to jejich velitele nařídili a oni museli poslechnout?
- Co znamená úsloví, že v nouzi poznáš přítele?
- Znáte z krásné literatury nebo z historie přítele „na život a na smrt“?
- Co znamená láska až za hrob?
- Můžeme pronásledování považovat za situaci životního ohrožení? Jsme v takové situaci často?
- Souvisí smlouva se slovy smlouvání, přemlouvání, umlouvání, smluvit se na..., domluvit se? Nebo je smlouva (podobně jako zákon) zaslíbením určitých možností, směrovkou a vytýčením nové cesty?
- Proč lidé smlouvám nedůvěřují? (mezinárodní smlouvy byly často „poslápávány“)
- Proč je starozákonní kánon označen za starou smlouvu a novozákonní kánon za novou smlouvu; proč Ježíš Nazaretský mluví o smlouvě, která se uzavírá-zpečetuje jeho krví? Je také zde smlouva pochopena jako zaslíbení určitých možností, nové cesty anebo jako „cár papíru“, který nemusíme brát na vědomí?
- Jsou Jónatan s Davidem vykresleni jako dobrou výchovou vycvičení, a tedy charakterní lidé („charakterní“ lidé, tj. ctnostní lidé s trvalým sklonem k dobru) nebo spíše jako spoléhající na smlouvu?
- Uzavírali jste s někým nějakou smlouvu?
- Je zapotřebí, aby přátelé mezi sebou uzavírali nějakou smlouvu o přátelství? Chápali bychom takovou smlouvu za projev důvěry a přátelství?
- Zkuste vyjmenovat, které lidské vztahy jsou určovány smlouvou. (smlouva manželská, ústava státu, hospodářské smlouvy aj. – jde zde o projev nedůvěry, je-li smlouva uzavírána a vyhlášována?)

SAUL PRONÁSLEDUJE DAVIDA 24.10.2004 1S 22,1-5; 24,1-23; 26,1-25 20. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 7,10-11 — Kéž je konec zlobě svévolníků. Dej, ať spravedlivý stojí pevně, Bože spravedlivý, jenž zkoumáš srdce a ledví! Štítem je mi Bůh, on zachraňuje ty, kdo mají přímé srdce.

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 22,1-5

PÍSNĚ

Bůh je záštita má (NP 3, S 23); Ozvi se, Pane můj (EZ 440); Pán Bůh je síla má (EZ 182, BTS 42); Mír na zemi daruj nám (BTS 38, NP 17, S 184)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– přestože vyprávění kapitol 22-29 svědčí o stále hlubším Saulově úpadku, nestává se David jeho stále zářnějším protikladem. Jeho vyhnanství sice nese jisté kladné rysy (shromažďuje kolem sebe oběti genocidy, lidi bezmocné, vyhnané, zachraňuje obyvatele Cejly), na druhé straně jedná ovšem jako mafián, požadující „výpalné“ (25,8nn), později vlastně jako odpadlík se přidává k Pelištejcům a je s nimi hotov táhnout do boje proti vlastnímu lidu. Neměli bychom si připomínat pouze Davidovu ušlechtilost, bohabojnost, velkodušnost, neměli bychom ho jakkoli idealizovat, ani starověký vypravěč to nedělal.

Přesto je potřeba vidět právě v tomto období – protkaném i motivy a událostmi velice spornými – svým způsobem vrchol Davidova působení. Ač sám vede velice nezajištěnou existenci, stává se zdrojem naděje, pomoci a vysvobození. V tomto smyslu vede vpravdě „mesiášskou“ existenci. Později dobytím Jeruzaléma, ustavením tělesné gardy, centralizací kultu (převezení schrány) dochází k politické i náboženské stabilizaci ve prospěch totálních nároků vládnoucího rodu.

– příkladná je Davidova **úcta k pomazanému**. Zatímco jeho spojovníci a příbuzní si dvojí Saulovu bezmocnost vykládají jako znamení od Boha (viz 24,5; 26,8), David tento subjektivní pohled kriticky poměruje závazným nábožensko-právním ustanovením: nelze vztáhnout ruku na Božího pomazaného (24,7; 26,9.11). Svévolná zbožnost vychytrale maskuje své zájmy do hávu pobožných řečí. Proti takovému pokušení a pokušitelům je potřeba postavit závaznost Božích přikázání (srn. Mt 4,10)

– **Saulovo dvojí přiznání viny** (24,18nn; 26,21nn) nelze přeceňovat. I egyptský farao vyznával vinu, když se během deseti ran dostal do úzkých. Saulova postava se stává stále víc odstrašujícím příkladem: už ani slova jeho vyznání (byť třeba „upřímně miněná“) nelze brát vážně, protože jeho činy svědčí o opaku.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– přestože je vyprávění velice napínavé, ani první ani druhé tajné setkání Davida se Saulem vydaným napospas nelze vykládat jako hrdinský čin síkovného a statečného „zvěda“ Davida. V obou případech je Saul Davidovi vydán, aniž se o to David sám zaslouží

(26,12 – padla na ně mrákota od Hospodina – srvn. Gn 2,21 a Gn 15,12).

– V naší zemi jsou jeskyně vesměs turistickou atrakcí. Upozorněte proto děti, že jeskyně, ve které se David ukryl a kde se první scéna odehrává, nebyla ve skalnatém pohoří ničím výjimečným.

– nebojte se povědět dětem, proč musel Saul do jeskyně (24,4). Nejde přitom pouze o to, že biblickému vypravěči „nic lidského není cizí“. Tato záchodová scéna není v Bibli ojedinělá (srvn. Sd 3,24). V obou však vystupují vládcové – ti, které měl starověký člověk sklon považovat za božstva či polobožstva.

3. METODICKÉ POKYNY

Obrázek použijte až po vyprávění, kdy bude jasné, že se David musel k Saulovi přiblížit nepozorovaně, tj. nesměl o žádný „krápník“ zavadit. Jeho zpracování uveďte tak, že si nyní na Davida v jeskyni děti zahrají. Můžete to udělat i jako soutěž: kdo z dětí se k Saulovi dostane první, aniž by se čarou dotkl nějakého „krápníku“. (Spěch je namístě, Saul přece nečůral věčně.) Obrázek může být inspirací pro skutečnou hru: Po místnosti rozestavte hustě židle a další předměty tak, aby nebylo snadné se přes ně dostat na druhou stranu. V jednom rohu pak stojí „Saul“ se zavázanýma očima a má na šatech několik samolepících lístečků. Z druhé strany se k němu má připlížit „David“ a nepozorovaně mu jeden z lístečků sebrat. Saula může hrát jeden z vedoucích nebo se mohou v obou rolích střídát děti.

4. POMŮCKY:

Obrázek štvance, partyzána. Obrázek hor v En-gad (např. v některém z kalendářů, vydávaných Biblickou společností). Reprodukce obrazu s námětem Davida, odřezávajícího cíp pláště Saulovi.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší a střední** školní věk:

Už jste na někoho žártili tak, že jste se s ním pohádali nebo přestali přátelit?

Otázka pro **starší** školní věk:

Komu se říká „psanec“? Z jakých knížek psance znáte? Čekali byste někoho podobného v Bibli?

6. OSNOVY VYPŘÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– *připomeňte žárlivost krále Saule a akt pomazání za krále. Převyprávějte pouze jeden z delších příběhů – vynechejte příběh o jeskyni (24. kap.)*

I. Motivace

II. David se postará o své příbuzné (22,1-5)

III. David prchá před Saulem a shromazuje kolem sebe družinu vydeděných

IV. Saul pronásleduje Davida, neúspěšně

V. David sestupuje v noci s dvěma muži do nepřátelského tábora

VI. Nabídka odstranit krále a Davidovo odmítnutí

VII. David budí stráž a zahanbuje Saule

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

I. Motivace

II. David se postará o svůj dům – o své příbuzné

III. Prchající David shromazuje družinu vydělců

IV. Saul v jeskyni a Davidovo NE

V. Saulovo nepoučitelné pronásledování

VI. David sestupuje s dvěma muži do Saulova tábora

VII. Nabídka odstranit krále a Davidovo druhé odmítnutí

VIII. Zahanbení Saula

IX. Boží svolení nemusí jednat svěvolně

VYPRÁVĚNÍ

I. DAVID SE POSTARÁ O SVŮJ DŮM

Už jste někdy měli chuť sebrat se a utéct? Před někým – nebo před něčím? Zdrhnout – to je vždycky to úplně poslední řešení. Kdo uteče, vyhraje, říká se. I David musí utéci do sousedního Moábu, ale má určitě úplně opačné pocity. Co bych vyhrál, všechno jsem prohrál. Teď musím do země, kde nic neznamenám. Do země, kde nechápu víru v Hospodina. A ještě jsem do toho zatáhl celou svoji rodinu. Ale přece je nenechám napospas Saulovu běsnění!

Když všichni dorazí do Moábu, požádá David o královskou audienci. A prosí krále – ne za sebe, ale za ty, kdo mu dali život. „Mohl by ses, prosím tě, postarat o mé rodiče? Nechci je tu nechat napořád (jako v domově důchodců). Je to jen prozatím. Až o mém osudu rozhodne Bůh, ať tak či tak, vrátí se zpátky.“ „Proč ne?“ Král souhlasí. A David odchází s ulehčením: teď nemá co ztratit. Může se vrátit zpátky do Judska.

II. SHROMAŽĎUJE KOLEM SEBE DRUŽINU VYDĚDĚNCŮ

Možná to znáte: ve třídě je jeden silný nebo agresivní kluk (nebo celá parta), a ten si zasedne na pár slabších. Pere se s nimi, dělá jim naschvály, šikanuje je. Všimli jste si, jak se ti slabší často dají dohromady? A třeba se najde někdo, kdo se přidá a kdo je chrání.

Když David utíká před Saulem, stane se něco podobného. Najednou potkává spoustu lidí, které někdo mocný ohrožuje, lidi vyhnané, ale i lidi stíhané zákonem. Jiného pronásleduje Saul, protože pomáhal Davidovi. Všichni mají něco společného: nemají domov a mají pořádně hořký život. Ale David jim řekne: „Kdo ukládá o život mně, ukládá o život vám. Nemějte strach. Zůstaňte se mnou.“ A tak se stane ochráncem a vůdcem těch bezdomovců a outsiderů.

Je to asi dost divoká skupina. Skrývají se před Saulem na nepřístupných místech, kam nikdo nechodí. Táboří v poušti a v horách, ukrývají se po jeskyních. Obživu shánějí, jak to jde, a se zákonem to nemá moc společného. Žádní hrdinové. Psanci.

III. SAUL V JESKYNI A DAVIDOVO NE

Saulovi kdosi donesl, že se David skrývá v poušti Engedi. Nemeškal, sebral na tři tisíce mužů a pustil se za nimi. Zaskočený David se spěšně stáhl se svou tlupou do jedné ze skalních jeskyní.

Jenže právě před ní se zastavilo královské vojsko.

Muži leží ukrytí v hluboké tmě, nikdo ani nedutá. Světlo

od vchodu září jako velké oko a oslepuje. Náhle jako by se v něm něco zablesklo. Nevěří svým očím: královský plášť? To je Saul – a je sám! Udělá několik kroků dovnitř, ohlédne se, vyhrne plášť, nedůstojně počapne v kolenou... Někdo z chlapů se směje do rukávu.

Ale jiní strčili do Davida. „To je tvá chvíle!“ šeptají. „To nemůže být náhoda, Davide. Sám Hospodin ti ho vydal do rukou.“ A další mu podává nůž: „Tobě nejvíc dluží: udělej s ním, co se ti zachce. Za nás za všechny.“

A David jde; potichu se plíží k Saulovi. Na zádech cítí pohledy svých druhů, ještě kousek a všechno skrývání skončí. Hospodine, vyslyšels moje modlitby, proti nepříteli jsi obrátil jeho past. Myslel jsi, že mě máš v hrsti, Saule? Tenkrát v králově paláci, teď v Engedi? A přece ne!

Je v mých rukou, pomyslel si bez dechu David, když stanul za zády Saula (který teď vůbec nevypadá jako král). Zatočila se mu z toho hlava. Zvedl dýku. Jako kdysi na Goliáše, blesko mu...

A ruka s nožem klesla. Chraň mě toho Hospodin!

Co se stalo? Několik chlapů se prudce zvedlo: David se vrací. A má v ruce jen kus pláště! Jak to? „Stůjte! Nedovolím, abyste se ho dotkli. Copak nevíte, že je to Hospodinův pomazaný?“ Jeho lidé na něho hledí nechápavě.

Co si asi budou ti chlapi večer u ohně povídat? (Ať děti něco navrhnou.) Třeba: „Takový zbabělec!“ „Co vlastně ten David chce? Ví to vůbec?“ „Myslel jsem, že se konečně pomstím. A teď?“ Má cenu zůstat v Davidově tlupě? Chtěli byste mít takového „vůdce“? Proč to David udělal? Co si o tom všem myslíte? A co byste těm chlapům řekli?

Saul se mezitím zvedl, upravil si plášť a hrabe se ven z jeskyně. David běží za ním. „Králi! Králi, můj pane!“ Venku padl před Saulem na zem a klaní se mu. Saul je v šoku: David! Mě přímo pod nosem! Ale on: „Kdo ti namluvil, že ti usiluji o život, Saule? Není to pravda. Podívej!“ – ukazuje mu cíp blýskavého pláště. „Mohl jsem tě před chvílí zabít, říkali mi, abych to udělal. Ale mně přitom došlo: ‚vždyť tohoto člověka Hospodin pomazal za mého krále! Neudělal jsem to, a nechci se mstít. Já jsem tam v jeskyni pochopil, že na to nemám právo. Pomsta není má věc, ale Boží.“

Saul nebyl schopen slova. „Co máš proti mně?“ vykřikl prosebně David. „Stojím ti za to? Proč honí král blechu? Ať mezi námi rozhoduje Bůh, a ne násilí a strach.“

A tu jako by se v Saulovi něco zlomilo. V jeho očích se zaleskly slzy: „Vždycky jsi byl jako můj syn, Davide!“ zvolal. „Byl jsi ke mně

dobrý, a já se k tobě zachoval zákeřně. Odpusť!“

David se zvedl, ale Saul pokračoval: „To Hospodin mě přivedl do tvé jeskyně. A tys mi mohl udělat, co jsi chtěl. Jak to, že nejsem mrtvý? Jak to, žeš mě ušetřil? Tak jednají jenom králové... Ano, teď vidím, že po mně máš kralovat ty, Davide. Kéž ti Hospodin odplatí za to, co jsi pro mě dnes udělal!“ – A oba se v míru rozešli svou cestou.

IV. SAULOVO NEPOUČITELNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ

Ale strach z Davida a závist znovu zatemnily Saulovu mysl. Stále dokola přemítal o tom, co se stalo: nezachoval se jako slaboch? Vždyť měl Davida v rukou!

Nová příležitost k polapení Davida na sebe nedala dlouho čekat: lidé z jiného kraje ho Saulovi udali. Král vypravil vojsko potají, a aby Davida překvapili, utábořili se mezi kopci.

V. DAVID SESTUPUJE S ABÍŠAJEM DO SAULOVA TÁBORA

Davidovi lidé zákeřný manévř po celou dobu opatřně sledovali. David nepochyboval, proč tu Saul je. Porušil své slovo. Co mám dělat? Hospodine, proč necháš svého pomazaného, mého krále, aby páchal takové věci? Já chci jít po jiné cestě než Saul, po tvé cestě. Ale jak? To se mám pořád skrývat? Nebo se nechat zabít?

V noci se David rozhodl, vstal, vybral si jednoho muže. Přišli k Saulovu táboru a vešli mezi stany. Ani nedutají. I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát zlého, vždyť se mnou jsi ty. I když půjdu roklí... Tábor je jako mrtvý. Všichni spí. Bůh na ně seslal mrákotu! Oba muži bezpečně prošli k Saulovu stanu.

I on spí. Davidův společník šeptá: „To je znamení od Boha. Vydal ti Saula do rukou. Jednou ranou ho kopím přirazím k zemi, ani necekne.“ Stačí jediné slovo, uvědomuje si David. Ne, stačí když nic neřeknu. – „Zadrž! Nikdo nesmí vztáhnout ruku na Božího pomazaného! Udělal mi mnoho zlého, zradil mě, ale ať tu křivdu vypořádá Hospodin. Vezmi jeho kopí a džbáněk od jeho hlavy, a pojď.“

Přešli do protějšího svahu. David voláním probudil tábor. Z hlasu se ozval Saul: „Davide, jsi to ty?“ – „Ano, můj pane. Proč mě pronásleduješ? Dnes jsem měl znovu tvůj život ve svých rukou. Tady je džbáněk a kopí, které byly u tvého lože.“ – „Vrať se, Davide! Nic ti neudělám. Udělal jsem chybu.“ Ale David ví, že Saulovi se už nedá věřit. „Kopí si můžete vzít tady. Od tebe nic nechci. Hospodin odplatí každému podle toho, jak je spravedlivý a věrný.“ Saul cítí tu narážku, a přesto mu na rozloučenou požeňná – jako otec svému synovi, jako král následníku trůnu.

MODLITBA

Hospodine, děkujeme ti za naše přátele, děkujeme ti za náš domov a rodiče. Prosíme: nauč nás vidět i ty další lidi okolo tak, jak je vidíš ty – očima odpuštění a důvěry. Dej, ať můžeme zakusit, že nám pomáháš, když nechceme na zlo odpovídat stejně. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Znáte někoho, kdo byl také pronásledován jako David?
- Čím se David odlišuje od Jánošíka, Old Shatterhanda, zvědů, vůdců revolucionářů, moderních teroristů, kteří říkají, že bojují za nový svět?
- Nebyl David naivní, když Saula dvakrát ušetřil?
- Vyřešil by pomstou David svoje problémy?
- Znáte někoho, kdo se sice vždy omluví, nebo i přizná chybu – ale stejně od něj nečekáte nic dobrého?
- Je správné, „odepišeme-li“ druhého člověka a všude o něm říkáme, že se nezmění?
- Má cenu dodržovat pravidla a zákony, i když se obracejí proti nám?
- Má cenu dodržovat pravidla a zákony, i když brání něčemu, co se nám zdá zcela zřejmě dobré a užitečné?
- Víte, co to je poslanecká imunita? Dá se říci, že David respektuje Saulovu imunitu?

DAVID ZÍSKÁVÁ KRÁLOVSTVÍ 31.10.2004

2S1,1-16; 2,1-7; 5,1-10; 6,1-5.14-19 21.po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 68,25 — Všichni spatřili tvůj průvod, Bože, průvod mého Boha, mého Krále, do svatyně.

LITURGICKÉ ČTENÍ

2S 2,1-4

PÍSNĚ

Bůh je zástita má (NP 3, S 23); Má duše, Pána svého chval (EZ 546); Trůn v nebi (NP 60, S 360); Víc, než oko spatřit smí (NP 57, S 368); Všichni, kdo skládají (EZ 195); Radujte se bratři (NP 30, S 284)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

- **vyprávění 2S** je z celku knih Samuelových a Královských nejméně schematizováno. Otevřeně líčí krutý zápas o moc i všechny intriky, zrady a násilí, které ho provázejí. Nelze už tedy mluvit o Davidovi jako o bezproblémovém králi, jehož vláda přináší jen pokoj a spravedlnost.

- **Amálek** představuje „příslověčného“ nepřitele Izraele (Dt 25,17-18). Amálekovec (1,8.13) tedy jedná zcela v intenci skupiny, kterou reprezentuje. Doráží slabě. Navíc Saul byl dosud Pomazaný (1S 16,1-13) a pomazaného nemá nikdo právo zbavit života. To respektuje i David, když se již jako Pomazaný (1S 16,1-13) zdráhá zabít Saula (2S 24,11). Když David tohoto muže ztrestá, odmítne tak vzít Boží pověření do svých rukou, zároveň odmítá amálechitské způsoby (dorážet slabě) a dává jasně najevo, že je ochoten brát vážně postavení a poslání izraelského krále – Pomazaného (viz Dt 17; Ž 72; Jr 22).

- **Chebron:** důležité město a bohoslužebné místo na území kmene Judy. Nalézal se tam první díl zaslíbené země ve „vlastnictví“ praotců: totiž hrob Abrahama, Izáka a Jákoba. Hospodin určuje Davida za vévodu – ten, který vodí vojenské voje (vojvoda), není

vybavený dynastickým právem, je dočasným, charismatickým vládcem. Král měl jinou charakteristiku. Král byl vybaven privilegií a dědičným úřadem, proto podle některých proroků má i davidovský dům zaslíbení. V Izraeli byl král v zásadě odvolatelný, dokonce celý davidovský rod mohl být zavržen, a proutek musí vyrůst od jinud – z pařezu Jišajova. V žádném případě král v Izraeli neměl božský charakter. Sesaditelnost krále odvodili novověcí a reformační myslitelé z biblických příběhů (J. Kalvín)

- **přenesení truhly smlouvy** do Jeruzaléma je zásadní událostí pro Izrael. Truhla, která obsahuje desky Zákona, je také jako trůn Hospodinův znamením reálné přítomnosti Hospodinovy. Přítomnost truhly znamená, že Bůh sídlí uprostřed svého lidu. Příběh má dvě roviny. David chce pevně symbol Boží přítomnosti svázat s místem svého panování a vlastně si tak pojistit Boží přízeň. K tomu zatím nedošlo. Pozdější generace také budou stejně bláhově spoléhat „na chrám“ a vyslouží si kritiku proroků, i Ježíšova.

Příběh o Uzovi 6,6-13 ukazuje, že se symbolem Boží přítomnosti nelze svévolně manipulovat. Davida se zmocnila bázeň (v.9) a on už si nechce truhlu smlouvy přivlastňovat. Teprve teď

je jeho radost v průvodu před truhlou pokorná a ryzí.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- Davidovo úsilí dosáhnout trůnu nese všechny typické rysy bratrovražedné občanské války (kap. 2-4). Jejím důsledkem je pak i vražda krále Išbóseta. I když se David na nejpochybnějších praktikách tohoto zápasu sám nepodílí (většinu zosnoval jeho vojevůdce Jóab), neznamená to, že z nich netěží. Není tedy dobré vykreslovat ho v příliš ideálních barvách.

- moderní filmy často používají náboženských symbolů a předmětů (viz např. „Hledání ztracené archy“, „Želvy Ninja“, „Pán prstenů“, „Harry Potter“, které mají „zázračnou“ moc – v tomto ohledu se neliší od pohádkové logiky „Hrnečku vař“). Tuto zjednodušující rovinu kouzel, prokletí a posvátných předmětů, která komerčně využívá náboženskosti a posvátna, je potřeba ostře odlišovat od vyprávěných biblických příběhů, které přiznávají svatost zejména Hospodinu. Posvátná a magická moc je označována za nebezpečnou nebo nelegitimní, lidské záležitosti mají být vyřešeny lidskými nikoli magickými prostředky. Podobně je tomu v evangelích. Magické působení je vykazováno na okraj – není zapotřebí se na něj spoléhat.

Truhla smlouvy není také předmětem úcty jako taková – důležité je, že jako náboženský předmět odkazuje k Hospodinu a jeho věrnosti, neobsahuje posvátné předměty ani Mojžíšovy ostatky, pomoci nichž by bylo možné něco zařídít. Většina biblických příběhů tento styl zbožnosti odmítá. Snaží se o jinou spiritualitu, která si nepotřebuje vypomáhat posvěcováním předmětů nebo magií.

3. METODICKÉ POKYNY K OBRÁZKU:

Úkol na obrázku předpokládá znalost příběhu. Děti ho tedy mohou dokreslit až po výkladu. Můžete jim přitom ještě přečíst Davidův žalozpěv (2 S 1,19 – 27) a mluvit o tom, co je na něm zvláštního.

Starší děti můžete také nechat pracovat samostatně. Rozdejte jim bible a obrázky, aby si příběh sami přečetly a podle něj obrázků dokreslily.

4. POMŮCKY:

Obrázek Hebronu; obrázek truhly smlouvy, obrázky různých typů projevu radosti.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Kdo má právo být vůdcem party – ten, kdo je nejrychlejší, nejbystřejší, nejspravedlivější, kdo všechny ostatní přepere?

Otázka pro starší školní věk:

Víte, jakému jednání se říká „hynismus“?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Vzhledem k roztržitosti motivů v probíraném celku doporučujeme soustředit se jen na 2 S 6. Vyprávějte si s dětmi o různých typech oslav – rodných slavnostech, sportovních a pod. Kdo či co je při jednotlivých typech oslav v centru pozornosti?

I. Motivace

II. Davidovi je svěřen královský trůn v Izraeli

III. David chce uspořádat oslavu

IV. Nepodařené přenesení truhly smlouvy

IV. Davidova pokora i radost

b) poznámky a osnova pro starší školní věk: *Při vyprávění doplňte i motiv Davidovy svévole (2 S 6,6-13)*

I. Motivace – pro starší

II. Saulova smrt a Davidova reakce

III. Smlouva s Izraelem v Hebronu (5,1-10) – Hospodin chtěl vévodu, lid chce mít krále

IV. Dobyty Jeruzaléma

V. Převezení truhly smlouvy – Davidova svévole

VI. Přenášení truhly smlouvy – Davidova radost a pokora

VYPRÁVĚNÍ

I. SAULOVA SMRT A DAVIDOVA REAKCE

Pelištejci vytáhli proti Izraeli a strhla se bitva. David tou dobou pobýval nedaleko. Tu za ním přišel jakýsi muž, Amálekovec (Amálekovci – lidé pověstní bezohledným jednáním, zneužíváním slabosti druhých). A David vidí, že má hlavu posypanou hlínou a roztržený šat na znamení smutku. Ten muž padl na zem a povídá: „Unikl jsem z izraelského tábora.“ – „Unikl? Co se tam stalo?“ ptá se David znepokojeně. On začal vyprávět: jak se v bitvě všichni dali před Pelištejci na útěk a mnozí byli pobiti a že sám král Saul a jeho syn Jónatan tam našli smrt.

„Cože? Jak to víš, že zemřeli?“ – Při cestě prý náhodou narazil na zraněného Saula, na kterého doráželi vojáci. „Asi spadl s koně. Zavolal na mě a prosil mě, abych mu ukončil trápení a zabil ho. Bylo jasné, že to nemůže přežít, tak... jsem mu prokázal tu službu.“ Prokázal službu? Amálekovec rychle vytahuje něco blýskavého: „Přinesl jsem jeho čelenku a náramek, můj pane. Pro tebe.“

Ten muž byl zvyklý, že královskou moc a titul získá ten, kdo přemůže a přežije předchozího krále. A myslel si: když Davidovi přinesu Saulovu královskou čelenku a náramek, bude jasné, že králem je teď on (a také bude jasné, kdo je jeho nejbližším pobočníkem). Jako by říkal: pomohl jsem Saulovi a zároveň tobě, Davide, to se ti přece úžasně hodí – „můj pane“, dodá významně.

Davidu ta úlisnost rozčílí, rozpálí do běla. Nevezme odznaky moci, nepřipojí se k vládě násilí – jen Boží vyvolení dělá člověka králem! „Myslel sis, že máš právo zabít toho, koho Hospodin vyvolil, protože je zrovna zraněný a v úzkých? Já jsem nestál o jeho smrt. Měls ho bránit, nebo ho aspoň trochu utěšit v bolesti! Jak to, že jsi vztáhl ruku na Božího pomazaného?“ A David v hněvu nechal muže popravít.

On sám roztrhl své roucho, nic nejedl a plakal nad králem a jeho synem. Čím se nasytí smutná duše? David začne zpívat, zpívá píseň o statečném Saulovi, ozdobě Izraele. Ale myšlenky se stále vracejí k tomu, s kým prožil hluboké přátelství. Po celou noc zní táborem: Stýská se mi po tobě, můj bratře Jónatane, byls ke mně plný lásky...”

II. SMLOUVA S IZRAELEM V CHEBRÓNU

David se usadil v Chebrónu. Přišli judští muži a pomazali ho za krále nad Judou. Saulovi synové chtěli uchvátit trůn pro sebe a David s nimi po sedm let vedl boj.

Pak za ním do Chebrónu přišly zástupy ze všech izraelských kmenů. Slavnostně prohlásili: „Chceme ti nabídnout všechno, co máme. Jsme jako tvá krev a tvé tělo.“ Ale to nebylo všechno: „Ty jsi nás už dávno vedl. Sám Hospodin tě prohlásil za vévodu Izraele. Saul byl králem, ale tys nás vodil jako pastýř.“ David vévoda Izraelcům vlastně nestačí. Chtějí krále. Jako by říkali: proč se zdráháš chopit úřadu?

A David podlehne volání davu (to se stává často) a stane se králem. Ten den spolu s izraelskými kmeny uzavřenou v Chebrónu smlouvu. Založí tím královskou dynastii. Znamená to, že když mají Izraelci krále, tak už je všechno v pořádku? Přijde doba, kdy se – i vinou této dynastie – ze slova „král“ stane spíš nadávka než vážený post.

Hospodin chtěl vévodu, lid provolal krále. A přece i z tohoto všelijak podivného rodu vzejde pravý, dokonalý, Bohem vyvolený král, který bude dobrým pastýřem všem lidem.

III. DOBYTÍ JERUZALÉMA

Sedm let sídlil král David v Chebrónu. Pak vytáhl proti nepřátelům, kteří drželi srdce izraelské země. Proti Jebúsejcům na město Jeruzalém. Zdejší pevnost Sijón měla pověst nedobytnosti a její obránci se spoléhali na magické síly, které měly chránit její zdi. „Sem nevstoupíš,“ posmívali se Davidovi, „dokud nepobiješ kulhavce a slepce, kteří nás chrání.“

Jsou situace, kterým říkáme ‚začarovaný kruh‘. Člověk nedokáže přemoci něco zlého, nějaké pokušení nebo nějakou závislost (drogy, počítačové hry), jako by to nad ním mělo zvláštní moc. Nebo se nedokáže zastat slabého, protože ho vždycky ovládne strach. (Znáte to?)

Jak překonat mocné hradby a zničit to zlé? Namísto marného dobývání podnikne David chytrý výpad podzemní chodbou (vodní štolou) přímo do srdce pevnosti. Izraelci se náhle vynoří a překvapení obránci jsou přemoženi. A těchto hradeb jsme se báli?, říkají si asi potom.

IV. PŘEVEZENÍ TRUHLY SMLOUVY (SVÉVOLE)

Proč si dávají manželé prsteny? Myslíte, že člověk potřebuje nějaké znamení toho, že ho ten druhý má rád, nebo stačí jenom láska samotná? Co znamená prsten, když se manželé rozvedou?

Když se David usadil v jeruzalémské pevnosti, nazval ji ‚Město Davidovo‘ a udělal Jeruzalém hlavním městem. „Bůh je se mnou, že se mi to povedlo,“ říkal si. „Ale jak to udělat, aby se to nezvrt-

lo?“ přemýšlel. A napadla ho truhla úmluvy (Vzpomínáte si na vyprávění o truhle smlouvy? Proč byla pro Izrael důležitá?): to je přece znamení toho, že Hospodin neopustí Izrael, že zůstává věrný. Rozhodl se, že ji převezou do Jeruzaléma. Tak bude Bůh hostem v mém domě napořád, těšil se. Komu jinému než králi by nakonec truhla měla patřit?

Vypravili pro ni povoz a s velikou slávou ji vezli do Města Davidova. Slavnostního průvodu se v čele s Davidem účastnily tisíce lidí. Jednu chvíli však spřežení vezoucí truhlu zamířilo jiným směrem. Jeden z mladíků, kteří šli při voze, přiskočil a truhlu zachytil. Ten muž byl na místě mrtev. Bůh jej ranil kvůli neúctě k truhle úmluvy.

Teď teprve David pochopil, jak troufale si počínal. A pojala ho bázeň před Boží mocí a svatostí. Jestliže zahynul tento mladík, který jen zachytil truhlu, co teprve já? Vždyť jsem si chtěl zajistit Boží přízeň, chtěl jsem využít Boží věci pro své cíle. Vždyť já si myslel, že můžu Hospodina natrvalo přimět, aby byl mým hostem. Chtěl jsem mít truhlu jako trumf v ruce – ale kdo má vlastně koho v ruce?

Tak král prohlédl: „Jak by mohla Hospodinova schrána vejít ke mně? Já toho nejsem hoden.“ A dal ji převézt do jiného domu v Jeruzalémě.

V. PŘENÁŠENÍ TRUHLY SMLOUVY (RADOST A POKORA)

Po třech měsících se David doslechl, že se tomu domu dobře daří, protože Bůh jim žehná. Poznal, že se Hospodin na něj nehněvá. Šel s radostí přenést truhlu do svého domu.

David cítil, že je to napodruhé docela jiné: před tím to byla jen vypočítavost, politický tah. Teď teprve chápe, jaký dar dostal. Bůh chce stát při mně! Bůh mi chce dát svou přízeň, sám ze svého rozhodnutí. Stojí o mě, Davida, svého služebníka. Sláva!

Tentokrát už truhlu nevezli, ale přenášeli. Na každém šestém kroku David obětoval Hospodinu. Všude troubili na polnice. David radostí poskakoval před truhlou, polonahý a v radostném vytržení, takže některým (i vlastní ženě) připadal jako blázen. Předtím pro něho bylo důležité, jak přestěhováním truhly zapůsobí na druhé. Teď jako by mu to bylo jedno. Kašlu na královskou serióznost. Dnes křepčím jenom pro tebe, Bože, protože ses nade mnou smíloval. Chceš být hostem v mém domě.

MODLITBA

Neuchopitelný Bože, otevři nám oči pro tvoje znamení, pro tvoje ukazatele a šipky v našem životě. Chceme jít za tebou, ale moc nevíme, jak a kudy. Snad to nevadí – chceme se odvázat jako David a nechat se vést radostí z toho, že jsi s námi. Nejsme hodni toho, abys k nám přišel, řekni jen slovo, a budeme uzdraveni. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Přečtete si Davidův žalozpěv (1S 1,19-27). Je to modlitba toho, kdo se raduje, že má otevřenou cestu k moci?
- Musí se stát králem vždy královský syn?
- Znáte krále, který se zmocnil vlády lstí a podvodem?
- Co je pro život Božího lidu důležitější, že s nimi Bůh uzavírá v Hebronu smlouvu (2,1n), nebo že mají konečně reprezentativní hlavní město (Jeruzalém)?
- Znáte nějaký posvátný předmět, který nám připomíná Boží věrnost?
- Čím nejlépe můžeme vyjádřit svou radost z Boží věrnosti: – zpěvem při varhanách – zpěvem při kytáře – návštěvou osamělého člověka – tancem – darem do sbírky – hostinou pro přátele a příbuzné... (nechte každé dítě vybrat jen jednu možnost a vzájemně v rozhovoru zdůvodnit)
- Víte, od čeho je odvozeno slovo hyenismus?
- Jak se máme dívat na krále, popř. presidenta? – je to tak výjimečný člověk, že ho všichni musí absolutně poslouchat? Musí on poslouchat také nějaké lidi, nebo nemusí? Je podřízen stejným zákonům jako ostatní lidé?
- Bylo by lepší, kdybychom měli svého krále? Co bychom tím získali nebo ztratili?

DAVIDŮV HŘÍCH A POKÁNÍ

2S 11,1-27; 12,1-14

7.11.2004
22. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 51,3-4 — Smiluj se nade mnou, Bože, pro milosrdenství svoje, pro své velké slitování zahlad' moje nevěrnosti, moji nepravost smyj ze mne dokonale, očist' mě od mého hřichu!

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 11,1-4

PÍSNĚ

Neskládejte v mocných naději (NP 49, S 215); Před tvou tváří, Pane (S 276, NP 69); Ježíši, slávo nejvyšší (EZ 494); Zavítej k nám, Duchu svatý (EZ 366); Odpusť (S 233, BTS 43); De profundis (S 327, NP 38)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

- **David** si nevyrovnává účty s politickým protivníkem, nýbrž se sokem v lásce. Urijáše zlikviduje intrikou. Z Davida – pastýře a ochránce znevýhodněných se stane intrikující tyran. Domnívá se, že královský úřad jeho čin ospravedlňuje. Podobenství proroka **Nátana** je nastaveným zrcadlem, v němž David spatřuje svou tyranskou tvář a kaje se. V tom je David výjimečný: proroka netrestá, ale bere jeho zvěst vážně. Který z dalších panovníků, vládců, prezidentů je schopen přiznat své selhání, kát se?

- **Urijáš** byl jeden z Davidových třiceti sedmi důstojníků (2S 23,39). Biblický text ho označuje za Chetejce, tedy původního obyvatele Jeruzaléma, který se připojil k lidu izraelskému. Dvakrát odmítnul setkat se svou manželkou během bojů Hospodinových, a tak osvědčil větší věrnost Zákonu (Dt 20,7) než David, který se snažil vše nastrojít tak, aby Urijáš tento zákon přestoupil.

- **Betsabé** se nakonec stává jednou z žen krále Davida. Stala se matkou čtyř synů: Šalomouna, Sammu, Sobaba a Nátana. Jinou ženou krále Davida byla Maacha, ta se stala matkou Absolona (viz následující příběh David

a Absolon). David zřejmě ještě neměl tak velký harém jako ostatní okolní králové, popř. později jeho syn Šalomoun – později Talmud dovoluje králi 18 žen, prostému člověku 4, kromě zákonné manželky. SZ zná mnohoženství u praotců, v době soudců i králů, tihne však k jednoženství. Podle Dt 17,17 ani král nemá mít mnoho žen, „aby se jeho srdce neodvrátilo od Boha.“ NZ už považuje jednoženství za normu. „Mnohoženství bylo v židovství zakázáno teprve kolem r.1000 po Kr, a to jen pro evropské Židy.“ (BS-N, s. 1345)

- z pozdější doby víme, že za **cizoložství** měli být muž i žena ukamenováni (Dt 22, 22). Pro krále platil Hospodinův zákon v prvé řadě (Dt 17,18nn). Tímto měřítkem je měřen i tento příběh, ačkoli souhrnné vydání a formulace zákonů je až z doby pozdější. Poměry na královském dvoře prokazují, že králi je schopen něco namítnout jen prorok. Mimo Izrael nebylo obvyklé a možné, aby král byl kritizován. Král byl často synem boha nebo jeho nejvyšším služebníkem – jeho slovo se stávalo zákonem. V Izraeli stál zákon i nad králem, ačkoli se očekávalo, že král rozsoudí sporné případy, že může omilostnit nebo nechat popravít.

- **Davidovy intriky** – hlavním a je-

diným hříchem není cizoložství. Jeho intriky začínají žádostivostí (srv. 10. přikázání) a končí úkladným zabitím. Na tom nic nemění „zákonné“ přijetí Betsabé za manželku.

- **Boží spravedlnost** – podle zákona by si David za své jednání zasloužil smrt. Bůh se však smilovává a postihuje jej „jen“ tvrdým trestem (12,10.13.14), který však není nezměnitelným prokletím. David i potom zakouší milost narozením nového syna.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- vyprávění nesmíme zakončit mravoučným poučením, že David propadl nějakému chvilkovému poblouznění či nezřízené smyslnosti. David se snaží jednat jako králové jiných městských států. Podle zákona Hospodinova neměl setrávat ve městě, ale jako král měl být první v boji. Davidova otázka (3.v.) i vysoké vojenské postavení Urijáše ukazují, že si David je skoro jistý, o kterou ženu jde. Před svými služebníky nic nezatajuje, spíše zkouší, co všechno si může jako král dovolit. Zda se mu podaří jeho královský harem rozmnožit o další ženu, byť i tímto (tyransko-intrikánským) způsobem. (Seznam některých jeho žen a dětí najdeme v 2S 3,2-5; 5,13-15, viz též pozn. k 13.v. CEP, písmeno h.)

- Nátanův příběh o ovečce ukazuje, že David se chová jako mnozí jiní, protože ho rozčílí nespravedlnost jiného. David se však liší od ostatních rozpoznáním své viny a přijetím trestu.

- neměli bychom se bát mluvit, zejména se staršími dětmi, o Davidově tyranství a intrikách. Biblický text Davida nijak nepřikraňuje. To uvidíme i v následující úloze (2S 15-19), popř. si promyslete důsledek Davidových rad Šalomounovi (1Kr 2,1n). Nesmíme Davida zdokonalovat podle nějakého dogmatického měřítka (vylepšovat jeho náboženský image). Jinak nevynikne, co je na něm vzorového, ani velikost Božího odpuštění. V případě nekritického přístupu k Davidovi se vaše katechetické úsilí změní v ne-

biblické chvalořečení člověka, popř. papouškování „věčných pravd“, které dítěti zastírají výhled k dramatickosti lidského života i Božího milosrdenství. Kritický pohled naopak učí, že Boží milosrdenství je naprosto nezasloužené a nepochopitelně překvapivým darem. Všechna údobí lidského života neprokazují vědomé přijetí této skutečnosti u mnohých i významných lidí. Přesto Bůh s námi má trpělivost a počítá s naší odpovědí na jeho oslovení. Můžete tedy mluvit o Davidově tyranství, musíte však také umět dát odpověď na otázku, proč se o Davidovi mluví jako o jednom z nejlepších králů.

- i v Bibli najdeme příklady pozdějších tradic, které se nevyhnuly zjednodušujícímu oslavování významných postav bez záporných prvků. Uvědomte si, jak bychom byli ochuzeni, kdybychom krále Davida znali jen z podání autora knih Paralipomenon.

- neměli bychom přehlížet Joábovu vinu na smrti Urijáše. Joáb je sice podřízen královým rozkazům, ale i pro něj, stejně tak jako pro krále, má být tou nejvyšší autoritou zákon Hospodinův.

3. METODICKÉ POZNÁMKY:

Děti si mohou skládku složit na začátku a vy jim potom svým vyprávěním „vysvětlíte“ její smysl. Při výkladu jí budete svoje vyprávění ilustrovat. Začnete prostřední scénou (oba krajní díly přehnuté dozadu). Pak k ní ukážete Nátanovo podobenství. Při Davidově rozhořčení sklapnete prostřední scénu tak, aby David ukazoval na boháče s pečeni. A když Nátan odhalí smysl svého podobenství, roztáhnete skládku, aby rozhořčený David ukazoval zase na sebe v prostřední scéně.

Samozřejmě je také možné, aby děti omalovaly a složily skládku po vašem výkladu a sami potom podle ní příběh vyprávěly.

4. POMŮCKY:

Obrázek proroka, kritická funkce novin a novinářů: několik titulů deníků, popř. opak kritičnosti: bulvár (Blesk

aj.), obrázek diktátora; obrázek kajicníka, popř. modlícího se.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Co uděláte, když u vašeho kamaráda uvidíte krásnou hračku, kterou sami nemáte?

Otázka pro **starší** školní věk:

Chystali jste už něco zlého potají, aby se to rodiče nedověděli? Podařilo se vám to, nebo se to prozradilo?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

- úlohu zkratíte dle následující osnovy, tzn. Davidův plán na zahlázení stop (pozvání Urijáše do Jeruzaléma nemusíte zmiňovat), podrobně však přeuvyprávějte vystoupení Nátanovo a jeho podobenství. Zmiňte, ale již nerozvádějte do podrobností Hospodinův trest. Zdůrazněte, že David se nezačal vymlouvat ani nepotrestal Nátana, ale uznal svou vinu. Narození dalšího syna není „happy end“ příběhu, ale nezasloužené znamení Božího odpuštění.

- I. Motivace
- II. David závidí Urijášovi ženu
- III. David ukradne Urijášovi ženu
- IV. Davidův zlý plán se naplnil – Urijáš umírá v boji
- V. Prorok Nátan vypráví podobenství o ovečce
- VI. Davidovo pokání a lítost

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

- *vyprávějte podle Bible v plném rozsahu. Připomeňte však také Hospodinův záměr, vzkázaný skrze Nátana: syn se má jmenovat Jedidjáš (Hospodinův miláček) nikoli Šalomoun (2S 12,25), připomeňte dětem dosah takového činu v Izraeli, jakým bylo udělení jména (Abram – Abraham; Jákob – Izrael aj.)*

- I. David nejde do boje s Amonitskými, přestává plnit vévodské funkce
- II. David si myslí, že jako král si může dělat, co chce, povolává Betsabě k sobě a spí s ní
- III. David nastraží Urijášovi v Jeruzalémě léčku, ale Urijáš je věrný nařízení zákona
- IV. David zosnuje Urijášovu smrt a bere si Betsabě za manželku
- V. Nátanovo podobenství o ovečce a Davidův soud
- VI. Prorokovo obvinění – David pohrdá Hospodinovým slovem, jeho násilné jednání se stane „vzorem pro ostatní“ v jeho domě
- VII. Oznámení trestu
- VIII. Davidovo pokání a lítost – Boží odpuštění a trest
- IX. Šalomoun – syn Davida a Betsabě, znamení Božího odpuštění: Jedidjáš

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

Už jste slyšeli o lásce na první pohled? Píší se o ní knížky, zpívají písničky, natáčejí filmy; časopisy pro všechny možné generace vyprávějí neuvěřitelné příběhy... Někdy by se zdálo, že nikdo na celém světě nedělá nic jiného, než že hledá svou osudovou lásku. Takovou, která změní celý jeho život, pro kterou obětuje všechno a která mu zůstane nadosmrti. – Málokdy se ovšem píše o důsledcích těchto „lásek“. I ta nejosudovější vzplanutí zřídka kdy vydrží déle než pár měsíců a čím bláznivější začátky, tím zoufalejší konce.

II. KRÁL SE ZAMILOVAL

I král David si prožil takovou lásku. Její následky se pak prolínají celým jeho životem a přidávají mu poněkud nepříjemnou pachut'. Vidíme, že ani největší a nejlépe hodnocené biblické postavy nepřestávají být lidmi se všemi chybami a slabostmi.

Příběh se odehrává v době, kdy je Izrael ve válečném stavu, a David, velký vojevůdce, zůstal v Jeruzalémě. To je překvapení: ve chvíli, kdy lid potřebuje krále nejvíce ze všeho, král sedí doma a nudí se. Nevíme, proč tomu tak bylo, ale v každém případě tato jeho absence bude mít dalekosáhlé následky jak pro Davida osobně, tak i pro celý národ.

David tedy v muži opuštěném Jeruzalémě hledí z okna a pozoruje koupající se ženu. Zatouží po ní a vůbec nebere ohled na to, že je to žena vdaná a že tím, co zamýšlí, porušuje Hospodinův Zákon. Zřejmě si myslí, že jako král nemusí všechno dodržovat tak doslova a že jeho postavení ho opravňuje, aby si dělal, co se mu zlíbí. Nedbá ani na to, že svým jednáním ubližuje lidem, kteří jej mají rádi a jsou mu oddáni. A tak si nechá svou „lásku na první pohled“ zavolat a vyspí se s ní. Užije si příjemnou chvíli a zase ji pošle domů. Myslí si, že se vlastně nic nestalo.

Možná i dnes je moderní říkat si, že se takovéto věci nemá přikládat velký význam, že jde o záležitost přechodnou, která nepřináší žádné závazky a kvůli níž se není třeba příliš vzrušovat. Možná je populární říkat, že se člověk nemusí ovládat a omezovat, že taková chvíle ani nemůže ovlivnit dlouhý život. Láska, k níž patří i sexuální vztahy, však není nepodstatná maličkost a může život člověka ovlivnit velmi výrazně – jak uvidíme z pokračování našeho příběhu.

V celém příběhu je zvláštní i přístup k oné ženě: Píše se o ní skoro jako o věci. Známe sice její jméno, ale s dodatkem, že patří Chetejci Urijášovi. Nemluví se o její vůli, jejích touhách, její zamilovanosti, jejím souhlasu s celou věcí, je zcela pominut její strach a její vina – možná je to jen pro zvýraznění hříchu Davidova, možná je to dáno starozákonním opomíjením žen. Jediná chvíle, kdy její osobnost vstupuje do příběhu, je její oznámení, že čeká dítě. V každém případě Písmo ukazuje, na čí straně leží zodpovědnost za to, co se stalo: ta leží na králi Davidovi.

III. ŠPATNOST PLODÍ JEN DALŠÍ ŠPATNOST

Situace se Davidovi komplikuje. Jeho avantýra neskončila bez následků: manželka vojáka, který za jeho věc nasazuje život v poli, čeká Davidovo dítě. David najednou zjišťuje, že jeho sebejistota

má vážné trhliny. A udělá to nejhorší, co může: snaží se všechno zamaskovat a zakrýt. Nechce se mu odstoupit od zlého, co provedl. Nelituje svého hříchu. Ještě pořád si myslí, že se může vyhnout pravdě; že může svou spravedlnost udržet – lži. A my jen můžeme sledovat, jak se potápí hlouběji a hlouběji do víru vlastních piklů. Jeho příběh je názorným příkladem toho, jak nepřiznaná a nelitovaná vina plodí další a další hřích a tlačí člověka do bezvýchodné pasti.

David pod malichernou záminkou povolá Urijáše domů – prý aby mu podal zprávu o průběhu boje. Nezajímá ho ovšem v tuto chvíli ani tak to, co slyší, jako to, jestli se mu podaří zastříť své provinění: jestli jeho voják přenocuje doma u své manželky. Tak se k prvnímu hříchu – cizoložství – připojil i druhý: navádění druhého k porušení Božích řádů. – Pro válečné akce v Izraeli totiž platila přísná pravidla. Bojovník se nesměl od svého svatého úkolu ničím rozptylovat – ani stykem s manželkou. Uriáš (mimo chodem přistěhovalec, neizraelec původem) dodržuje tato Hospodinova nařízení mnohem poctivěji než král, který měl být vzorem všemu lidu. Jako účastník válečného tažení, byť momentálně odříznutý od své armády, si nedovolí jít do svého domu, nýbrž zalehne před vraty pod širákem. Stejně naprázdno vyjde Davidova snaha i druhého večera a David už vidí, že prohrál. Ale nevzdává se a připravuje jiné řešení – další hřích.

Když pochopí, že Urijáše nesvede k porušení válečných pravidel, usoudí, že se ho musí zbavit. Ve svém srdci se rozhodne, že jeho královská pověst (možná myslí i na pověst ženy svého bližního...) je důležitější než život jeho oddaného služebníka. Tady jeho hřích dostupuje vrcholu: začne osnovat vraždu. Má generála, o kterém ví, že splní jeho příkazy do posledního písmenka. Navede ho, aby postavil nic netušícího Urijáše do první linie a uprostřed bitvy, aby jej opustili. V takové situaci nemůže obstát ani největší hrdina. Uriáš padne a Davidova pověst bude uchráněna – nikdo se nedoví o jeho cizoložství a nebude ani podezříván z vraždy. Jak geniální plán!

IV. HŘÍCH SI ZASLOUŽÍ TREST

Jenže král ve svém plánu nějak přestal počítat s tím, který je „nadřizen i králům“. Nikdo z lidí nemohl jeho plán prohlédnout. Dokonce ani slepě poslouchající vojevůdce se neptá, proč byl vydán takový podezřelý příkaz. Nikdo nezpochybňuje Davidovu bezúhonnost. Král naopak vypadá jako lidumil, když vezme do ochrany vdovu po svém zemřelém vojákovi. Celé své okolí Da-

vid ošálí. Všechny – kromě Hospodina. Jako by úplně zapomněl, co Hospodin prohlásil, když si ho vyvolil za krále: „Člověk hledí na tvář věci, ale Hospodin vidí srdce.“ Bůh nezůstává se svým hodnocením našich činů na povrchu, ale zkoumá podstatu. A ta je v tomto případě černá jako noc.

A tak se stane, že do Davidova paláce přichází prorok Nátan – posel Hospodinův. Přichází jako zvěstovatel trestu. Aby králi co nejnázorněji ukázal, jak ohavného činu se dopustil, vypráví mu podobenství. Počítá s královým smyslem pro spravedlnost. A my vidíme, že Hospodin nezavrhl Davida úplně. Stále ještě mu důvěřuje a spoléhá na jeho upřímnost. Dává mu ještě poslední příležitost k pokání a nápravě. – Podobenství je jednoduché: o boháči, který oloupil chudáka o jeho jedinou ovečku a poslední radost. Stalo se to v tvém království, Davide. Jaký trest mu, králi, vyměříš? Odpověď je snadná: „Ten člověk je hoden smrti, a ještě předtím musí nahradit způsobenou škodu i s úroky!“ Vzápětí se milý král dozví, že vynesl trest sám nad sebou: „Ty jsi ten muž!“

Další vysvětlení už David nepotřebuje. Není otupělý hříšník, kterého jeho viny už nerozházejí a který se přede všemi dokáže obhajovat. Jeho hřích se dovolal do nebe a král si najednou uvědomuje hranici své moci. Možná by mohl ještě v tuto chvíli zapírat, mohl by se pokusit umlčet Hospodinův hlas, tak jako už mnozí před ním. Mohl by zlikvidovat pravdomluvného Nátana. Jenže David ví, že nic z toho nikam nevede: Pravdu umlčet nemůže.

V. POCTIVÝ PŘÍZNÁ CHYBU

Vina je nesporná. A David konečně pochopí, kudy vede správná cesta. Už ne přes další znásobování hříchu, ne přes další lži nebo vraždy. Jedině když se poctivě podívá Pravdě do očí, když s lítostí vyzná vinu a když bude připraven přijmout zasloužený trest. Ví, že si trest zaslouží, dokonce i trest smrti.

Teprve v tomto okamžiku se ukazuje velikost Davida jako toho, který byl nejbliže Hospodinovu ideálu. David není bezchybnou, dokonalou postavičkou. Ukazuje se však jako člověk poctivého srdce: když zhřeší, přizná se a pokusí o nápravu. Přestane utíkat před svým hříchem, přestane se schovávat před svým Bohem, přestane si hrát na něco, co není. Dojde mu závažnost toho, co udělal. Uvědomí si, že pro malicherný důvod zničil život svého bližního.

Navíc dítě jeho hříšné lásky smrtelně onemocní a David zjišťuje, že následky špatnosti často musí nést i maličci a nevinní. Takové pomyšlení je těžké unést. Už má na svědomí dvě oběti... David vyznává svou vinu, lituje svého hříchu a prosí Hospodina

o odpuštění. Postí se a modlí za záchranu dítěte. Dítě však zemře. Když pak David zjistí, že už věci nelze vzít zpět, vzdá chválu Hospodinu a podřídí se jeho rozhodnutí. Po čase mu Bat-šeba porodí druhého syna – Šalomouna.

Je to smutný příběh. Král David však musel poznat, že není žádný superman, který by byl povznesen nad Boží zákon a mohl si dělat, co chce. Pokoří se před Bohem a lituje svých vin. A právě tím se stává největším z izraelských králů.

MODLITBA

Pane Bože, před tebou jsou si všichni rovni – král i poddaný, pán i služebník, významný či bezvýznamný. Tvůj Zákon se vždy zastává slabších proti chtíčům silných. Spravedlivě trestáš špatnost. Přesto i hříšníkovi nabízíš cestu zpět – pokání a odpuštění hříchů. Děkujeme ti za tvou spravedlnost, pravdivost i za tvé milosrdenství a lásku. Dej, ať i my se toho vždycky dokážeme držet a podle toho jednat. A když se proviníme, ať dokážeme najít sílu k pokání a nápravě. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Čeho si na Davidovi můžeme vážit? Je rozdíl mezi velitelem Joábem a králem Davidem, co se týče hodnocení svých činů?
- Která přikázání David v tomto příběhu porušil?
- Kdo plní v církvi prorockou úlohu?
- Má církev plnit prorockou službu ve společnosti – nebo jí to nepřísluší? (teologové se o tom nedovedou dohodnout; bible nám přinejmenším připomíná příběh o Jonášovi – komu a co zvěstoval Jonáš?)
- Jsou úlohy o izraelských králich, o osobních, politických i vojenských záležitostech starého Izraele důležité pro křesťany, nebo se dnes přece jen zabýváme úplně jinými problémy, o kterých se lidem ve starověku ani nesnilo? Změnili se lidé oproti starověkým? Jsou dnešní králové a presidenti schopni přiznat svou vinu?
- Věděli o Davidově pokání ostatní lidé?
- Je dovoleno výjimečným lidem přestupovat zákony?
- Co znamená, že funkce, úřad, vysoké postavení člověka mohou mravně rozložit?
- Plní někdo ve společnosti úlohu „prorocké kritiky“? (žurnalisté, režiséri dokumentárních filmů, církevní tisk, poslanci v parlamentu – mohou také nějakým způsobem vyhlášovat odpuštění? Je tisková omluva formou, která přispívá k odpuštění a smíření ve společnosti?)
- Je oznámení viny a vyhlášení usmíření jen ryze osobní záležitostí – záležitostí jedince, nebo se naše viny i naše smíření dotýkají nějak druhých – co k tomu říká náš příběh?
- Co je to intrika? Nese David odpovědnost za smrt Urijáše, když ho sám nezabil? (Podobného problému se z jiné strany dotýká švýcarský spisovatel F. Dürrenmatt v knize „Soudce a jeho kat“)

- Všimněte si zrůdnosti Davidova rozhodnutí poslat rozsudek smrti po samotném, nic netušícím Urijášovi – podobné krutosti obsahují i některé pohádky (o Plaváčkovi).
- Neměl se velitel Joáb vzepřít a neuposlechnout rozkaz krále Davida? Za jakých okolností člověk nemá uposlechnout rozkaz nějakého nadřízeného člověka, popř. vládních či církevních úředníků?
- Slyšeli jste někdy o tom, že váleční zločinci se nakonec před soudem vymlouvali, že „jen“ plnili rozkazy svých nadřízených?
- Slyšeli jste, kdo se stal pro lidi dvacátého století symbolem nekajícího člověka? (Eichmann – co organizoval?).
- Slyšeli jste o tom, že jeden student střední školy si najal své spolužáky, aby zavraždili jeho vlastní rodiče? Neudělal David něco podobného?
- Víte, že Šalomoun se měl jmenovat Jedidjáš?

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 41,10 — I ten, s nímž jsem žil v pokoji a jemuž jsem důvěřoval, ten, jenž můj chléb jedl, vypíná se nade mne a zvedá patu.

LITURGICKÉ ČTENÍ

2S 15,1-6

PÍSNĚ

Neskládejte v mocných naději (NP 49, S 215); Já chtěl bych, Bože můj (EZ 500); Před tvou tvář, Pane (S 276); Voláme z hlubokosti (EZ 492 v.1-3.15-18); Jednou budem dál (S 120); Na pastvách zelených (S 198, NP 56); Odpust' (BTS 43, S 233); Ježíši, Pane můj (BTS 39)

VYPRÁVĚNÍ

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

- **zprávu o Davidově kralování** psal někdo, kdo měl k dispozici svědectví Davidových současníků. Zřejmě proto je vyprávění tak živé a nesmlouvavě otevřené, také se opírá o rozpoznání, že král není božská postava, ale obyčejný člověk, povoláný k určitému důležitému úkolu (Dt). Svě funkce ovšem může být král také zbaven – to je legitimní myšlenka, kterou musí vzít každý král vážně. Pozdější „stereotypní“ hodnocení králů, jak nám je zachovávají knihy Paralipomenon, jsou ovlivněny spíše výšinami Davidova života než jeho pády. David by pro nás neměl být jediným a zcela výjimečným králem, protože obdobně kladně jsou hodnoceni král Ezechiáš a Joziáš (Chizkijáš a Jošijáš). Nedovoluje nám to ani prorocká kritika (Iz 11,1n), která davidovskou dynastii označí nikoli za vzrostlý strom (symbol života), nýbrž výsměšně za pařez.

- **královský dvůr. Král David zpočátku** vzal vážně Natanovo prorocké slovo o potupě královského domu. Později však již nebere zřetel na Natanovo varování o tom, že jeho násilnické a intrikánské jednání bude vzorem pro jeho vlastní dům. Přihlíží a nezasaahuje proti intrikám, které se mezitím na královském dvoře doslova zabydlely

(kap.13-14). Ani jeho útěk se nevyznačuje jen pokorou, ale opět intrikami, lstivostí, naváděním ke lži a k dalším intrikám. S podobnou vychytralostí před svou smrtí David radí Šalomounovi, které osoby má nechat zabít, aby si upevnil svou pozici a měl od nich pokoj (1Kr 2,5-6.8-9). Stín tohoto „pokoje“ padá na Šalomounovo kralování a nelze ho nevidět nebo omlouvat Hospodinovou přízní či plánem.

- **Absolon, Abšalóm** nebyl synem Betsabé, nýbrž princezny Maachy. Narodil se v Chebronu, který byl původním sídlem krále Davida. Chebronští žárlili na prvenství Jerusálema. Absolonovo jméno „Otec pokoje“ souznívá s Šalomounovým – pokojný. Jsou to však rivalové. Absolonův životopis je vypsán v 2S 13,1n. Dodnes je pro zidovstvo symbolem zrádce.

- **stát v bráně** – zastávat funkci rozhodčího ve sporech.

- **Chebron (kral. Hebron)** – v Chebronu byl David provolán za krále (2S 2,1-7) – nyní Izraelci v Chebronu provolávají za krále Absolona. Chebron bylo důležité středisko šesti jihopalestinských kmenů. Absolon má důvěru kmenů, které byly dosud Davidovou oporou (viz též spřízněnost Davida prostřednictvím manželské smlouvy s Achinoam a Abigail).

- **královská instituce** byla chápána zcela jinak než dnes. Král byl považován za vnější záruku, že „Bůh je s námi“. Provolání Absolona za krále je nejen vzpourou proti Davidovi, ale i manifestací Boží přízně. David to také tak chápe, proto utíká, kaje se, a očekává, zda Hospodin ho vezme znovu na milost, nebo ne (15,25). Většina Izraele je s Absolonem. David prchá z Jeruzaléma vlastně jen s vojenskou gardou složenou z cizinců.

- **kněží Ebjátar a Sádok** se stávají vyzvědači krále Davida. David po nich žádá víc než smí a oni dělají víc než mají – podřizují se jeho vůli. Sádok je dokonce označen za vidoucího, což je titul vyhražený prorokům. Vidoucí měl vyřizovat Boží vůli, ne královi. Měl být na králi nezávislý.

- **Achitofel** byl proslulý svou moudrostí (1.Pa 27,33). Davidův rádce, který se přiklonil k Absolonovi. Jeho slovo bylo považováno za božské (16,23).

- **Chúšaj**, druhý důležitý Davidův rádce, který mu zůstal věrný. Přijímá Davidovo pověření k pokryteckému jednání a svou radou nakonec zvrátí Absolonovu vzpouru.

- **Mifibóšetův sluha Siba** – Mifibóšet byl Saulův vnuk. Chromý na obě nohy (2S 4,4). Proti zvyku a očekávání tehdejší doby ponechal David Mifibóseta na živu (2S 9,1-13), ačkoli pocházel z „domu Saulova“ a mohl se ucházet o trůn. Mifibóšet žil v Jeruzalémě a neutekl s Davidem. Siba pečoval o Mifibóšetův majetek. Nyní svého pána pomlouvá. Chce si Davida naklonit a z obtížné situace vyzískat něco pro sebe. Utíkající David má strach i z Mifibóseta, a tak přirčne celý jeho majetek Sibovi (16,4). Později (19,5) Mifibóšet získává polovinu majetku zpět, když prokáže před Davidem svou nevinu.

- **Šimeí** (kral. Semei) mluví za celý „dům Saulův“. Když se David vítězně vrací do Jeruzaléma, je Šimeí první, kdo prosí o milost. David se nemstí, ale Šalomounovi neopomene připomenout jeho provinění (1Kr 2,8.36) a Šimeí dostává „domácí vězení“ – nesmí

z Jeruzaléma. Po útěku a zrušení přísahy je Šimeí zabit (1Kr 2,41-46).

- **David přijímá zloččení** – není uražen, protože se nejedná o nadávání, ale o obvinění z nevěrnosti smlouvě Hospodinově. David toto obvinění přijímá.

- Každý režim časem ztrácí sympatie a získává odpůrce. Bible naznačuje, že např. pro Absolona nebylo těžké, aby si získal oblibu, protože zestárlý vladař David již nedovedl účinně zasáhnout ve prospěch postižených, ani umlčet Absolonovu agitaci. Poměry na královském dvoře (intriky) naznačují, že David skutečně již neměl vládu pevně ve svých rukou a neřídil se zákonem Hospodinovým. Vůči nešvarům ve vlastní rodině (2S 13-14) je stejně shovívavý jako kdysi starý Élí či Samuel. S Absolonem je nakonec celý Izrael i rádce Achitofel. Absolonova vzpoura proti neschopnému vladaři končí neúspěchem díky Chušajově diplomacii a větší bojeschopnosti Davidovy cizinecké gardy. Davidův příkaz k šetrnému zacházení s Absolonem není sentimentalita vůči vlastnímu synovi ani milosrdenství laskavého otce, ale respekt vůči tomu, kdo byl uznán za krále, tak kdysi respektoval i Saule jako pomazaného.

- **Achitofel** věděl, že uposlechnutím Chušajovy rady skončí Absolonova vzpoura neúspěchem, proto učinil poručení o svém domě a oběsil se (17,23) – nechtěl „přejít“ do Davidova tábora, být opět jeho rádcem a tvářit se, jako by se nic nestalo.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

- Absolonovo působení v bráně probíhá v době Davidovy slabé vlády. David není již tak iniciativní, jak býval. Neoznačujte Absolona pouze za vychytralého, protože svou část viny na jeho zakládání si na popularitě a úmyslu přivlastnit si královskou moc nesou také ti, kteří si nechali poradit a nahrávali tak Absolonovi, aby se mu jeho vzpoura jevila jako legitimní vzpoura proti slabému králi.

- **Davidův útěk z Jeruzaléma, pobyt na hoře Olivové** – nesmíme unáhleně spojovat s Ježíšovým pobytem na této hoře, protože David i Ježíš jednají zcela jinak. Dá-li se o Ježíšově příběhu říct, že na Olivové hoře na něj padá stín Davidovy prohry, nedá se o Davidovi utíkajícím z Jeruzaléma říci, že by na něj dopadl odlesk Ježíšova mesiášství. David utíká před vzpourou, ví, že Absolon je v přesile. Kající gesta a řeči prozrazují, že má strach. Ví, že může zahynout. Svůj útěk a politickou prohru chápe jako Hospodinův odvrát. Ale neptá se proroka, spíše se spoléhá na svůj plán, proto posílá kněze (15,27n) i svého poradce (15,31n) zpět do Jeruzaléma, proto i na útěku jedná jako král a přírůnek Mefibósetův majetek Síbovi (16,1-4). Davidův pláč na hoře Olivové (15,30) a přijetí zlořečení od Šimea (16,5n) svědčí o Davidově pokání. Je to však i nadále hřešící kajícíník, protože doufá, že intrikou zabrání nejhoršímu. Neměli bychom ztotožňovat dobu útěku před Absolonem s dobou útěku před Saulem. Doba gentlemanské solidarity a čestného jednání je pryč. Tento posun bychom neměli zamlčet.

- **zlořečení** by děti neměly ztotožnit s nadáváním. Nadávka protivníka zesměšňuje nebo uráží a vyslovit ji může kdokoli. Kdežto zlořečení je opakem požehnání a nemůže jej právoplatně vyslovit kdokoli, ale jen člověk k tomu pověřený (Dt 28,15-68 aj.) nebo uschnutý určitou výjimečnou životní situací (umírající, pronásledovaný, aj.). „Zlořečenství bylo vysloveno nad každým, kdo neposlechne slov smlouvy (Jr 11,3), kdo svým srdcem odstupuje od Hospodina a doufá v člověka (Jr 17,5, sr.v.7).“ Je zapotřebí rozlišovat mezi zlořečením a proklínáním či nadáváním. Asi jako mezi novinářskou kachnou, pomluvou a kritickou reportáží či veřejnou diskusí, kdy také jde o něco víc než o vzájemné osočování.

3. METODICKÉ POKYNY:

Děti si mohou skládku složit na za-

čátku a vy jim potom svým vyprávěním „vysvětlíte“ její smysl. Při výkladu ji budete svoje vyprávění ilustrovat. Začnete prostřední scénou (oba krajní díly přehnuté dozadu). Pak k ní ukážete Nátanovo podobenství. Při Davidově rozhořčení sklapnete prostřední scénou tak, aby David ukazoval na boháče s pečením. A když Nátan odhalí smysl svého podobenství, roztáhnete skládku, aby rozhořčený David ukazoval zase na sebe v prostřední scéně.

Samozřejmě je také možné, aby děti omalovaly a složily skládku po vašem výkladu a sami potom podle ní příběh vyprávěly.

4. POMŮCKY:

Obrázek politika, který se umí nebo uměl prosadit za každou cenu; obrázek knížete Václava hledajícího azyl před Boleslavem; obrázek azylového domu; obrázek lidí prchajících před nepřáteli – v utečeneckých táborech; kniha o špiónovi, např. James Bond, Dr. Sorge aj.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro **mladší** školní věk:

Když jste prohráli v nějaké hře – jak jste prohru přijali? Byli jste rozčilení. Začali jste spřádat plány, jak se lépe naučit hrát hru, nebo jak se pomstít vítězi?

Otázka pro **starší** školní věk:

Naváděl vás někdo ke lži nebo abyste něco zatajili? Proč to chtěl? Co jste udělali?

Ať děti předvedou, jak se chová pyšný člověk (doma: bratr, sestra nebo kamarád – když si společně hrají, staví něco z kostek ap.).

5. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

- *při vyprávění o Absolonově vzpouře doporučujeme vynechat příběh o Síbovi a Símei (16,1-14). Nepřetěžujte vyprávění mnoha připomínkami o Davidově hluboké pokoře. David sice jistě*

rysy pokory vykazuje, spíše však chápe Absolonovo vítězství jako odvrát Hospodina od své osoby, tj. že královská funkce mu může být odejmuta.

- I. Motivace
- II. Absolon si získává popularitu kritikou Davida a jeho přístupu k právu a spravedlnosti
- III. Absolón si hraje na skromného a spravedlivého
- IV. Absolón žádá o svolení slavnosti v Chebronu
- V. Rozeslání posílů po celém Izraeli – většina Izraele provolává v Chebronu Absolona králem
- VI. David utíká z Jeruzaléma, a s ním mnozí jeho věrní
- VII. David přijímá Absolonovu vzpou-ru jako Boží soud
- VIII. Absolón je provolán králem v Jeruzalémě

b) osnova pro **starší** školní věk:

- vyprávějte podle Bible:

- I. Motivace
- II. Absolon si získává popularitu kritikou Davida a jeho přístupu k právu a spravedlnosti
- III. Absolón si hraje na skromného a spravedlivého
- IV. Absolon zvolen v Chebronu králem
- V. David utíká s hrstkou lidí z Jeruzaléma
- VI. Kněží a rádce Chušaj se stávají zvědy krále Davida
- VII. David uvěří pomluvě – Šiba dostává Mifibóšetův majetek
- VIII. Šiba zlořečí Davidovi – David zlořečení přijímá
- IX. Absolón se zmocnil Jeruzaléma

VYPRÁVĚNÍ

I. GENERAČNÍ SPORY – STARÁ PÍSNÍČKA

Taky máte dojem, že dospělí jsou k ničemu, že starší nerozumí legraci a žijí předpotopním způsobem? Vadí vám, když vám vykládají, jak se máte chovat a co máte dělat? Nutí vás oblékat se tak, že by se vám spolužáci smáli, mluví zastarale a nerozeznají punk od hip-hopu? Leze vám na nervy, že bývají nerudní a podráždění, když přijdou z práce? Že na vás nemají chvíli času, že vám jenom rozkazují, ale s problémy vám nepomůžou? Posuzují vaše činy jen svými očima a nezamyslí se nad vaším úhlem pohledu? Nebo vás dokonce někdy neprávem potrestali za něco, co jste neudělali, jenom proto, že nedokázali prokouknout pravého viníka? Jste přesvědčeni, že vy byste to všechno vyřešili lépe; že byste byli spravedlivější, opravdovější a upřímnější? Pak jste docela podobní Davidovu synovi Abšalómovi...

Taky nebyl příliš spokojen se způsobem, jakým jeho otec spravoval zemi izraelskou. Měl k tomu asi své důvody. Nosil si v sobě staré křivdy i své vlastní chyby; dokonce měl na svědomí životy několika svých sourozenců. Tohle všechno obrací proti svému otci.

II. VZEPŘETE SE PROTI TVRDÉMU REŽIMU?

Abšalóm usoudí, že by mu trůn slušel mnohem více než Davidovi, jehož čas už pominul. Protože jako královský syn nemá žádné

povinnosti, má dost času věnovat se „volební kampani“. Vzhledem k tomu, že s sebou nevláčí ještě žádné politické přehmaty, má šanci získat dost stoupenců – nespokojení se najdou v jakémkoli režimu a rádi se přidávají na stranu nových osobností, které dokážou svými řečmi vystihnout jejich touhy a zdají se naplňovat jejich očekávání.

Tak se Abšalóm vlichotil do přízně mnoha lidí. Naplánoval spiknutí a v příhodnou chvíli vyhlásil státní převrat. Abšalóm dosáhl toho, po čem toužil. Drží v rukou moc a lidé jdou za ním. Teď má možnost prosazovat své názory a organizovat věci podle svého rozumu. Co to přinese? Jaké to bude mít důsledky? Je skutečně dobře připraven na správu říše? Dosud všechno řešil jen teoreticky, jak obstojí v praxi?

První záležitostí, kterou musí vyřídit, je vyrovnat se se svým královským otcem. A už zde stojí na velmi šikmé ploše – protože má v úmyslu proti otci zasáhnout válečnými prostředky. A to je samozřejmě zlé. Přinejmenším je to porušení Hospodinova přikázání: „Cti otce svého i matku...“ Abšalómova mladická vzpoura se však nezastavuje před hříchem. A ve své nerozváženosti si neuvědomuje, že špatností nemůže nikdy dosáhnout ničeho dobrého.

III. PŘED STARÝMI HRÍCHY NEUTEČEŠ

K Davidovi se novina o spiknutí donese tak tak včas, aby svolal pár nejvěrnějších přátel a dal se na útěk. Ví, že Abšalóm se kdysi nezastavil před vyvražděním svých sourozenců a že by se možná nezastavil ani před otcovraždou. Taky si nemůže být jistý, zda si někdo z lidí kolem něj nebude chtít získat přízeň nového pána tím, že zlikviduje starého. V politických kruzích se dá očekávat cokoli. David prchá, aby zachránil holý život.

Možná si však na svém útěku uvědomuje, že sklízí následky své vlastní, poměrně nešťastné politiky rodinné. Táhne se to s ním už od doby, kdy se spustil s manželkou svého důstojníka Batšebou, kvůli které dal zavraždit svého věrného vojáka. Vleče se to od doby, kdy neřešil znásilnění své dcery jedním ze svých synů, což se vrátilo v podobě bratrovraždy, kterou zosnoval právě Abšalóm. David byl možná dobrý vojevůdce a vládce, ale jako hlava rodiny se nevyznamenal.

Všecky jeho vlastní viny a staré nedořešené dluhy se na něj najednou sypou. Jeho vlastní syn, na kterého by jako každý otec chtěl být hrdý, se postaví proti němu, do čela armády, která jej chce zajmout a nejspíš zabít. Jak vyřešit tuto situaci?

IV. CO KDYŽ NEEEXISTUJE SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ?

David je náhle zrazen, opuštěn svými nejbližšími. Přesto nezůstane úplně sám. Ukazuje se, že ne všichni se přidali k mladému horlivci. Je poměrně dost těch, kdo si nehodlají vsadit na mladého vznětlivého uzurpátora, který si navíc svůj nástup na trůn chce usnadnit typicky tyranským skutkem – likvidací konkurenta, navíc vlastního otce.

A zdá se, že Davidovi zůstali věrní ti lepší a zkušenější – politikové, vyzvědači, kněží i vojáci. Jsme najednou svědky obyčejné občanské války, která je nejhorší ze všech válek, protože proti sobě staví otce a děti, bratra proti bratru. Stranou jdou všechny pozitivní způsoby boje, ke slovu přicházejí zrady a zákeřnosti; metody vyzvědačů. A vyhrává ten, kdo lépe taktizuje, kdo dokonaleji zmate svého soupeře. Davidovi lidé jsou v tomto ohledu lepší. Zviklají Abšalóma od rychlého úderu, který by se pravděpodobně ukázal jako vítězný. Abšalóm se nechá umluvit, a tak přijde o svého nejlepšího rádce, který spáchá sebevraždu. Dál se to s ním už veze s kopce. Dostane se pod vliv rádců, kteří nahrávají soupeři, a to vše nemůže skončit jinak než špatně.

Možná si říkáme, že David tím získal. Přelstil svého konkurenta a všechno bude zase v pořádku. Jenomže to není tak jednoduché a David si to uvědomuje. Pochopil, že se mu vracejí jeho staré hříchy i s úroky. Ví, že není možné stavět dobrou vládu na násilí. Dostává se do bezvýchodné situace – tyhle šachy už nemají správné řešení. Spor už pravděpodobně překročil hranici, kdy mohl být vyřešen vyjednáváním. David – jako král – musel proti vlastnímu synovi zakročit násilím. Zároveň však mu nechtěl jako správný otec ublížit, nechtěl zničit svého potomka. Když se schylovalo k boji, kladl svým lidem na srdce, aby Abšalóma ušetřili. Toto jeho dilema za něj nakonec vyřešil někdo jiný: voják, který proti Davidovu příkazu zákeřným způsobem jeho syna zabil.

Abšalóm svou vzpouru zaplatí životem a David se vrací k moci. Už však nemůže být spokojený a šťastný. Příliš tvrdě se mu vracejí jeho vlastní chyby a přehmaty. Násilím se rozpory v mezilidských vztazích nevyřeší, jen se smetou pod stůl. Rány po nich zůstanou a nikdy se nezahojí...

MODLITBA

Bože, který nám dovoluješ nazývat tě otcem, Bože, který jsi oporou všech vztahů mezi lidmi, Bože lásky a přátelství, vyznáváme ti, že je nám po přečtení tohoto příběhu smutno. Kam až mohou dojít pokřivené vztahy mezi námi lidmi, do jakých bezvýchodných situací se člověk může dostat vzájemnou neochotou si porozumět a ctít jeden druhého.

Děkujeme ti za to, že nás učíš, jak společně žít, abychom se vyhnuli podezřívání, křivdám a nepřátelství; děkujeme ti, že nám ukazuješ cestu odpuštění a pokory. Prosíme tě, pomoz nám lidem vytvářet mezi sebou dobré vztahy. Prosíme tě zvláště o porozumění mezi generacemi, mezi otci a syny, mezi matkami a dcerami. Prosíme tě, svým Duchem upevni rodinu, ať mohou být místem šíření pokoje, naděje a lásky. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Víte, co to je demagogie a populismus? Projevoval se Absolon jako demagog a populista?
- Pamatujete si z předcházejících úloh, proč si máme Davida vážit?
- Nejste zklamaní, když slyšíte, co všechno zlého se mezi Izraelci odehrálo? Proč nám Bible staví před oči tak smutná a děsivá vyprávění?
- Je pokorný člověk moudřejší, když ustoupí – nevyklízí spíše pozice silnějšímu?
- V čem se projevuje pokora biblických svědků, Ježíše, či reformátorů?
- Co si představujete pod slovy: zlořečený zlosyn?
- Ježíš označil zákoníky za pokrytce (Mt 23) – byla to nadávka?
- Srovnejte Šímeovo zlořečení s důvody, proč David nesměl stavět chrám.
- Znáte nějakou křesťanskou osobnost, která se zúčastnila tajného spiknutí?
- Může nás před nebezpečím ochránit amulet?
- Co je azyl, azylový dům?
- Znáte nějaké české kníže nebo krále, který nevyužil svého vítězství nad nepřáteli k jejich likvidaci a potupě? (Soběslav kontra Lothar bitva u Chlumce 1126, Jiří z Poděbrad u Vilémova r.1458 nezlikvidoval uherského krále Matyáše.)
- Chtěli byste se stát špiónem, agentem? Je to dobré povolání? Znáte nějakého slavného špióna?

01. Povolání Samuele (Jakub Keller)	3
02. Izrael ztrácí truhlu smlouvy (Jakub Keller)	9
03. Saul králem (Tomáš Cejp)	15
04. Saulova neposlušnost a nekajícnost (Mar. Fér)	22
05. David pomazán za krále (Martin Fér)	29
06. David a Goliáš (Jiří Gruber)	37
07. Jónatan a David (Jiří Gruber)	44
08. Saul pronásleduje Davida (Jiří Bureš)	52
09. David získává království (Jiří Bureš)	58
10. Davidův hřích a pokání (Štěpán Janča)	64
11. David a Abšalóm (Štěpán Janča)	72

POZVÁNÍ NA CESTU

2003-2005

1. díl ze 4 dílů 2. ročníku dvouletého cyklu

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

Vydává poradní odbor pro práci s dětmi
při Synodní radě Českobratrské církve evangelické

Autor obálky Zdeněk Šorm, grafická úprava Marie Stolařová
Tiskne Sprint servis Praha